

161569

İNGİLİZLERİN HİNDİSTAN'I SÖMÜRGELEŞTİRME HAREKETLERİ

Mustafa KESKİN

Hacettepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin
Tarih Anabilim Dalı için öngördüğü
YÜKSEK LİSANS TEZİ
olarak hazırlanmıştır.

Ankara
Nisan, 2005

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Bu çalışma jürimiz tarafından Tarih Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan-----
Prof.Dr. Mehmet ÖZ

Üye-----
Prof.Dr. Özkan İZGİ (Danışman)

Üye-----
Prof.Dr. Fahri UNAN

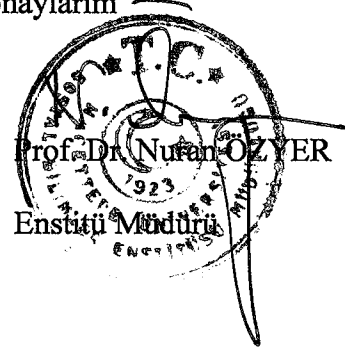
Üye-----
Doç.Dr. Temuçin Faik ERTAN

Üye-----
Doç.Dr. Mehmet SEYİTDANLIOĞLU

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım

9.6.2005

ÖZET

Bu çalışma, 17. Yüzyıl ile 19. Yüzyıl arasında Hindistan'daki İngiliz sömürgeciliğini incelemektedir. 1601 yılında Kraliyet izni ile İngiliz Hindistan Şirketi kuruldu ve böylece İngilizlerin Hindistan'daki macerası da başlamış oldu. Bir taraftan Hintli yerli devletlerle uğraşan İngilizler, diğer taraftan da Fransızlarla uğraşmışlardır.

Fransızları kısa süre içerisinde yarımadasından silen İngilizler için, artık Hindistan'a girmek daha kolaydı. İngilizler, Hint yarımadasındaki büyük devletlere dokunmadan yavaş yavaş sömürüye başladı. 1858 yılında çıkan sipahi ayaklanması ise, ortaya çıkardığı sonuçlar bakımından 19. Yüzyıl Hindistan'ının en önemli olayıydı. İsyan İngilizler tarafından bastırılmıştı. Bu, İngilizler için bir zafer olmasına karşın Hint halkında milliyetçilik akımını ortaya çıkarmıştı. İsyan sonrası İngiliz yönetiminin asıl sorunu İngiliz-Hint İmparatorluğu'nun korunmasıydı. Bunun için İngilizler yeniden örgütlenme yoluna gitmişler ve bir dizi dini ve sosyal reformları uygulamaya koymuşlardı. Hint halkının başlattığı bu milliyetçi hareket, çok geçmeden siyasal bir güç olmuştu.

Gokhale, Tilak, Nehru ve özellikle Mahatma Gandhi'nin yapmış olduğu kitlesel eylemlerle, Hint halkı daha da bilinçlendi. 15 Ağustos 1947'de yılında Hindistan ve Pakistan iki ayrı devlet olarak ortaya çıktı. İngiliz yönetimi de Haziran 1948'de yönetimi Hint Hükümetine devretmeye karar verdi.

SUMMARY

This work is about 17th and 19th centuries British colonialism in India. With royal permission for establishing a British company in India the English adventure started. The English fought on the fronts of indigenous Indians and the French at the same time.

Having defeated the French in peninsula, it was easier for the English to enter India. Without disturbing the big states of the peninsula, they started to colonise India gradually. In terms of repercussions following the infantry riot in 1858, it was the most important event in India. The riot was installed by the English. Though it was a victory for the English, it also initiated nationalistic spirit of Indian people. Following the riot, the most important problem was the survival of British – Indian Empire. To do it, the English tried to reorganise and arrange a dozen of social and religious reforms. The nationalistic movement initiated by Indian people soon proved to be a political power.

Gokhale, Tilak, Nehru and Mahatma Gandhi in particular made actions to mobilise Indian people. In 1947 India and Pakistan emerged as two separate nations. The English leadership left the power to the Indian government.

İÇİNDEKİLER

Özet.....	i
Summary.....	ii
İçindekiler.....	iii
Önsöz.....	v
Giriş.....	1
1. Sömürgecilik ve Hindistan'daki İngiliz Sömürgeciliği Hakkında Genel Bilgiler.....	1
2. Kaynaklar ve Araştırmalar.....	4
 1. BÖLÜM: HİNDİSTAN'DAKİ GENEL DURUM	
1.1. Hint-Türk İmparatorluğunun Çöküşü.....	8
1.2. Bölgede Egemenlik İçin Yapılan Mücadeleler ve İngilizlerin Üstünlüğü.....	11
1.2.1. François Dupleix Dönemi.....	13
1.2.2. Robert Clive Dönemi.....	16
1.2.3. Warren Hastings Dönemi.....	18
1.2.4. Lord Dalhousie Dönemi.....	22
 2. BÖLÜM: HİNDİSTAN'DA İNGİLİZ YÖNETİMİ DÖNEMİ	
2.1. Doğu Hindistan Şirketinin Kurulması ve Sonuçları.....	27
2.2. 1857 İsyanı ve Sonuçları.....	36
2.3. İngiliz Yönetiminin Yeniden Örgütlenmesi.....	41
2.4. İngilizlerin İzlediği Dış Politika.....	49
 3. BÖLÜM: HİNDİSTAN'DAKİ DİNİ VE SOSYAL REFORM HAREKETLERİ	
3.1. Reform Hareketlerinin Arka Planı.....	51
3.2. Yapılan Reformlar.....	60
3.2.1. Dul Yakımının Yasaklanması.....	60

3.2.2. Çok Eşliliğin Yasaklanması.....	61
3.2.3. Kız Bebeklerin Öldürülmesinin Önlenmesi.....	62
3.2.4. Dulların Yeniden Evlenebilmesi.....	62
3.2.5. Köleliğin Kaldırılması.....	63
3.2.6. Çocuk Yaşta Evliliklerin Önlenmesi.....	64

4. BÖLÜM: HİNT BAĞIMSIZLIK HAREKETLERİ

4.1. Hint Milliyetçiliği.....	66
4.2. 1. Dünya Savaşında Hindistan'ın Durumu.....	71
4.3. Bağımsızlığa Geçiş.....	74
4.4. 1935 Hindistan Yönetimi Yasası.....	78
4.5. 2. Dünya Savaşında Hindistan'ın Durumu ve Bağımsızlık.....	79

SONUÇ.....	84
KAYNAKÇA.....	87
KRONOLOJİ	90

ÖNSÖZ

Hindistan’da İngilizlerin yapmış olduğu sömürgecilik hareketleriyle ilgili, bu zamana kadar belirli sayıda araştırma yapılmıştır. Karl Marx’ın arşiv belgeli çalışması, Raimondo Luraghi’nin benzer çalışmaları daha çok konunun oluşumu ve gelişimi üzerindedir. Bu çalışmalardan başka, Prof.Dr. Yusuf Hikmet Bayur’un üç ciltlik “Hindistan Tarihi” isimli üç ciltlik eseri ve Hermann Kulke ve Dietmar Rothermund’un “Hindistan Tarihi” isimli çalışması da sömürgecilik ve İngilizlerin Hint yarımadasında yapmış olduğu sömürüler hakkında genel bilgiler verir.

Diğer taraftan Hindistan tarihi ile ilgili türkçe belirli sayıda kaynak olmasına rağmen, orada yapılan sömürgeciliğin oluşumu, gelişimi ve sonuçları ile ilgili olarak birincil kaynaklara dayalı, hem de mevcut araştırmaları dikkate alarak inceleyen bir çalışmaya az rastlanılmaktadır. Bu sebeple “İngilizlerin Hindistan’ı sömürgeleştirme hareketleri” çalışma alanı olarak da XVII. ve XIX. yüzyıllar üzerinde yoğunlaşmıştır.

Elinizdeki çalışma dört ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde genel hatlarıyla Hindistan’ın durumu ve Hint yarımadasında krallık ve devletlerin birbirleri ve diğer Avrupalı devletlerle olan münasebetlerine değinilmiştir. İkinci bölümde İngilizlerin Hindistan’a yerleşmesi ve halkın, kendilerine yapılan haksızlıklar karşısında gerçekleştirdiği tepkiler ve İngilizlerin bu tepkilere karşı almış olduğu tedbirler ele alınmıştır. Üçüncü bölümde, Hindistan’daki reform hareketleri , reform hareketlerinin arka planı ve yapılan reformlar belirtilmiş, son bölümde ise Hindistan bağımsızlık hareketleri yer almıştır. Son bölümün ana fikri “Milliyetçilik” kavramıdır.

Çalışmanın çeşitli aşamalarında sınırsız yardımları ve sonsuz hoş görüsünden dolayı, öncelikle tez danışmanım Prof. Dr. Özkan İzgî’ye teşekkürü bir borç bilirim. Tez çalışmasında hiçbir yardımını esirgemeyen ve

önerileriyle bana yardımcı olan Prof. Dr. Mehmet Öz'e ve Doç. Dr. Mehmet Seyitdanlıoğlu'na büyük bir teşekkür borçluyum. Ayrıca beni her yönden destekleyen, ihmallerimi hoşgörüyü karşılayan aileme, Betül-Adnan Akkurt ve Burcu Tezcan'a minnettar olduğumu söylemek isterim.

GİRİŞ

1. Sömürgecilik ve Hindistan'daki İngiliz Sömürgeciliği Hakkında

Genel Bilgiler:

Sömürgecilik, 15. Yüzyılın sonlarından başlayarak, çeşitli Avrupa devletlerinin Dünyanın geniş alanlarını keşif, fetih, ilhak etmeleriyle ortaya çıkan siyasal ve ekonomik süreç ya da olgudur. Avrupa ülkelerinde, doğal zenginliklerin, hazır servetlerin yağmalanması ve depolanması yoluyla, sermaye birikimlerini hızlandırmıştır. Asya, Afrika ve Latin Amerika da ise, yerel kaynak ve kültürlerle, tarih, din, dil yoluyla zarar vererek, bu toplumların uzun süre boyunduruk altında tutulmasına, yoksulluğa, özgür yaşamamalarına yol açmıştır. Sözcüğün batı dillerinde karşılığı olan kolonileştirme, sömürgecilik gibi olumsuz çağrışımlar taşımaz; Hristiyanlığı yeni topraklara götürme uygarlaştırma gibi anlamlarla yüklüdür. Tarihte sömürge kurmak, büyük toprak kazanmak, büyük devlet olmak için gerekli sayılmaktaydı. Sömürgecilik bazen dini, bazen askeri bazen de stratejik sebeplerle olmuştur. Asıl olarak ise ekonomik ve siyasal faktörler rol oynamaktadır (Armaoğlu 1991:79).

Avrupa'yı 1890'lardan itibaren sömürgeciliğe iten faktör tamamen ekonomiktir. 1870'lerden sonra endüstrinin gelişmesi başlıca ekonomik faktör olarak görünmektedir. Endüstri geliştikçe üretim artmış, üretim arttıkça endüstri ülkelerinin kendi nüfusları bu üretimi tüketemez olmuşlar ve bir üretim fazlası ortaya çıkmıştır. (Armaoğlu 1991:80) Öte yandan endüstrinin hammadde problemi ortaya çıkmıştır. Avrupa'nın sınırlı hammadde kaynağı karşısında yeni hammadde kaynakları, hammadde sağlayacak topraklar elde etme zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır.(Armaoğlu 1991:80)

İngilizlerin Hindistan'da yaptığı sömürgeciliğin talan ve yağmacı yanı, İspanyolları bile mumla aratan Portekizliler ile Hollandalılardan, hiç de aşağı kalmıyordu. Ama, İngilizlerin sömürgecilikleri öncülerinde olmayan bir şeyi daha

içeriyordu. İngilizler belli ölçülerde Fransızların gösterdikleri “yönetme” sanatının virtüözleriydi. İngiliz sömürgecilik madalyonunun bir tarafında sömürü, talan ve katliamlar, diğer yanında ise, bu sömürüyü daha da derinleştirmeyi hedefleyen bir yönetme ve kendi kopyasını yaratma yeteneği vardı: Sömürmek ve örgütlemek, küçümsemek ve iyi yönetmek, yağmalamak ve uygarlaştırmak. İngiltere’nin Hindistan’da yerine getirmesi gereken ikili bir görevi vardır: Biri yıkıcı, öteki yenileyici. Eski Asya’ya ait toplumun ortadan kaldırılması ve Asya’da Batı toplumunun maddi temellerinin atılması. (Marx-Engels1997:72)

İngilizler, yerli toplulukları parçalayarak, yerli sanayinin kökünü kazıyarak ve yerli toplumda büyük ve yüce olan ne varsa, yerle bir ederek bu uygarlığı yıktılar. Bunların Hindistan’daki egemenliklerinin tarih sayfaları bu yıkımın ötesinde, pek başka bir şey kaydetmiyor. Yenileme işi, bu yıkıntı yığını arasından zar zor seçilebiliyor. Ama gene de başlamıştır.

Hindistan’daki tüm iç savaşlar, istilâlar, devrimler, fetihler, açlıklar, birbiri peşi sıra gelen bu eylemler, şaşılacak kadar karmaşık, hızlı ve yıkıcı görünürlerse de, yalnızca yüzeyde kalmışlardır. İngiltere, henüz herhangi bir onarım belirtisi göstermeksizin, Hindistan toplumunun tüm çerçevesini parçalamıştır. Yenisini kazanmaksızın kendi eski dünyasının böylece yitip gitmiş olması, Hindu’nun mevcut sefaletine özel türden bir kasvet getirmekte ve İngiltere tarafından yönetilmekte olan Hindistan’ı bütün eski geleneklerinden ve tüm geçmiş tarihinden ayırmaktadır. İngiliz sömürgecileri kapitalizmin kaçınılmaz sonucu olarak; buldukları her şeyi yıkacaklar ve yerine kendi kafalarındaki dünyayı en azından onun maddi temellerini kuracaklardı. İngilizler, Hindistan’ın ulusal ve toplumsal kurtuluşunun temellerini atıyorlardı. Bütün yarımadada düzeni sağlamışlar, bütün Hintlileri tek ve merkezi bir yönetim altında toplayarak ve onlara kendileri aracılığıyla tanımlayabilecekleri tek bir düşman göstererek, varolmayan bir şey yaratmışlardı: Hint ulusunu. Birbirini anlamayan, dilleri arasındaki farklılığın kimi yerlerde bir Avrupalı ile aralarındaki farklılığa kadar vardırdığı bu milyonlarca insan, zorla da olsa artık anlaşabilecekleri bir dile kavuşuyorlardı: İngilizce. Yanı sıra tek bir yönetim ve tek bir adalet

mekanizması, tek bir ağırlık, ölçü ve para sistemiyle birlikte, iyi ya da kötü bir ulusal pazar yaratılmıştı.

İngiltere'nin karşısında eski ekonomi çökmüş, zanaatçılar yok olmuş ve toplum bütünüyle köylüleşmişti. İngilizler egemenliklerini ticari üstünlükleriyle sağlıyorlar ancak, başkaldırı olduğunda en büyük vahşetten de kaçınmıyorlardı. Bu egemenliğin en büyük sonucu, kast sisteminin çökmesi oldu. Ekonominin çökmesi kast sisteminin altını oyarken, İngilizlerin ucuz ürünlerle birlikte ihraç ettikleri liberal ve özgürlükçü fikirler de, entelektüel yetenekleri İngilizleri bile şaşırtan Hintliler arasında yayılmaya başlamış ve böylece kast ideolojisi de derin yara almıştı. (Marx-Engels1997:73)

XIX. ve XX. Yüzyılın en etkili sömürgecilik vasıtası demiryoludur. (Armaoğlu 1991:81) Dolayısıyla tüm Hindistan'da demiryolunun yapılmasıyla, İngiliz ürünleri en ücra yerlere kadar ulaştı ve böylece yıkım tamamlandı. Ardından altı bin mile yaklaşan bir telgraf hattının kurulması ve posta hizmetleri başladı. Yol ve sulama kanalı şebekesi inşa eden Bayındırlık Ofisi kuruldu. Kalküta, Bombay ve Madras'da üç üniversite açıldı. Eğitim işi merkezileştirildi. Böylece sadece İngiliz malları değil, düşünceler de ihraç edilmiş oluyordu. Örneğin, Mehria yasaklandı, 1843'de kölelik kaldırıldı. Tam bir tepeden devrim örneği olan bu olaylar, 1858'de Doğu Hindistan Şirketi rejiminin lağvedilmesi ve Hindistan'ın doğrudan parlamentoya bağlanması ile doruğa ulaştı. Hindistan'da kurulan yeni yönetimin yaptığı ilk iş kağıt para çıkarmak oldu. Böylece bankaların oluşumunun yolu açıldı ve ardından, İngilizler üçüncü bir şeyi daha ihraç etmeye başladılar: Yatırım sermayesi. Yabancı sermayenin yanı sıra yerli sermaye de gelişmeye başlıyor, ilk ulusal bankalar kuruluyordu. Yıkılan ve sefalete sürüklenen köylü yığınları kentlerde kurulan sanayiye savrularak, Hindistan'da modern proletaryanın oluşumunu başlatmış oldu.

Tüm eski altyapı çökmüş ve yerine yenisinin temelleri atılmıştı. Toplumun kast yapısı dağılmış ve modern sınıflar ortaya çıkmaya başlamıştı. Hindistan artık Batının bir parçasıydı. Sanayinin ve pazarın gelişmesi Batıda neyi

doğurduysa Hindistan'da da onu doğurdu: Hint ulusunu. Ve bunu Svadeshi (ulusal hareket) hareketi izledi.

Açılan üniversiteler, teknik okullar ve vakıflarda Avrupa tarihi öğretiliyordu. Avrupa uluslarının nasıl oluştukları, birleştikleri ve özgürlüğe kavuştukları okutuluyordu. Gelişip güçlenmeye başlayan Hint burjuvazisi artık başını kaldırabilmiş 1885'de emekli bir İngiliz memurun girişimiyle, Hint Ulusal Kongresi Kalküta'da toplandı. Amaç Hint halkının eğilimlerini yöneticilere aktarmaktı. Kral Naibi bu kongreyi hoşgörüyü karşıladı, ancak talepler yerine getirilmeyince, Kongre önüne açılan yola giriverdi. Bu, siyasi mücadele yolu idi. 1900'lerin başlarında Hintliler, sınırlı da olsa kimi demokratik haklara kavuşmuşlardı.

2. Kaynaklar ve Araştırmalar

Konu ile ilgili kaynaklar arasında, İngilizlerin yapmış oldukları sömürüden ziyade, genel anlamda sömürgecilik kavramı ve sömürgecilik tarihi alanında eserler, ilk göze çarpanlardandır. Diğer taraftan o dönemi anlatan önemli eserlerden, önemli olanları Javaharlal Nehru'nun "The Discovery of India"¹ ve Ved Mehta'nın "Portrait of India"² adlı eserleridir.

Çalışmanın konusu ile ilgili olan modern araştırmalara gelince, ilk akla gelenler Raimondo Luraghi'nin "Sömürgecilik Tarihi"³, Celaleddin Güngör'ün "Sömürgeden Ulusa Hint Milliyetçiliğinin Kökenleri"⁴ adlı çalışması, Marc Ferro'nun "Sömürgecilik Tarihi, Fetihlerden Bağımsızlık Hareketlerine"⁵ adlı

¹ Javaharlal, Nehru, *The Discovery of India*, Asia Publishing House , 1961.

² Ved, Mehta, *Portrait of India*, Newyork,1970.

³ Luraghi Raimondo, *Sömürgecilik Tarihi*, Ankara, E Yayınları, (Çev. Halim İnan), 2000.

⁴ Güngör, Celaleddin, *Sömürgeden Ulusa Hint Milliyetçiliğinin Kökenleri*, Ankara, Gazi Kitabevi, 2001.

⁵ Ferro, Marc, *Sömürgecilik Tarihi Fetihlerden Bağımsızlık Hareketlerine*, Ankara, İmge Kitapevi Yayınları, (Çev. İsmail Çekem), 2002.

eseri ve Hermann Kulke ve Dietmar Rothermund'un birlikte yazdığı "Hindistan Tarihi"¹ adlı çalışmasıdır.

XVII. Yüzyılı konu edinen ve Hindistan'daki idari sistemin değişimini inceleyen kaynakların başında ilk akla gelenler ise Brian Gardner'in "The East Company"², Mukhejee'nin " Ramkrishna, The Rise and Fall of India Company"³ adlı çalışmalarıdır. Çünkü, East India Company (Doğu Hindistan Şirketi)nin kurulduğu yıllar, İngilizlerin Hint Yarımadasına yerleşip sömürgecilik faaliyetlerine başladıkları dönemdir.

Bunlardan başka bağımsızlık dönemini konu alan kaynaklar da mevcuttur. Bunlardan Majumdar R.C.'nin "History of Freedom Movement in India"⁴ ve Spear Percival'in "A Modern History, India"⁵ adlı eserleri, ilk akla gelenlerdir.

¹ Kulke, Hermann, Dietmar Rothermund, *Hindistan Tarihi*, Ankara, İmge Kitapevi, (Çev. Müfit Günay), 2001.

² Gardner, Brian, *The East India Company*, Dorset Press, Newyork, 1990.

³ Mukherjee, Ramkrishna, *The Rise and fall of the East India Company*, Montly Review Press, Newyork, 1974.

⁴ Majumdan R.C. , *History of Freedom Movement in India*, Lahore, Vol.1, Book centre, 1984.

⁵ Spear, Percival, *A Modern History, India*, By University of Michigan, 1972

1. BÖLÜM: HİNDİSTAN'DAKİ GENEL DURUM

Hindistan'ın sömürge konumuna gelmesi ile ilgili olarak öncelikle Portekizlilerin durumuna bakmak gerekir (Doğan 1994:3). Portekizliler 1400'lerin ortalarında Afrika kıyılarına çıkmışlar, bu kıyılarda ticari merkezler kurmuşlar ve bu merkezler üzerinden fildişi ve köle ticareti yapmışlardır. 1471'de ilk kez Ekvatorun güneyine geçmişler, 1488'de Ümit Burnu'nu keşfeden Bartolomeu Diaz Afrika'yı dolaşarak Hint Okyanusu'na ulaşmıştır. 1497'de Vasco da Gama liderliğinde düzenlenen yeni bir seferle Hint yarımadasına, bu ülkenin güney ucuna ulaşılmıştı. Da Gama'nın bu ilk seferi yalnızca gemileri baharatla doldurup dönmekle sonuçlandıysa da, daha o döner dönmez yeni bir sefer başlatılıyor ve bu kez yalnızca ticari mallarla değil, top ve barutla yola çıkılıyordu (Doğan 1994:5).

Portekizliler esas olarak denizde üstünlük kurmaya çalışıyorlardı. İlk olarak da Arapların ticaret üstünlüğünü kırmaya çalıştılar. Bunun nedeni ise o döneme kadar, Arapların Hindistan'dan alıp gemilerle Kızıldeniz üzerinden Akdeniz limanlarına ulaştırdığı baharat Avrupa için çok değerli bir üründü. Daha sonra bu baharat Akdeniz'deki Arap limanlarından, daha çok Venedik gemilerince Avrupa'ya taşınıyordu. Portekizliler eğer Arap yolunu kesebilirlerse, doğunun tüm ticari malları Portekizlilerin tekelinde, Afrika'dan dolaşan bir baharat yoluyla Portekiz limanlarına akacaktı ve böylece Portekiz doğu ticaretinin merkezi haline gelecekti (Doğan 1994:4).

Araplarla kıyasıya yürütülen deniz savaşlarını kazanan Portekizliler, hem bu ticaret tekeli ele geçirdiler hem de Hindistan'ın kabuğunu deldiler (Percival 1972: 151). Hindistan'a yönelik emelleri hiçbir zaman ciddi anlamda bu ülkenin ele geçirilmesi olmadı, çünkü bunu yapabilecek bir kara gücüne sahip değillerdi. Bu nedenle kıyılarda üsler kurmakla yetinmek zorunda kaldılar.

Portekizlilerin Hindistan'dan çekilmeye başladığı sırada Fransa ile İngiltere Hindistan'ın başlıca güçleri haline geldi. Hintliler bu Avrupalı devletlere karşı

1.1. HİNT - TÜRK İMPARATORLUĞU'NUN ÇÖKÜŞÜ

Hint-Türk İmparatoru Ekber, On dört yaşında tahta çıkmış, 49 yıl saltanat sürmüştü. Yirmi yaşına kadar devlet idaresinde baş yardımcısı ve yetkili olan atabeyi Bayram Han'ı zorla emekli ederek, Hacca gönderdi ve bundan sonra ülkenin tek hakimi oldu. Güçlü bir teşkilat kurdu. Ayaklanmaları, dağılmaları önledi. 1578'de Bengal, 1581'de Kabil, 1587'de Keşmir, 1592'de Sind ve 1594'de Kandehar'ı tam olarak itaat altına aldı. Ekber şah zamanında sarayda Hint tesiri artmaya başladı. Haremine aldığı Hintli kadınların tesiri ve hoşgörüsü ile, Hinduların da vatandaş sayılarak, asker ve devlet memuru olmalarını sağladı. Müslümanlarla Hindular arasında eşitlik sağlanınca, ülkede gerginlikler azaldı. O, "halkın devlet için değil, devletin halk için var olduğu" anlayışını benimsedi ve benimsetti. Muazzam nüfusu olan Hindistan'da Türkler küçük bir azınlık durumunda idiler ve daha çok asker ve memur oluyorlardı. Bir çok bakımdan eşitlik sağlandığı için azınlığın çoğunluk üzerindeki hakimiyeti bir mesele olmaktan çıkmıştı (Nur 1979:7). Ekber Şah 1603'te hastalandı ve konuşamaz hale geldi. Oğlu Cihangir'i çağırarak ona hükümdarlık sarığını giydirdi. Ölümünden evvel Sıkanda'da kendisi için bir türbe inşaatı başlatmıştı. Fakat kat ve piramidi andıran bu türbe oğlu Cihangir tarafından tamamlatıldı ve oraya gömüldü. Ekber Şah 1605'te ölmüştü. (Nur 1979:7-8)

Ekber öldüğü zaman ülkenin dörtte üçünü eline geçirmiş durumdaydı. Ondan sonra gelenler, İslamiyet'in en katı kurallarına dönebilmek için, onun hoşgörüsünü inkar ettiler. Bunlar arasında özellikle imparator Aurangzeb¹, herkesten daha sert ve tutucuydu. Yaklaşık 50 yıllık saltanatında (1658-1707)

¹ Aurengzeb (Evrengzib)(1618-1707), Son Hint Hükümdarıdır. Hükümdarlığı (1658-1707), en geniş sınırlara ulaştırmakla birlikte izlediği politikalarla, kurduğu devletin dağılmaya başlamasında önemli rol oynamıştır. 1636'dan sonra birçok önemli görev aldı. Özbeklere ve Safavilere karşı savaşlarda önemli rol aldı. Evrengzib, devleti hemen hemen yarım yüzyıl yönetti ve sınırlarını güneyde Tanjore ve Tricinopoli'ye kadar genişletti. Ama bu görkemli görüntünün altında ciddi zaafı yatıyordu. Marathelere karşı yapılan seferler devletin mali kaynaklarını sürekli eritti. Sihlerin ve Catların güçlü direnişi kuzeyde ciddi sorunlar yarattı. İzlenen yeni İslamcı Politika Hinduların yönetimden soğumasına ve Racputların desteklerini çekmesine yol açtı. Köylüler üzerindeki mali baskı, bütün yönetsel yapıyı güçlülere sürükledi. Evrengzib'in geride bıraktığı ağır sorunların çözülmemesi, devletin 18. Yüzyıl ortalarında çökmesine yol açtı.

Hint-Türk İmparatorluğu yönetilmeyecek kadar büyüdü (Harita – 2). 1665 yılında Talikota'daki savaşta Vijayanagar ordusunu yendi. Fetih alanında başarılı olan Aurengzeb, yönetim alanında başarılı olamadı. Sihler¹ belirli kadrolardan çıkarıldı. Guru Har Gobind² öldürüldü. Aurengzeb, güneye baktığında durum daha kötüydü.

Güneydeki Maratheler³ Babürle kıyaslanabilecek bir lider bulmuşlardı: Şivaci, Pouna adındaki küçük bir köyde ufak bir toprak sahibiydi. Marathe'leri yağmaya ve zafere kışkırtarak, istilacı Moğollara karşı gerçek bir gerilla savaşı sürdürmeye başlamıştı. Öldürülmekten korkan halk, gelirinin dörtte birini haraç olarak vermeye zorlandı. Gerilla alanında usta olan Şivaci, dağların tepelerini işgal ederek ve Hint-Türk İmparatorluğu'na ait kalelere saldırarak savaşı sürdürdü. Düzenli bir savaşta, Hint-Türk İmparatorluğu askerlerine karşı duramayacağını bildiğinden, ara vermeksizin onları rahatsız ediyor, pusuya düşürüyor, soluk aldırmiyordu. Halktan aldığı haracı, savaşa katılmayanların savaşa yardımı olarak yorumluyor, bu yoldan toplamış olduğu paraları da, İmparatorluğa karşı yapılan savaşta kullanıyordu. Çok geçmeden, geniş bir toprağın efendisi 50.000 savaşçı ve 7000 attan oluşan bir ordunun komutanı oldu. (Luraghi 2000: 148) 1680 yılında öldüğünde Marathe'ler, Hindistan'ın başta gelen gücü olmuşlardı ve saldırıları karşısında Hint-Türk İmparatorluğu da sarsılıyordu. Aurengzeb, Şivaci'yi ancak, 1664'te Surat'ın yağmalanmasından sonra dikkate aldı ve büyük bir ordu gönderip onu yendi. Aurengzeb, 1707 de 89

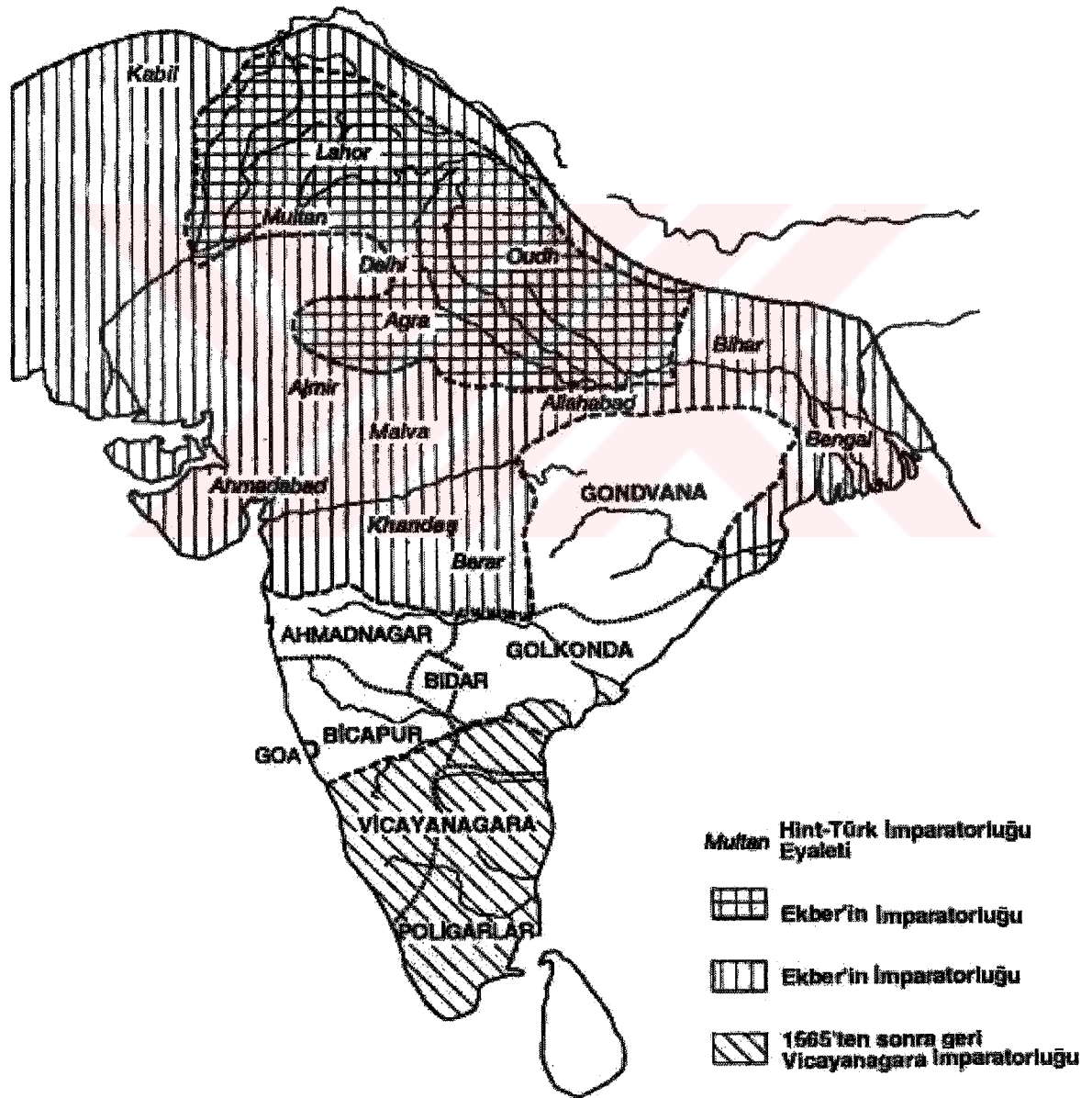
¹ Sihizm olarak geçen Sih dini, Hindistan'da takriben 1500'lü yıllarda doğmuştur. Günümüz Hint yarımadasında diğer dinlere nazaran, daha aktif ve uzlaşmaz tutumuyla gündemde kalmıştır. Sihizm, Sri Guru Nanak (1469-1539) tarafından kurulmuştur. Sihizm kast sistemini tümüyle reddetmiştir. Putlara tapınmanın gereksizliğini ve kötülüğünü dile getirmiştir.

² Guru har Gobind, babası Arjun'un 1606 da ölmesi üzerine 6. Guru olarak Sihlerin başına geçmişti. Har Gobind zamanında Sihler, Cihangir ve daha sonra oğlu, Şahcihan'a karşı askeri teşkilatlanma yoluna gittiler. Bunun için 800 at, 300 atlı süvari ve topçu sınıfı oluşturdular. Moğollarla üç savaş yaptılar. Birincisi 1643 te Amritsar'da ikincisi 1647 de Lehra yakınlarında ve üçüncüsü 1648 de Katarpurda oldu. Guru'nun bu üç savaşta gösterdiği başarılar onun Sihler arasında saygınlık kazanmasına neden olmuştur.

³ Marathe'ler Dekkan'ın Kuzey-batı kesiminde yaşayan Hint halkının bir parçasıdır. 17. yüzyılın ortalarında Marathe'ler Hint-Türk İmparatorluğu'na ağır bir darbe indirmişler ve feodal üst tabakasının çok geçmeden istila savaşlarına giriştiği bağımsız bir devlet kurmuşlardır. 17. Yüzyılın sonlarında Marathe prenslikleri iç çekişmelerle zayıflamıştır.

1803-1805 Anglo- Marathe Savaşı sonucunda, onlara boyun eğdiren İngiliz Doğu Hindistan Şirketine yem oldular. Karl, Marx, Frederick Engels, *Sömürgecilik Üzerine*, Ankara, Sol Yayınları, 1997, Sf.94.

yaşında öldü. Ondan sonra gelen Bahadır Şah ise, beş yıl tahtta kaldı. Fakat ülkedeki çözümlenin önüne geçilemedi. Şivacinin torunu Şahu'yu, baskıları azaltmak için Satara Racalığına getirdi. Fakat bu, ters etki yarattı ve baskılar daha da arttı. Baci Rao'da, görevi ondan devraldı. İmparatorluğun önemli kenti olan Delhi'yi yağmalamaya başladı. Bengal'de bulunan Mürşid Kuli Han da bağımsız bir prens gibi davranmaya başladı. Onun iktidar olduğu yıllarda, İngilizler bölgede ismen vardı. (Luraghi 2000: 148) Bunlar İmparatorluğun çöküşünün görünen nedenlerindendi.

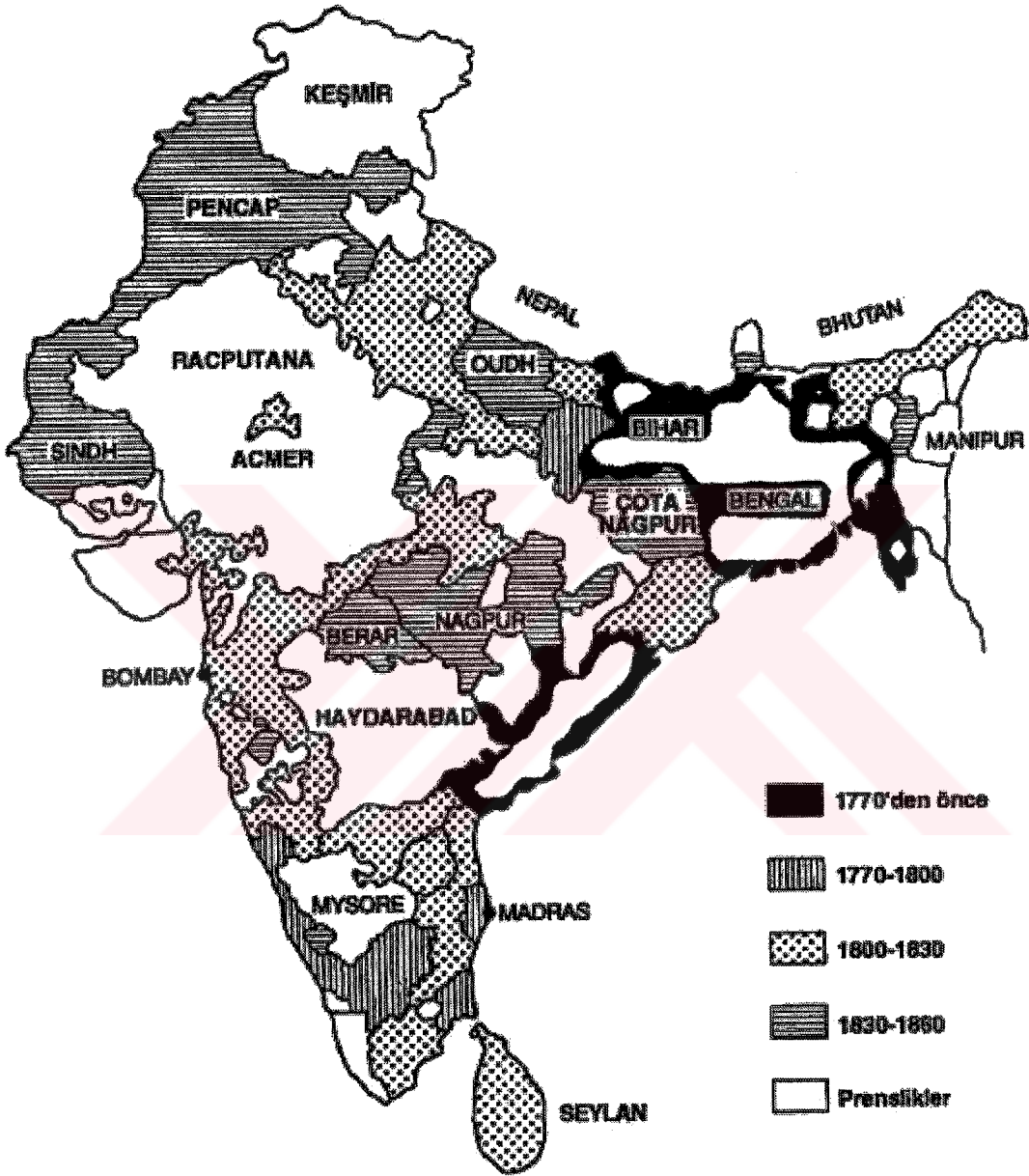
Harita 2. Hint – Türk İmparatorluğu

Batı Hindistan'da ise, İngilizlerin konumu farklıydı. Gucerat'ın uluslararası ticarete büyük önemi vardı. Bu eyalette, Kuli Han yoktu. Hint-Türk İmparatorluğunun çöküşü, ilk olarak burada başladı. Bölgenin büyük limanı olan Sürat Limanı, 20-30 yıl içinde önemini kaybetti. Birçok tüccar, Marathe yağmalarına karşın bölgeyi terk etti. 1733 yılında İmparatorluğun yöneticisi olan Muhammed Ali'nin ölmesi çöküşü hızlandırdı. 1734 yılında ise, Sürat Limanı İngilizler tarafından kuşatma altına alındı. 1733-1734 yılında yaşanan bu gelişmeler limanın önemini azaltmıştı. Hintli tüccarlar çöküşe bir çare bulamazken, İngilizler kendi şirketlerini korumayı bildi (Luraghi 2000: 149). 1760'ta bölgenin önemi tekrar arttı. Bengalli yöneticiler, İngiliz faaliyetlerini karışık duygularla izlediler. İngilizlerin bölgeye sağladığı gümüş akışından memnun olurken, tahkim edilmiş ticarethaneleriyle yabancıların ülke ticareti içinde yer almasını da kuşku ile baktılar (Kulke-Rothermund 2001:321). Bengal'i 1740-1756 yılları arasında yöneten hükümdar Aliverdi Han bile İngilizlerden korkmuştu. Onun yenilgisi sonucunda İngiliz deniz gücü, bir Hindistan kara gücü olmuştu.

1.2. BÖLGEDE EGEMENLİK İÇİN YAPILAN MÜCADELELER VE İNGİLİZLERİN ÜSTÜNLÜĞÜ

Hint-Türk İmparatorluğu'nun çöküşü, bölgesel güçlerin yeniden canlanmasına sebep oldu. Gerçekten de ülkenin tarihine bakacak olursak, bu çok da garipsenecek bir olay değildi. (Kulke-Rothermund 2001:322) İmparatorluk tam bir siyasi kaos içerisindeyken, Avrupalılar Hindistan politikalarını hızlı bir şekilde değiştirmeye başladılar. Avrupalı güçlerin askeri müdahale için giderek artan belirtilerini ilk olarak, 1744-1748 yıllarındaki İngiltere ve Fransa arasındaki savaşta anlaşıldı (Kulke-Rothermund 2001:323). Fransızlar önce atağa kalkan devletti. İngilizler' den önce Hindistan'ın geniş bir parçasını koparmayı düşünmüşler, fakat birkaç basit ticaret üssünü almaktan ileri gidememişlerdi. Bu politikanın ilk savunucusu Dumas hükümeti olmuş ve Marathe'lere meydan okumayı göze almıştı. Hint- Türk İmparatorluğuna da kendini kabul ettirerek,

yarımadadaki güçlerin oyununa katılmıştı (Luraghi 2000:149). 1666'da Aurengzeb, (Alemgir)'in emri ile Surat Limanında¹ ilk yerlerini kurmuşlardı (Harita – 3).

Harita 3. İngilizlerin Hindistan'a girişi (1750 – 1860)

1669 yılında ise, Masilupatam'da¹ ikinci yerlerini kurmuşlardır. Böylece, Hindistan'da sadece ticaret ve denizcilikle uğraşan Avrupa kuruluşlarının gele-

¹ Surat Limanı Kambey Körfezinde yer alır.

neklerini bozmuştu. (Bayur 1987:94). Bu politikayı etkili bir şekilde geliştiren kişi ise, François Dupleix idi.

1.2.1. François Dupleix Dönemi

Dumas, on sekiz yaşındayken Hindistan'a gitti. Fransızların Hindistan şirketinin hizmetine girerek, orada yirmi yıl çalışmış, bu büyük ülkeyi iyice tanımış ve çeşitli dillerini konuşmayı, insanlarını değerlendirmeyi öğrenmişti. (Luraghi 2000:152) Hindistan'da doğmuş ve kendisine bu ülke hakkındaki derin bilgiyi vermiş olan bir Fransız kıızıyla evlenmişti. Dupleix, Fransızlar'ın Hindistan politikasındaki zaafın Fransa'nın ticari yapısının, İngilizlerinkinden daha geride olmasından ileri geldiğini anlamakta gecikmedi. Bu boşluğu doldurmanın tek yolu, geniş topraklar elde ederek, gönderilebilecek sermayeden bağımsız, yerel bir gelir sağlamaktı. (Luraghi 2000:152)

Dupleix, Hindistan'da 20 yıl kaldıktan sonra, 1741'de, Fransızlar'ın Hindistan'daki şirketinin müdürü oldu. Kısa bir süre sonra, kurmuş olduğu çeşitli dostluklar sayesinde, Hint-Türk İmparatorluğundan Navab (vali) unvanını aldı. Bu ünvandan, büyük bir ustalıkla yararlanmayı bildi. (Bayur 1987:145) Çünkü bu unvan, Dupleix'i basit bir ticaret müdürü olmaktan çıkarıyor, onu, siyasi yetkisi olmayan bir Hint prensi yapıyordu. (Bayur 1987:145) Yine 1741'de Fransa'yla İngiltere anlaşmazlığa düştüler. Aralarında Avusturya tahtı yüzünden çıkan savaş sürüyordu. Dupleix, büyük bir cesaretle saldırıya geçti ve Amiral La Bourdonnais komutasındaki bir filonun desteğiyle, Madras'ı İngilizlerin elinden almayı başardı. La Bourdonnais Madras'ın büyük bir para karşılığında geri verilmesini istedi. Fakat Dupleix, Madras'ın Fransızlarda kalmasından yanaydı. Bunun üzerine, Amiral La Bourdonnais de sinirli bir şekilde Hindistan'ı terk etti. Bu askeri başarılar, Dupleix' in, asatlarının saygı ve sevgisini kazanmasına yol

¹ Masulipatam, Doğu Gat Dağlarının Güneyinde yer alır. Surat Limanının önemini yitirdiği yıllarda önem kazanmıştır.

açmıştı. Aynı zamanda da, iki Avrupa ülkesi arasındaki savaşa seyirci kalan yerli hükümdarların güçsüzlüğünü göstermişti. Bundan sonra, Dupleix, kuvvetlerini yerli prenslerin emrine vermeyi ve karşılığında toprak istemeyi düşündü. O sıra Vijayanagar İmparatorluğunun kalıntılarından oluşan ve Hint-Türk İmparatorluğu'nun egemenliği altında bulunan Güney Dekkan'daki küçük Carnatic ve Dekkan devletleri iki iç savaşla sarsılmaktaydı. Bu onun için iyi bir fırsattı.

Dupleix, her iki ülkede, kuvvetlerini savaş halindeki taraflardan biriyle savaşa soktu. Paris, bu savaşı desteklemediği için Hindistan'daki Fransız şirketi de böyle bir politikaya katılmak niyetinde değildi. (Percival 1972: 169). Ayrıca savaşın şirketin çıkarlarına uygun olmadığı belirtilmişti. Tek başına kalan Dupleix, girişimini Pondichery'deki Fransız yerel kuruluna kabul ettirdi ve sefere çıktı. Elinde, Hintli milis kuvvetleriyle takviye edilmiş küçük bir piyade ordusu vardı. Dillerini konuştuğu için Hintli milis kuvvetlerinin güvenini kazanmış, araziye tanıdığı için de zorlamadan içerilere kadar ilerleyebilmiş ve kısa sürede düşmanın yolunu kesmişti. Böylece düşman çabucak yenilgiye uğratıldı. Daha sonra Dupleix, korumakta olduğu kişileri tahta geçirdi ve onlardan Pondichery çevresindeki geniş toprakları aldı. Artık Hindistan'daki Fransız İmparatorluğunun temelleri atılmıştı. (Percival Spear 1972: 169). Fakat, İngilizler yok edilememişlerdi. 1748 yılında Aixla Chapelle antlaşması ile İngilizler, Madras'ı geri almayı başardılar. Aixla Chapelle antlaşmasının imzalandığı sırada, Nizam-ül-Mülk Haydarabad'ta öldü ve oğulları arasında taht kavgaları yaşanmaya başladı. Bu sıralarda Arcot nevabının iki oğlu arasında da benzer durumlar yaşanıyordu. Fransız ve İngilizler de kavgaya karışınca bambaşka bir tablo ortaya çıktı. Sonuçta İngilizler Arcot'a, Fransızlarda Haydarabad'a egemen oldular.

Durum böyleyken Dupleix, müttefiki olan Carnatic¹ devletine yaranmak için Tanjore sultanına saldırdı. İngilizler tarafından parayla tutulan prensler, Dupleix'in

¹Karnatik, Hindistan'ın orta güneyindeki Dekkan Platosunda genelde Karnataka (eskiden Maissour) eyaletleriyle çakışan dil bölgesidir. Sınırları düzensiz olan ve Kanada dilinin konuşulduğu bölge olarak tanımlanan Karnataka siyasal birliğe Vijayanagar İmparatorluğu

kuvvetlerini arkadan kuşatmaya kalkıştılar, ama Dupleix bunları yenmeyi ve böylece de himayesi altında olan prenslerin durumunu güçlendirmeyi başardı. Fransız Şirketine yeni topraklar verildi. Dupleix de Dekkan Senyörü unvanını alarak, bütün müttefiklerini kendine bağladı. (Bayur 1987:146) O, İngilizleri, bütün kozlarını oynamaya ve Dekkan'ın başkenti Aurengabad'ın düşmesini önlemek için, doğrudan doğruya Muhammed Ali'yi desteklemeye zorlamıştı. Dupleix, bu durumda çok tehlikeli bir karar aldı. Zayıf kuvvetlerini böldü ve Fransız General Bussy komutasındaki yüz kişilik bir kuvveti Aurengabad'ı ele geçirmeye gönderdi. Bussy, bin beş yüz kilometrelik ormanı geçti; yolu üzerinde kurulmuş bütün tuzakları atlatmayı ve bütün düşmanlarını yenmeyi başardı. Aurangabad'ı aldı, Marathe'lere saldırarak yenilgiye uğrattı, hatta Pouna'ya girerek, bu büyük imparatorluğu Fransızlarla ittifak yapmaya zorladı. İngilizler tarafından Dupleix'e karşı itilmek istenen Haydarabat Nizamı'yla Maissour hakimi de onunla anlaşmak zorunda kaldı. Ama kurulmakta olan ülke, mevcut üsse çok büyük gelmeye başlamıştı. Trichinopoly'de kuşatılmış olan İngilizler, atağa geçip Dupleix'in küçük ordularından birini ağır bir yenilgiye uğratarak teslim olmaya mecbur ettiler.

Dupleix'in mali politikası, Paris'i düşündürüyordu. Şirketin yöneticileri bu mali politikayı beğenmiyor ve hiçbir şekilde de onu desteklemek istemiyorlardı. (Bayur 1987:146) Dupleix'in yaptığı ağır askeri harcamalar, Fransa'dan gönderilen paralarla bile karşılanamıyordu. Paris'i tedirgin etmemek ve her şeyi durdurma emri vermesini önlemek için Dupleix, giriştiği politikanın hakiki büyüklüğünü Şirketten saklamak zorunluluğunu duyuyordu. Onun vermiş olduğu ders İngilizler tarafından daha iyi anlaşıldı ve Londra'da bu işin önemi tartışıldı. Hindistan'da oturmakta olan bütün İngilizlere her türlü yardımın yapılmasına karar verildi. Diğer yandan kaygılanan ve öfkeye kapılan Fransız Şirketi, 1751'de Dupleix'i Fransa'ya çağırma

döneminde ulaştı. Daha sonra Dekkan'daki Müslüman emirliklerin, Babürlerin, Marathe ve Haydarabad Devletlerinin saldırılarıyla sınırlarını büyük ölçüde daralttı. Geri kalan Karnatik toprakları 1799'daki İngiliz işgaline değin Maissour adıyla bağımsız bir Hindu Devleti olarak varlığını sürdürdü. 1953 ve 1956'da eyalet sınırlarının belirlenmesi için başlatılan kampanyaya Kanada dilini konuşanlar öncülük etti. 1973'de eyaletin adı Karnataka olarak değiştirildi.

kararı aldı. Amiral La Bourdanna hapsedildi, Dupleix Fransa'da yoksulluk içinde öldü (Nehru 1961:255).

1.2.2. Robert Clive Dönemi

Robert Clive, Dupleix'i anlayan ve ona hayranlık duyan ender kişilerden biriydi ve ondan aldığı dersi ezberlemişti (Luraghi 2000:154). Kısa bir sürede bir çok hükümdarla dost oldu. Fransa ve İngiltere resmen barış halinde bulundukları için Clive, müttefikleri aracılığıyla Fransa'nın müttefiklerine ve himayesi altındaki prensliklere karşı ormanlarda korkunç bir gerilla savaşı başlattı. Çaresiz kalan Fransız şirketi, prestijini yitirmemek ve bütün Hint prenslerinin İngilizlerin tarafına geçmelerini önlemek için, himayesi altına almış olduğu prenslikleri korumak zorundaydı. Clive, Tiroupalli köyü yakınlarında Fransızların yolunu kesti ve onları ağır bir yenilgiye uğrattı. Dupleix tarafından Hindistan'da kurulmuş olan güç çökmeye başlamıştı. Fakat Clive'den Londra da korkuyordu. Clive, pek çok düşman kazandı ve bir o kadar da kıskançlık yarattı. Bunlara aldırılmaz görünerek, hizmetlerinin takdir edileceği günün gelmesini bekleyerek, Fransızların müttefikleriyle savaşmaya devam etti (Nehru 1961:255).

1756'da Yedi Yıl savaşları¹ ortaya çıkınca, Fransa sömürgelerini kaybetmeye başladı. Bu savaşlar sırasında, Fransa'nın, Kanada gibi Hint Okyanusundaki sömürgecilik umutları da kaybolmaya başladı. Clive, Bengal'i zaptetmek için çağırıldı. Fransızların müttefikleri olan yerli prens, İngiliz sömürgesi

¹ 1763 yılında, Fransa ve İngiltere arasında Amerika'daki koloniler için yapılan "Yedi Yıl Savaşları" İngiltere lehine sonuçlanmıştı. Kuzey Amerika kolonileri feodal ve mutlakiyetçi bir biçimde değil, liberal bir temele dayanılarak sömürge haline getirildi. Kuzey Amerika'ya giden kesim, dinsel baskıdan ve yoksulluktan kurtulmak amacıyla göç ettikleri için daha en baştan kafalarında özgür ve bağımsız bir biçimde yaşama düşüncesi gelişmişti. İngiltere'nin Yedi Yıl Savaşları'nın ekonomik yükünü hafifletmek için kolonilere yeni vergi usulleri getirmesiyle başlayan bağımsızlık çabası, 1776'da Amerika'nın bir bildirgeyle bağımsızlığını ilan etmesiyle sonuçlandı. Bu hareket sırasında kolonilere her türlü yardımı yapan Fransa'nın içine girdiği ekonomik bunalım, 1789'da Fransa'da bütün dünyayı sarsacak olan bir ihtilale sebep oldu. Amerika'nın bağımsızlığını ilan etmesi Aydınlanma çağıının bir çok düşüncesinin uygulanabilir olduğunu gösterdi. Avrupa'nın, artık her adımında dikkate alınan bu bildirge; Avrupalı devletlere, klasik sömürgeciliğin kendilerine zarar veren yüzünü anımsatırken, sömürge bağlarını koparmak isteyen Latin Amerikalılara, 20. Yüzyılda Asya ve Afrika halklarına da örnek oldu.

olan Kalküta'ya aniden saldırmış, ele geçirdikten sonra da 146 İngiliz tutsağını havasız ve ışksız bir hücreye kapatıp korkunç bir ölüme mahkum etmişti. İntikam almak Clive'ye düşüyordu. Şirket kendisine, ancak 900 İngiliz askeri verebilecekti, Clive, bunlara elindeki 1500 Hintli askeri ekledi. Bu askerlerle 1757'de, kuzeye doğru ilerledi, Plassey Ovasında, Bengal kuvvetlerini yenilgiye uğrattı. Böylece Bengal düşmüş ve tümüyle İngilizlerin egemenliğine girmişti. Tutsak edilen prens öldürüldü. Diğer yandan Pitt İngiltere'nin Başbakanı oldu ve savaşı sonuna kadar sürdürme hazırlıklarına girişti.

Fransızlar Lally-Tollendal komutasındaki bir orduyu Carnatic'e göndererek son bir denemede bulundular; fakat Clive, bütün Dekkan'ı geçip güneye dönerek Fransızları yenmeyi başardı ve müttefiklerinin hepsini, İngilizlerin egemenliğini kabul etmeye zorladı. 1763'te imzalanan Paris Barış Antlaşması,¹ Hindistan'da olduğu kadar, Kanada ve Louisiana'da da Fransızların sömürge imparatorluğuna son verdi. Fakat İngiltere, Clive'nin yaptıklarına gereken değeri vermedi. (Luraghi 2000:154) Dönmesi için zorlanan ve yetki almadan girişimlerde bulunması sebebiyle yargılanan Clive, sonunda intihar etti. Fakat, eseri yaşadı ve genişledi. Hindistan'ın başlıca üç gücü olan Marathe İmparatorluğu, Haydarabad Nizamı ve Maissour Prensi, İngiliz egemenliğinin dışındaydılar. Çok sağlam bir temele dayanmasına rağmen, İngiliz egemenliği, Hintliler'in çoğu tarafından tehlikeli görünmüyordu. Bu sebeple iç savaşlar sürüp gitti. Bu savaşlar, İngilizlerin en büyük yardımcısı oldu.

Marathelerin, Afganları 1761'de Panipat'ta korkunç bir yenilgiye uğramaları,² çöküşlerine sebep oldu. İngilizler, bu durumdan henüz

¹ 1763 Paris Barış Antlaşması, İngiltere ve Fransa arasında ticaret ve deniz gücü konusunda yapılan antlaşmadır. Yedi Yıl Savaşları sonunda imzalanmıştır. Bu antlaşma ile İngiltere, ilk defa dünyada bir güç olarak tanımlanmıştır. İngiltere, Asya ve denizlerinde güç dengesi sağlayacak hale gelmiştir. Hindistan, Afrika ve Kuzey Amerika'daki Fransız toprakları İngilizlerin denetimine geçti.

² İki ordunun, 1526'da Babür'ün ve 1556'da Ekber adına Bayram Han'ın, Hindistan'daki egemenliğin Türklere geçmesini sağladıkları tarih üçüncü Panipat Savaşı olarak bilinir. Ordular Ekim ayında karşı karşıya gelmişlerdir. Bir kısım Marathe liderleri, savaşın çete savaşı yapılmasını tavsiye ederken, İbrahim Han birliklerinin başında savaşacağını belirtir. Savaş sonunda Kuzeyde bulunan Marathe birliği ufalır ve Puna şehrindeki Peshvaların nüfuz ve itibarını son derece sarsılır. Çeşitli Marethe devletleri ortaya çıkar ve Maretha birliği dağılır. Bayur, Yusuf Hikmet, *Hindistan Tarihi*, Ankara, Türk Tarih Kurumu, III. Cilt, 1987.ss.122-123

faydalanamıyorlardı. Şimdilik sadece, yeni ele geçirmiş oldukları topraklarda özellikle Bengal'de Avrupa uygarlığını yerleştirmeye çalışıyorlardı.(Marx-Engels 1997: 115) Sömürgecilik, çirkin yüzünü, Hindistan'da göstermeye başladı. (Marx-Engels 1997: 115)

1.2.3. Warren Hastings Dönemi

1772'de göreve gelen yeni vali Warren Hastings usta bir devlet adamıydı. Vazifeye 1750 yılında Kalküta'da genç bir katip olarak başladı. 1764'te İngiltere'ye döndü. 1769 da şirket ambarları sorumlusu olarak Madras'a, Hükümet Konseyi üyesi sıfatıyla atandı. Hindistan ve Hint dillerine ilişkin bilgisi onu Bengal Valisi adayı yaptı. 39 yaşındayken bu görevi hakederek atandı (Kulke-Rothermund 2001:323). Görevi üstlendiğinde sıkıcı işlerle karşılaştı. 1770 kıtlığı sırasında birçok şeyi üstlenmişti. Bu, büyük bir sorumluluktuktu. Yağmayı ve sömürüyü durdurmayı beceremedi, ama daha düzenli idare yöntemleri getirmeyi, hiç değilse dikkat çeken soygunları önlemeyi başardı. İngiltere, öncelikle, sömürmekle yetinmeyip egemenliği altına aldığı ülkeleri yönetme yeteneğini ispat ediyordu. (Kulke-Rothermund 2001:323) O zamana kadar bu yeteneği sadece Fransızlar gösterebilmişlerdi. Çünkü İspanyollar, Hollandalılar ve Portekizliler, acımasız sömürücüler olmuşlardı ve bunlardan Hollandalılar, Portekizlileri ve İspanyolları bile geçmişlerdi. (Kulke-Rothermund 2001:323)

Warren Hastings'in tutumu, kendinden sonra gelen Lord Cornwallis¹ ve 1798'de valiliğe atanan Lord Mornington tarafından izlendi. Hastings ve Cornwallis, çok ciddi sıkıntıları aşmak zorunda kaldılar. Hindistan yönetimine yetkili kanun adamları geçmişti; küçük kıtanın binlerce yıllık uygarlığı, hala kaderi

¹Cornwallis (1738-1805), Amerikan Bağımsızlık Savaşının son önemli çerçpışması Yorktown'da uğradığı yenilgiyle tanınır. Ama Hindistan genel Valiliği sırasında büyük başarılar kazanmıştır. 1786'da vali olarak geldiği Hindistan'da bir dizi yasal ve yönetsel reformlar ortaya koydu. Dört aşamada gelişen Maissour Savaşları'nın üçüncüsünde Tipu Sultanı geçici olarak yenilgiye uğrattı. Hindistan'daki hizmetlerinin karşılığında Markis unvanını aldı. 1805'de yeniden İngiliz valiliğine atandı fakat Hindistan'a gelişinden kısa bir süre sonra öldü.

değiştirecek büyük devlet adamları ortaya çıkarabiliyordu (Singhal 1983: 101). Bilhassa Maissour'da, bir zorba olarak nitelendirilen Haydar Ali tahta oturdu ve devleti güçlendirmeye başladı. Okuma yazma bilmeyen, ama olağanüstü bir zekaya sahip bulunan İmparator Ekber Şah'a benzeyen Haydar Ali¹, Hindistan'a göç etmiş bazı serüvencilerin yardımıyla kuvvetlerini Avrupa'ya örnek alarak örgütlemişti (Bayur 1987: 168). İngilizlerden gelebilecek tehlikeyi sezmiş olan bu amansız İngiliz düşmanı, Maratheler'le kademeli bir yakınlaşma politikasının öncüsü olmuştur (Bayur 1987: 168). Panipat'dan sonra, Marathe Devleti de ön plandaki iki kişinin çabalarıyla yeniden örgütlenmeye başlamıştı: Bunlardan biri, çok usta bir yönetici olan Nana Farnavis(Padnavis), öteki de Marathe ordusunu büyük bir ordu haline getiren ve çok yetenekli bir komutan olan Sindhia' ydı.

Amerikan bağımsızlık savaşının² başladığı ve bu savaşta Fransa'nın İngiltere'ye karşı cephe aldığı sırada, Haydar Ali ve Maratheler, İngiliz gemilerini dört kere yenilgiye uğratan ve Koudalour'da (Cuddalore) karada yenilen İngilizlerin elindeki Madras'ı açlık tehdidi karşısında bırakan Amiral Suffren komutasındaki filonun desteğiyle İngiliz sömürgelerine karşı saldırıya geçmişlerdi. Ama İngiliz diplomasisi, Maratheler'le ayrı bir barış yapmayı başardı. Bir süre sonra da Fransa, 1783'te Versay Antlaşmasını³ imzalayarak savaştan çekildi. Maissour bölgesi boş kalmıştı. 1782 de Haydar Ali, oğlu Tippou

¹ Haydar Ali, Maissore'nin Müslüman hükümdarıdır. 18. yüzyıl ortalarında Hindistan'ın güneyindeki savaşlarda önemli rol oynamıştır. Haydar Ali 1749'da Maissour'da bağımsız bir birliğin komutanı oldu. 1761 de kendini Maissour hükümdarı ilan etti. 1776'da Marathe'ler, Haydarabad hükümdarı Nizam Ali Han ve İngilizler Haydar Ali'ye karşı üçlü bir ittifak kurdular. 1779'da ordusunu Fransız ve Avrupalı askerlerle güçlendirdi. Ardından, egemenlik alanındaki Fransız yerleşim yeri olan Mahe'ye ele geçirerek onu daha da öfkeliendiren İngilizlere karşı Nizamla ve Marathe'lerle birlikte bir konfederasyon oluşturdu. 1780'de Karnataka bölgesine saldırarak 2800 kişilik İngiliz birliğini bozguna uğrattı. Bunun üzerine İngilizler, Nizam'ı ve Marathe'leri Haydar'la ittifaktan vazgeçirdikten sonra Porto Novo, Pollilur ve Şolinghur'da üç kez yenilgiye uğrattılar. Haydar Ali'den sonra yerine oğlu Tipu (Tippou) Sultan geçmiştir.

² Amerikan Bağımsızlık Savaşı(1775-1783); doğmakta olan Amerikan burjuva ulusunun bağımsızlık elde etmesi ve sömürgelerinin zafere ulaşması ile bağımsız bir burjuva sınıfı kurulmuştur.

³ Fransa, İspanya ve Hollanda'dan yardım alan koloniler, İngilizleri yendiler. İngilizler, barış istemek zorunda kaldı ve Versaille (Versay) Antlaşması imzalandı (1783). Bu antlaşmayagöre: a-İngilizler, 13 sömürgecinin bağımsızlığını tanıdılar. b-Antillerden bazı adaları ve Senegal'i Fransa'ya verdiler. Bağımsızlıklarını ilan eden eyaletler iç işlerinde serbest olmak şartıyla bir araya gelerek Amerika Birleşik Devletleri'ni kurdular (1787).

Sahib'e¹ tacını ve İngilizlere karşı olan amansız düşmanlığını bırakarak ölmüştü. Tippou Sahib bir süre için uzlaşmalı bir barış ve devletin parçalanmasına boyun eğmek zorunda kaldı. Ama bu durum uzun sürmedi. 1789 da Fransa'da ihtilal başladı, kısa bir süre sonra da bütün Avrupa devletlerinin saldırısına uğradı.

1798 yılında Napolyon Bonapart'ın (1769-1821) orduları Mısır'a ulaştılar. Hedef, Hindistan'dı. Tippou için savaşa girmenin zamanı gelmişti. Londra'da da önemli an gelmişti. (Luraghi 1975:157) Hindistan, savaşın can alıcı noktası halindeydi. Tehlikeli durum karşısında gerekeni yapabilecek birini Hindistan'a göndermek gerekiyordu (Luraghi 1975:157). 1798'de Wellesley² valiliğe atandı. O zamana kadar adı duyulmamış olan, Wellesley'in çok güvendiği kardeşi de yanındaydı. Nelson'un Aboukir zaferi ve Akka kuşatması¹, Bonapart'ın ilerlemesini geciktirdi. Wellesley, Fransızlar gelmeden önce bütün Hindistan'ı istila etmeyi planladı. 1799'da da Maissour'a girdi. Tippou, durumun çok ciddi olduğunu anladı. Savaşmaya karar verdi. Hindistan düşecekse, hiç değilse savaşarak düşmeliydi. (Luraghi 1975:157) Gelecek kuşaklara Tippou, işte böyle bir miras bırakacaktı.(Percival 1972:185) Yurtseverlerin parolası, gelecekteki kurtuluşun bedeli işte buydu. Savaşmadan teslim olan gerçekten yenilmiş demektir. (Percival 1972:185) Tippou, bunu bildiği için Maissour'u İngilizler karşısında karış karış savunmaya kararlıydı. Haydarabad Nizamı da İngilizlerle birlikte hareket ediyordu.

¹ Tippou, 18. yüzyılın sonlarındaki Maissore Savaşları sırasında ün kazanan komutandır. Sultan Haydar Ali'nin oğluydu. Maissore'deki Fransız subayların yanında askeri taktik konusunda eğitim gördü. 1767'de Karnatik bölgesindeki Marathelere karşı savaşan bir süvari birliğini komuta etti. 1775-1779 yılları arasında bir çok kez Marathelere karşı savaştı. İkinci Maissore Savaşı'nda, Coleroon ırmağı kıyılarında İngiliz ordularının komutanı Albay John Brathwaite'yi yenilgiye uğrattı. 1782'de babasının yerine geçti.1784 yılında İngilizlerle barış yaparak 'sultan' unvanını aldı. 1789'da İngilizlerin müttefiği Travankor racasına saldırınca İngilizlerle yeniden savaşa başladı. İki yıl süren savaştan sonra Seringapatam Antlaşmasıyla (1792) topraklarının yarısını kaybetti. Fransızlarla ilişki kurması İngilizlerin bunu gerekçe göstererek IV. Maissour savaşının çıkmasına sebep oldu. Tippou 1799 da Başkent Seringapatam da İngilizlere karşı savaşıırken öldü ve başkent İngilizlerin eline geçti. Javaharlal, Nehru, The Discovery of India, Asia Publishing House, 1961.s. 222.

² Wellesley (1760-1842), Mornington 2. Kontu olarak da bilinir. Madras Valisi, Bengal Genel Valisi (1797-1805) olarak Hindistan'daki İngiliz egemenliğin büyük ölçüde genişleten devlet adamı. Başbakan William Pitt'in ılımlı bir yandaşındı. Bengal Genel Valiliği sırasında, ilhaklar yoluyla geniş toprakları İngiliz denetimi altına almanın yanı sıra, İttifak anlaşmaları yolu ile bir çok yerel devletin İngiliz egemenliğini tanımasını sağladı.

Maratheler da olayların sonucunu bekliyorlardı. Wellesley'in kardeşi Maissour'u istila etmeyi ve Tippou'nun direncini kırmayı başardı, başkenti Seringapatam da sıkıştırdı. Burada Tippou gerçek bir savaş vermeye hazırlandı. Yarılması mümkün olmayan bir kuşatmadan sonra, İngilizler saldırıya geçtiler. Tippou, bu saldırıda öldü. Onun bu direnişi kendisinden sonra geleceklere örnek olacaktı. Bütün Maissour İngilizlerin eline geçti, Tippou'nun ailesi, Vellore'ye sürüldü.

Bonapart'ın Mısır üzerindeki tehdidi ortadan kalkınca, Wellesley planlı hareket etti. Hükümet darbesiyle Haydarabad Nizamı'nı düşürdü ve yerine ülkesinin büyük bir bölümünü İngiltere'ye bırakacak geri kalanını ise İngiltere himayesindeki bir beylik haline dönüştürdü. Bundan sonra da Carnatic Beyi, Tippou ile suç ortağı olduğu bahanesiyle, tahtından indirildi. Şimdi de sıra Marathe'lerdeydi. Marathe ülkesi de 1803'te istila edildi. Wellesley'in askeri dehası sayesinde ilki Dekkan'daki Assaye'de ve ikincisi Lasvari'de olmak üzere iki büyük yenilgiye uğratıldılar. (Bayur 1987: 217) Sonunda da barış istemek zorunda kaldılar. Ama Marathe İmparatorluğu, bir lokmada yutulamazdı, Wellesley bu ülkeyi parçalamakla yetindi ve Peshva'ya, İngiltere'yle bir ittifak yapmayı zorla kabul ettirdi. Moğol İmparatoru da İngilizlere boyun eğmeyi kabul etti (Bayur 1987: 217). Fransız deniz kuvvetlerinin 1805'te Trafalgar'da² yok edilmesiyle, artık Hindistan'ın fethini önleyecek hiçbir engel kalmıyordu. 1806'da Wellesley, büyük harcamalar yapmakla suçlandı ve istifasını verip İngiltere'ye dönmek zorunda kaldı. Ama Wellesley'in eseri de, Clive'in eseri gibi, artık yok edilemezdi.

Bu eserin tamamlanması gerekiyordu. Maratheler yenilgiye uğratılmışlar, ancak henüz bütünüyle boyunduruk altına alınamamışlardı. Indus Vadisinde

¹ Napolyon, Akka Kuşatmasını 1799'da Türklere karşı yapmış fakat, başarılı olamamıştır.

² 21 Ekim 1805'teki bu savaş Nelson'un askeri dehasını ve her defasında fazlasıyla var olan cesaretini çok güzel bir şekilde gözler önüne serer. Nelson'un döneminde donanmalar İngiltere, İspanya ve Fransa'ya aitti. İngilizlerin giderek artan sömürgeleri, diğer devletlerde endişe yaratıyordu ve İngiltere'nin önüne geçmenin tek yolu, elbette sömürgelerine ulaşabileceği tek yol olan deniz yolunu kesmek, yani donanmasını yok etmektir. Savaşı incelediğimizde İspanyol ve Fransız donanmalarının birleşerek, İngiliz donanmasına oranla çok büyük bir donanma kurduğunu görürüz. Bir anlamda onlar için var olma savaşıydı. Düşman donanmalarının fazla olduğunu bilen Nelson gemilerinin iki tarafını da ağır toplarla donattırmıştı. Kendi gemilerini standart aralıklarla birbirine paralel olarak dizdirdi ve tüm gemilerini düşman gemilerinin üzerine yöneltti. Savaş İngilizlerin kesin zaferi ile sonuçlandı. Fransız ve İspanyollar 14 bin kayıp verdi. Diğer önemli sonuç ise Nelson'un bu savaşta ölmesiydi.

Sihler'in korkunç gücü her zaman İngilizlere karşı duruyordu. 1780'den beri, Rangit Singh adlı biri Sihler'e hükmediyordu. On iki yaşında tahta çıkmış olan Rangit Singh, reşit olur olmaz binbir güçlkle baş etmek zorunda kalmıştı. Bir Fransız olan Victor Jacquemont, onun hakkında "Küçük Bir Bonapart" diye yazmış, başka bir Avrupalı da, "Olağanüstü bir adam" demişti. (Nehru 1962:225) Büyük düzensizlik içindeki yarı dinsel ve yarı politik bir topluluğun başına geçince, bu topluluğu kısa sürede düzene soktu. İngilizlerle eşit koşullarda bir antlaşma imzaladı ve onların saygısını kazandı. Afganları geri çekilmeye zorlaması ve Keşmir'i işgal etmesiyle, Afganlara da kendini kabul ettirdi. Napolyon'un eski subaylarının askerlik bilgisiyle, iyi talim görmüş, disiplinli bir ordu yarattı. Ama Sihlerin krallığı tek başınaydı, çevresindeki İngiliz egemenliği hızla yayılıyordu. 1818 de İngilizler, başkent Pouna yakınlarında bir zafer kazanarak Marathe İmparatorluğuna hakiki darbeyi vurdular. Bundan sonra da, kuzeydeki küçük krallıklar boyun eğmeye zorlandı. En sonunda da, Rangit Singh'in ölümüyle sıra Sihler'e geldi. Ülkeleri işgal edildi, yenilgiye uğradılar ve 1848'de boyun eğmek zorunda kaldılar. Bu kez, zafer kazanmış İngiliz bayrağı bütün Hindistan yarımadasında dalgalanıyordu.

1.2.4. Lord Dalhousie Dönemi

Lord Dalhouse (1812-1860), 1847-1856 yılları arasında Hindistan genel valisi olarak görev yapmıştır. Giriştiği fetih ve ilhaklarla Hindistan'ın bugünkü sınırlarını çizmiş ve merkezi bir yönetim kurmuştur. Dalhouse, 1848 yılında Hindistan'a geldiğinde durum sakin gözüküyordu. Fakat uyguladığı baskıcı politikalar sonunda Multan'da yerel bir ayaklanmaya yol açmış ve Pencab'a kadar ayaklanma yayılmıştır. Ayaklanmayı bastırmak için Pencab'ı ilhak etmiştir. Onun döneminde, artık istilalar zamanı geçmiş, örgütlenme zamanı başlamıştı. Hemen kesin sonuçlar getirecek hareketlere girişti. Hindistan'daki İngiliz egemenliğinin ikiyüzlülüğünü onun kadar iyi gösteren kişi azdır. (Percival 1972:264) İngilizler, sömürge halklarına kendi yönetimlerinin ve uygarlıklarının üstünlüklerini de getiren ender devletlerden biriydi. (Percival 1972:264)

Dalhouse barışçı yöntemlerle de toprak kazanmak için her yolu denedi. Onun döneminde Doğu Hindistan Şirketi oldukça güçlenmiş, Hintli Hükümdarlarla askeri destek karşılığında bir İngiliz temsilci ve askeri birlikler bulundurma gibi ayrıcalıkları içeren çeşitli anlaşmalar yapmıştır. Bu anlaşmalar dahilinde 1856'da Ayodhya'yı ilhak etmiştir. Bu durum Müslüman kesimin büyük tepkisine yol açmış, 1857 Ayaklanmasının çıkmasının sebeplerinden biri olmuştur (Nehru 1961:227).

İngilizler, Hint uygarlığının karmaşıklığını ve derinliğini tam anlamışlardı. Bunu ilk anlayanlar ve ilk kez derinliğe inebilenler onlar değildi, fakat onlar her zaman yerel geleneklere ve dini inançlara büyük bir saygı gösterilmesini istemişler, Hintlilerin fikirlerine saygısızlık göstermekten kaçınmışlar ve saygısızlık göstermek isteyenlere de engel olmuşlardı (Doğan 1994:12). Sadece, dini ayinler acımasız törenler halini aldığı müdahalede bulunmuşlardı. Ayrıca, bütün yarımada barış ve düzeni sağlamışlar ve etkili bir biçimde sürdürmüşlerdi. Bütün Hintlileri bir yönetim altında toplayarak o güne kadar mevcut olmayan bir gerçeğin, Hint ulusunun temellerinin atılmasına büyük oranda yardım etmişlerdi. Bu konuda birkaç ögenin de katkısı olmuştu. Her şeyden önce de, Keşmir'den Seylan Boğazına kadar bugün bile Hintlilerin birbirlerini anlayabilmelerinde tek araç olan İngiliz dilini ülkeye yaymışlardı.¹ Bundan sonra da, tek bir yönetim ve yargı sistemi getirilmişti. Sonunda da, tek bir ağırlık, ölçü ve para sistemi kurulmuş, iyi kötü bir Hint pazarı kurulmuştu. O andan sonra, Hint ulusu olgunlaşma yoluna girecek ve olgunlaştığı oranda İngiliz sömürgeciliğinin bilincine varacaktı (Mehta 1970:407). Diğer sömürgelerin başına gelen Hindistan'ın da başına geldi. İngiltere'nin modern kapitalist ekonomisiyle özellikle Hindistan'ın tarım ve zanaata dayanan ekonomisi arasındaki çarpışma sonucu Hint ekonomisi dağıldı.(Marx-Engels1997:196) Sömürge egemenliğinin en büyük dramı bu oldu; dolayısıyla, meziyetlerine rağmen, İngiliz sömürgeciliği giderek. Hindistan'ı alçaltan ve durumunu hep kötüye götüren bir felaket oldu (Marx-Engels1997:196).

¹ Hintliler üç yüz değişik lisan ve şive kullanırlar.

Hindistan, gelişen zanaatıyla, çok zengin bir üretime ve verimli bir ticarete sahipti. Ama 18. yüzyılda, İngiltere'de, Sanayi Devriminin gerçekleşip makinenin endüstriye sokulması, büyük modern endüstrinin gelişmesi, yoğun üretime geçilmesi ve üretim masraflarının düşürülmesi neticesinde, Manchester tekstil endüstrisinin Hindistan'ı iyi ve ucuz ürünlere boğması sağlandı. (Luraghi 2000:161) Askeri bakımdan silahsızlandırılmış ve boyun eğmiş Hindistan'daki zanaat sahipleri ekonomik bakımdan da savunmasız kaldılar. Buharlı gemilerin işletilmeye başlanmasıyla İngiltere ve Hint Okyanusu arasındaki bağlantı hızlanarak yıkılışı çabuklaştırdı. Böylece İngilizler, Hindistan'dan ucuza iplik satın alıp, İngiltere'ye gönderme ve bu ipliği İngiltere'de işledikten sonra işlenmiş ürünleri Hint pazarına dökme olanağını buldular ve yerli zanaatı yıktılar. (Luraghi 2000:161) Yarımada, büyük masraf ve geniş teknik bilgi sayesinde olağanüstü bir demiryolu şebekesi kurulmasıyla ulusal bir Hint pazarı yaratıldı, ama öte yandan da İngiliz ürünlerinin, ülkenin en ücra köşelerine kadar kolayca gidebilmesini sağlayarak İngilizlerin rekabetleri etkilerini daha da ağırlaştırdı. Bu hal, yüz binlerce Hint zanaatçısının ortada kalmasına, sadece tarımla uğraşan yoksul ırgatlar haline gelmesine sebep oldu ve bütün Hindistan'da bir çöküntü başladı.

Aynı zamanda İngilizler, Hindistan'ı düzenli bir biçimde soymaya başladılar. Sayısız ve değerli ürünler ihraç ettiği için, önceki yüzyıllarda bu ülkenin ticaret dengesi hep fazlalık göstermişti. Bu sebepten de Hindistan'da akıl almaz bir zenginlik toplanmıştı. İngilizler, merkeze gönderilen ve yarattıkları büyük endüstrinin gelişmesini finanse etmekte kullanılan bu hazineleri kurutmaya koyuldular. Kullandıkları sistem çok basitti: Lehlerine gelişen ticaret, egemen ulus karşısında ezilen Hintlileri tüketici bir ulus haline getirmişti. (Manoj 2004:32) Bu durum, İngiliz tüccarlarının çok zengin olmalarını sağlıyordu. Sonra da, elde ettikleri serveti İngiltere'ye gönderiyorlar ve beklendiği gibi ülke endüstrisine yatırıyorlardı. Bir yandan İngiliz çiftçileri, bütün çivit, çay ve kahve üretimini tekellerine alıyorlardı. Bu da kendilerine çok kazanç sağlıyordu. Çünkü, Hindistan'ın bir tarım ülkesi haline sokulması sebebiyle çok ucuza bir

sürü tarım işçisi bulunabiliyordu Aslında Hindistan toprağında zaten tarımla uğraşan büyük bir köylü topluluğu vardı ve genellikle tarımdan geçinen topluluklara özgü olan yetersizlik dışında, toprak bu halkı rahatlıkla besleyebiliyordu. İngilizler geldikten sonra, gücünü kaybeden bu zanaatkarlar da toprağa dönünce, kırsal yörelerde gereğinden fazla insan toplandı. Bu yüzden açlık ortaya çıktı, öyle ki, Hindistan'daki bu açlık bir anda binlerce insanın ölümüne sebep oldu. Avrupa'nın endüstriye yönelmesi sömürge olan halkın tarıma yönelmesine yol açtı.(Manoj 2004:32) Ama İngiltere, Hindistan'a ekonomik sistemini, iyi yönetimini ihraç ettiğinden, ülkeyi istila ettiğinden, dolayısıyla başkaldırmanın temellerini de atmıştı. İngilizlerin getirmiş oldukları ilkeler sebebiyle, Hintliler, ayaklanmaya ve Hindistan'ın bağımsızlığını istemeye başladılar.

İngiliz egemenliğinin en önemli sonucu, kast rejimine vurmuş olduğu darbeydi. Binlerce yıl yabancıların egemenliği Hindistan'da sürmüştü, ama kastlar rejimine dokunulmamıştı. Bilindiği gibi kast sistemi büyük ölçüde üretim sürecine bağlıydı Mesleklerle ilgili kast da açıkça belirtildiği gibi aralarında ekonomik ve toplumsal hayatın büyük akıntısının geçtiği büyük uçurumlar vardı. Birdenbire Hindistan'da kapitalist ekonomi ortaya çıkmıştı. Ekonomik devrim, kastları fena halde sarstı. Yönetim ve ticaret kesimlerinde yeni iş olanaklarının yaratılmasıyla, kendilerinde cesaret bulanlar, bağlı bulundukları kastlardan ayrıldılar ve yeni bir hayat yaşamaya başladılar

İngiliz yönetimi, modern fikirlerin aşılandığı okullarda yetişip fikirlerini seçkin Hintliler arasında şevkle yayıyorlardı. Kaldı ki, kültürlü ve seçkin Hintliler, büyük ve eski uygarlığın mirasçısıydılar; bilgiliydiler, düşünceye yönelik ve kavrama yeteneğine sahiptiler. Nitekim Ram Mohan Ray gibi, seçkin insanlar ortaya çıktı. Bu Bengalli Brehmen rahibi, büyük bir kültüre sahipti, Sanskritçe ve Bengal dilinden başka, Farsçayı, İngilizceyi ve Arapçayı da çok iyi biliyordu. Hristiyanlığı, İslamı ve Budizmi derinlemesine incelemiş ve üzerlerinde düşünmüş, sonunda da, o günün aydınlatıcı, özgür ve demokratik fikirlerin, doğunun eski kültürüyle hiç çatışmadığını, tersine, bu fikirlerin eski doğu

uygarlığını canlandırabileceğini ileri sürmüştü. (Güngör 2001:7) Basın, söz ve dernek kurma özgürlüğünün kararlı bir taraftarı olan bu adam, Mehrialar gibi hala sürüp giden kör inançlara karşı çıkmıştı. Bu nedenlerle o, Yeni Hindistan'ın ilk düşünürü sayılabilir.(Güngör 2001:7) Çizmiş olduğu yolu başkaları da izlediler. Çok geçmeden kültür sahibi sınıflar, liberal Avrupa'nın ilkelerin, hoşgörüsü ve fikirlere baskı yapmadan çatıştığı zengin ve değişik geleneği sayesinde, Hint uygarlığı, bu tohumları benimsedi.

Ram Mohan Ray gibi kişilerin yardımıyla, İngilizler, Mehrialar'ı zaptedebildi. 1831'de, Vali Lord Bentinck, gizemli ve ölüm saçan Thaglahn mezhebine savaş açtı. Savaş zorlu geçti. 3000 kişi yok edildi, dört yüz on ikisi de asıldı. 1843'te, Hindistan'da kölelik kaldırıldı.

2. BÖLÜM : HİNDİSTAN'DA İNGİLİZ YÖNETİMİ DÖNEMİ

2.1. DOĞU HİNDİSTAN ŞİRKETİNİN KURULMASI VE SONUÇLARI

Doğu Hindistan Şirketinin kuruluşunu hazırlayan gelişmelerin sebebi, XV.yüzyılda ticaret yolları, gemi taşımacılığı ve inşasındaki teknolojik değişimlerdi. Dönemin gemilerinin taşıma kapasitelerine bakıldığında, 1400'lerden önce İngiltere'de inşa edilen gemilerin tonajlarının nadiren 100 tonun üzerine çıkabildiği görülür. Bu yıllardan sonra gemi inşası hızlı ilerlemeler göstermiştir. Nitekim İngiliz hükümetinin askeri birlik naklinde kullanıldığı, 1439 yılına ait bir gemi listesi, 200 ile 360 tonluk on bir gemiyi içermektedir. 1451 yılında ise, 200 ile 400 tonluk 23 gemi vardır. Ünlü Biristollü tacir William Canyage, biraz daha geç bir tarihte 900 tonluk bir gemiyi kaplayan 2.853 tonluk bir kargoya sahipti. (Muhherjee 1974:57)

Ticaret yollarının güvenliği bu tüccarlar için XV. Yüzyılda Anadolu'da artan Türk hakimiyeti ve 1453'te de İstanbul'un fethi ile tehlikeye düşmüştü. Kızıl Deniz yolu da artık onlar için tehdit halinde görölüyordu. Böylece, Hindistan ve Çin'in, baharat, ipek ve diğer değerli ürünlerini Avrupa'ya getiren Akdeniz ticaret yolu kapanıyor; dünyada ilk deniz gücü olarak bir kısım Avrupa ulus devletinin doğuşu ve tüccar sınıflarının yükselişi ile durum değişiyor; Doğu ticareti Batı Avrupa'ya doğru kayıyordu. (Muhherjee 1974:57)

Cristof Colomb, Avrupa'dan Asya'ya çok daha ucuz kesintisiz bir deniz yolu bulmayı hayal eden pek çok insandan biriydi. Bu şekilde deniz yoluyla Hindistan'a ulaşmayı denerken, 1492 yılında Amerika kıtasını keşfetmişti. 1498 yılında da Vasco da Gama, Ümit Burnu yoluyla Hindistan'a ulaşmıştı. Bu başarı, muhakkak ki Avrupa'nın Hindistan ve doğusu ile ticaret merkezini Akdeniz havzasından Atlas Okyanusu kıyılarına kaydırmıştı. Bu şekilde, İtalyan tüccar kasabalarının gücü yıkılmış ve Avrupa'nın bütün ağırlık merkezi Atlantik kıyılarına kaymıştı. Vasco da Gama'nın bu büyük keşfiyle, Portekizliler doğal olarak Hindistan'la

ticarette alanın ilkleri ve öncüleriydiler. (Muhherjee 1974:59) Nitekim XVI. yüzyılın başlarına kadar, Portekizli tacirler Hindistan'da bir ticaret unsuru olarak yerleşmişlerdi. Portekizliler, Batı Hindistan'da Goa, Diu, Daman, Salsette, Bassein, Chaul ve Bombay'da; güneydoğu Hindistan'da Madras yakınlarında; Bengal'de ise kıyı boyunca kurulup gelişmişlerdi. Portekizlilerin ardından Hollandalılar, Hindistan'a gelmekte gecikmemişlerdi. Portekizliler, Ümit Burnu'nun keşfi sonrasında sağladıkları kârlı kazanç fırsatını korumak ve herhangi bir güce bunu kaptırmamak kararlılığının bir gereği olarak, bu yeni ticaret yolunu, liman ve askeri güçle denetim altında tutmaya çalışmışlardı. Bununla birlikte Hollandalılar, "United East India Company" adı altında Hindistan'a girmeyi başarmışlardı. 1602'de bu şirket, Hollanda tarafından, savaş yapmaya, topraklar ele geçirmeye ve kaleler inşa etmeye bir izin ile yetkilendirilmişti. Bu izinle Hollanda Şirketi de o günlerin diğer tüccar sermayeli şirketler gibi, savaş ve fethin bir aracı yapılmıştı.

İngilizlere gelince, Portekizlilere meydan okumaya hazırdılar. 1582 ve 1596 yıllarında, Ümit Burnu yoluyla Çin'e İki sefer düzenlemişlerdi; fakat iki sefer de başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Sonunda İngiliz tüccarlar 1600 yılında Hindistan seyahati konusunda hükümeti ikna ederek, 31 Aralık 1600 tarihinde Kraliyet İznini elde ettiler.

Doğu Hindistan Şirketi'nin Kraliçe' den aldığı izin, on beş yıl için geçerli idi. Ülkeye yarar sağlamadığında, iki yıl öncesinden bildirilerek, herhangi bir zamanda geçersiz kılınabilirdi. Eğer ülkeye faydalı ise ve Şirket tarafından da arzulanırsa, on beş yıl için yenilenebilirdi. Şirketin ta başından Monarşi ile yakından bağlantılı olduğu belirtilmelidir.(Güngör 2001:64) Nitekim Kraliçe Elizabeth aynı zamanda hissedarlardan birisi idi. İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin serüveni 2 Mayıs 1601 tarihinde, uğrayacağı farklı limanların hükümdarlarına Kraliçe' den tavsiye mektuplarını taşıyan ilk geminin yelken açmasıyla başlamıştı. Şirket, ortaya çıkışı ile birlikte üç ilkeyle hareket etmişti:

1. Doğu ticareti konusundaki tekелci hak ve ayrıcalıklarının, başka İngiliz tüccarları karşısında korunması

2. Doğu sahnesinden rakip ticari çıkarıcıları kovmak için planların yürütülmesi
3. Malların, mümkün olan en düşük fiyatla, satın alınabilmesi için ilgili Doğu devletlerinden, özel ve münhasır ayrıcalıkların güvence altına alınması. (Güngör 2001:64)

Hindistan ve Hindin ile Doğu Hindistan Şirketi'nin ticaret tekeli ifade eden izin, güçlü bir muhalefetle karşılaşmaksızın Kraliyet tarafından XVII. yüzyıl boyunca yenilenmiş ve İngiltere'de ekonomik tartışmanın merkezi olmuştu. XVII. yüzyılın sonuna kadar Doğu Hindistan Şirketi'nin kuruluşu ve Doğu ticaret tekeli elde edişinin neredeyse bir yüzyıllık deneyiminde; İngiltere, henüz bu ticaretin umulan yararlarından ekonomisi bakımından uzakta idi. Şöyle ki, bu yüzyılda sadece iki kez 1601 ve 1640 yıllarında, yurtdışı ödemelerinden daha büyük bir değerde mal dış satımında bulunmuştu, Burada Doğu Hindistan Şirketi'nin asıl zorluğu, tropikal ya da yarı tropikal bölge toplumlarının İngiliz ürünlerine ve bilhassa yüne ihtiyaç duymamaları yüzündendi. (Mukherjee 1974:59)

Şirket esasta bir ithalat-ihracat şirketi olarak kurulmakla birlikte, Britanya piyasasına karşı çok duyarlı idi.(Mukherjee 1974:59) Şirket, faaliyetinin ilk yirmi üç yılında Doğuya 753.336 paundluk bir altın-gümüş külçe ihraç etmişti. (Güngör 2001:66) Çünkü Hintli, Çinli ve Japon tacirler yünlü kumaşlardan çok daha fazla İngiliz altın ve gümüşü ile ilgiliydiler. Bu durum, yüzyılın sonlarında Şirketin Hindistan'dan mamul mallar ithali politikasıyla daha da ağırlaşmıştı. Bunun nedeni, Hindin baharatının ithal edilmesi gibi, Avrupa pazarına giren işlenmemiş Hindistan ürünlerinin çok kolay ithal edilebilir olmayışı idi.

XVII. yüzyılda ise, Şirkete, "English East India Company" adıyla, 1698 yılında, yeni bir şirket rakip olmuştur. Bu iki şirket, aralarındaki rekabet dolayısıyla Doğu ticaretinde birbirlerinin aleyhine önemli ticari kayıplara neden oluyordu. Her iki şirket, hem rekabetin her iki taraf için neden olduğu yıkımı önlemek, hem de tekelin her şeyin ötesinde çok daha yararlı olduğu ilkesi ile birleşme kararı almıştır. Bu birleşme "United East India Company" adıyla, 1709 yılında tamamlanmıştı. Yalnız bu yeni şirket, Doğu ticaretindeki örgütlenmesini

henüz tamamlayamamış esasen kurulan ilk Doğu Hindistan Şirketi idi. Bu birleşme sonucunda belirtilmek istenen nokta, bu yeni oluşumun İngiliz ticari sermayesini çok daha yaygın olarak temsil etmeye başlamasıdır. (Güngör 2001:66) Bu oluşum, Doğu Hindistan ticaret tekeli iddiasında bulunan farklı toplulukların tek bir şirkette birleşmesi idi. Bu zamana kadar Doğu Hindistan Şirketi'nin varlığı sahip olduğu Doğu ticareti tekeli dolayısıyla hep tehdit altında kalmıştı. Bu şekilde geniş tabanlı bir ticari sermaye kuruluşuna dönüşümü dolayısıyla şirketin asıl kuruluş tarihi, XVIII. yüzyılın başlangıcı olarak kabul edilir. (Güngör 2001:66)

Doğu ticareti ile ilgilenen devletlerin amacı, ticaret yapılan ülkenin ticaretinde tek olmaktır.(Sander 1999:89) Dolayısıyla bu durum, birbirlerini izleyen Hindistan'la Doğu ticaretine kendi izinli şirketleri ile girmiş bulunan dört Avrupalı gücün.egemenlik mücadelesi demektir. Hindistan, bu sebeple İngilizlerin 1757 yılı itibari ile rakipsiz kaldığı, Portekiz, Hollanda, İngiltere ve Fransa arasındaki ticari egemenlik kavgasının çarpışma alanı olmuştur.(Sander 1999:89)

Portekizlilerin, Hindistan maceraları uzun süreli olamamıştır. Onların İngilizler karşısındaki yenilgileri, İngilizler ile düşmanlıklarını sona erdiren 1630 tarihli Madrid Antlaşması ile başlar. Daha sonraki 1654 tarihli antlaşma ile de Portekizliler Doğu ticaretinde İngiliz üstünlüğünü, kabullenmişlerdi. Bu tarihten sonra da İngilizler, Portekizli tüccarların herhangi ciddi bir ticari rekabetiyle karşılaşmamışlardı. Doğu Hindistan Şirketi, daha doğudaki Hollanda egemenliği ile uğraşmak için çok az şey yapmakla birlikte, Hollandalılar Hindistan toprağından uzaklaştırmak konusunda oldukça saldırgandı. Hollandalılar'ın, Uzak Doğu'ya daha fazla önem vermelerinin yanı sıra, Hindistan'daki fabrikaları önemsiz sayılmazdı. Bunlar, Pulicat (1610), Surat (1610), Chinsura (1653), Cassimbazar, Baranagare, Pathna, Balasore, Negapatam (1659) ve Cochin (1663)'de kurulanlar olarak sıralanabilirdi. Hindistan toprağındaki Hollanda egemenliğine karşı başlatılan ilk önemli İngiliz atağı, Portekizlileri 1661 yılındaki Antlaşma ile Hollandalılara karşı

desteklemek idi. Hollanda'nın İngiliz egemenliğine Hindistan'daki karşı koyusunun nihai çözülüşü, 1759 yılında kaybettikleri Bedara Muharebesidir. (Güngör 2001:69) İngilizler, 1782 yılında da Hollandalıların yerleşiminin bulunduğu Seylan adasını işgal etmişlerdi. 1795 yılında stratejik Ümit Burnu'ndaki Hollanda egemenliğini sona erdirmekle, Hindistan'daki Hollanda egemenliğini tamamen kırmışlardı. Hollandalılar, İngilizlere karşı Hindistan'da Portekizlilerden çok daha sıkı rakip olurken, Fransızlar gösterdikleri dirençte her ikisini de geçmişti.

Hindistan da İngilizler ile Fransızlar arasında egemenlik mücadelesi, şiddet bakımından önceki rekabetleri kat kat bastırmıştı. Bunun nedenleri üzerinde durmak, Hindistan'daki yabancı egemenliğinin büyüme oranını da açığa çıkaracaktır (Mukherjee 1974: 62). İlk rekabetleri sonuncusundan ayıran nokta, öncelikle bu ilk rekabetlerin Hint-Türk İmparatorluğunun Hindistan'daki egemenliğinin sarsıldığı çözülme dönemi öncesine rastlamasıdır. (Mukherjee 1974: 62)

1650'li yıllardaki mücadelelerde Hint-Türk İmparatorluğu, yabancı bir gücün herhangi bir saldırgan hareketine karşı yeterince güçlü olduğundan, Hindistan'da kendilerine tanınan ayrıcalıklar içerisinde faaliyet gösteren söz konusu yabancı şirketler, İmparatoru ve yasalarını, hediyeler ve diğer yöntemlerle hoşnut etmek durumunda idi. Fakat, daha sonraki yıllarda özellikle Hint-Türk İmparatoru Alemgir I (Aurangzeb)'in 1707 yılında ölümü ile, İmparatorluk görünür bir şekilde dağılmaya başlamıştı. Bu tarihten, o yıllara kadar Hindistan'daki Avrupalı ticaret adamlarının ticari girişimleri önceki dönemlere göre iyice yarışma durumuna geçmiş ve her şey zamanla Avrupalılara karşı boyun eğmiş ve Hindistan kontrol altına alınmıştır. Zamanında Hindistan'daki varoluş mücadelesini kaybettikleri için bölgenin geleceğini belirlemede Fransızlar dışında ciddi bir rakip yoktu. (Mukherjee 1974: 63)

Fransızlar, Doğu ticaretine isteklerini çok erken. tarihlerde, I. Francis (1515-1547)'in saltanatı döneminde Doğu denizlerine sonuçsuz kalan iki tüccar gemisi göndermekle ortaya koymuştu. Fransa, diğer Avrupalı şirketlerle rekabette Avrupalı güçlerin sonuncusuydu(Gardner 1990: 45). Fransızların ilk şirketi, 1604 yılının 1 Haziranında IV. Henry' nin beratı ile kurulup, denize açılmıştı. Bu ve bundan sonra kurulan birkaç Fransız şirketi, Fransız Maliye Bakanı'nın girişimiyle ülkesine ticaret ve refahı sağlama projesinin bir parçası olarak 1664 yılında "La Compagnie des Indes Orientales" adıyla kurulmuş olana kadar, Doğu ticaretinde tutunamamıştı. Bu Fransız Şirketinin, diğer Avrupalı ticaret sermayesinin onaylı şirketlerinden farkı devlet kontrollü bir girişim olmasıydı. (Gardner 1990: 45) Fransa, 1667 yılında bir sefer de Hindistan'a düzenlemişti. Surat 'a bu seferin 1668 yılında ulaşmış olmasıyla, İngiliz ve Fransız ticaret adamları arasındaki gerilimi başlamıştı. Doğal olarak ta başından İngiliz şirketinin yöneticileri, bu yeni rakipten rahatsız olmuşlardı.

Fransızların bütün deneyimsizliklerine rağmen, başlangıç safhasında şirket tarafından Hindistan'dan uzaklaştırılamayıp kalabilmesi, o yıllarda İngilizlerin yapmış olduğu siyasi bir hataya bağlanır (Gardner 1990: 45). Şöyle ki, Doğu Hindistan Şirketi, faaliyet gösterdiği alanlarda Moğol İmparatorluğunun egemenliğine karşı siyasi gücü ele geçirmek için harekete geçmişti, Moğol imparatoru Alemgir I, şirketin bu tutumu karşısında Onun sahip olduğu alanlardan sürülmesi için fermanlar yayınlamıştı. Şirketin Hindistan'ın çeşitli yerlerine yayılmış kuruluşları imparatorluk güçlerinin saldırılarına uğramıştı. Ayrıca Surat, Bombay, Masulipatam ve Vizagapatam'daki fabrikalar saldırılıp ele geçirilirken, çalışanları da çoğunlukla katledilmişti. Bu gelişmeler sonrasında şirket, yenilgiyi kabullenmiş ve Hindistan'daki varlıklarının iadesini istemişti. (Mukherjee 1974:66) Doğal olarak İngiliz ticaretindeki bu yıkım, Moğol hazinesi gelirinde de önemli düşüslere neden olmuştu. Hint-Türk imparatoru, Doğu Hindistan Şirketi'nin siyasi iktidar hırsına nokta konulmasından sonra sorunun çözümüne isteksiz olmamış ve eski durumuna geri dönmüştü.

Çarpışma yıllarında Fransız rakipleri de, Hindistan'da engelsiz tutunma fırsatını yakalamışlardı. Nitekim, 1669'da Masulipatam' da bir fabrika ile 1673 yılında İngiliz yerleşimine yakın bir yerde küçük Pondicherry kasabasını kurmuşlardı. 1674 yılında da Bengal Navab'ından Kalkütta yakınında bir yer edinerek, 1690-92 yıllarında Chandarnagore kasabasını inşa etmişlerdi.

Fransızlar, 1721 yılında doğudaki deniz kuvvetlerini güçlendirmede açıkça stratejik bir üstünlük sağlayan Mauritius' u işgal etmekle, İngilizlerin Hindistan üzerindeki planları için en güçlü engel olduklarını ortaya koymuşlardı.(Güngör 2001:71) Hindistan üzerindeki ticari çıkarların korunması, denizlerdeki üstünlüğün korunmasından geçiyordu. Doğu ticaretinde Portekiz ve Hollanda üstünlüğü, denizlerdeki egemenlikler üzerine kuruluydu. Dolayısıyla, Hindistan üzerindeki İngiliz ve Fransız gerilimi, izleyen gelişmelerde XVIII. yüzyılın ilk yarısındaki Mauritius işgali çok önemliydi (Güngör 2001:71). Mauritius sonrası Fransız şirketi, Hindistan'da çok çabuk kökleşmeye başlamıştı. Frederick'in savaşlarında İngilizler ile Fransızların neredeyse yirmi yıl (1744-1763), Avrupa, Asya ve Amerika'da muharebe alanlarında birbirlerinin düşmanı olmaları, Hindistan'da zaten var olan İngiliz-Fransız rekabetini de top yekun silahlı bir çatışmaya çekmişti. 1744 yılında İngiliz ve Fransız hükümetleri karşılıklı olarak savaş ilan ettiklerinde, İngiliz ve Fransız şirketleri de teknik bakımdan Hindistan'da savaş durumuna düşmüşlerdi. Başlangıçta, Fransız şirketinin Hint toprağında İngiliz-Fransız düşmanlığından kaçınmak isteğindeki katı tarafsızlık önerisi kabul edilebilir görünse de, İngiliz şirketi, lehinde gördüğü şartları Hindistan'daki emelleri için değerlendirmek üzere, harekete geçerek Hint sularında donanmaları bulunmayan Fransızların ticari gemilerini ele geçirmişti.

Uzun savaş yılları sonunda Fransızlar, Hindistan'daki egemenlik rekabetinden saf dışı bırakacak olan süreç, Carnatic Savaşıyla başlamıştı (Güngör 2001: 71). İngilizler, 1760 yılı Mayısında Pondicherry'i kuşattıklarında, Fransızlar, o zaman Maissore devletinin yönetimindeki Haydar Ali'nin ittifakı ile durumu yeniden kurtarabileceklerini ümit etmişlerdi. Fakat, Fransızlara yardıma gönderilen Haydar Ali'nin birliği, hareketin başarısız planlanmasından dolayı,

tek bir muharebe yapamadan Maissore'a geri dönmüştü. Pondicherry, 16 Ocak 1761 tarihinde şartsız teslim edilmişti. İngilizler, acımasızca sadece istihkamları değil, şehrin kendisini de yıkmışlardı, Pondicherry'nin hemen sonrasında, Malabar kıyısındaki Fransız yerleşimleri olan Jinji ve Mahe'nin de İngilizlerin eline geçmesiyle, Hindistan'da Fransızlara ait hiçbir şey kalmamıştı. Hindistan'daki Fransız gücünün başarısızlığında, Fransız şirketinin kronik mali sıkıntılarının, Fransız hükümetinin doğrudan. kontrolünün ve Fransız şirketinin son iki yöneticisi Dupleix ve Lally'nin kişiliklerinin belirli oranlarda payı olduğu dile getirilse de, asıl başarısızlık kaynağının Bengal'e sahip olmamak olduğu belirtilir (Güngör 2001: 71).

Fransızlarla birlikte son Avrupalı rakiplerini de Hindistan'dan uzaklaştıran Doğu Hindistan Şirketi bundan sonra Hintli hükümdarların boyun eğdirilmesi ile Hindistan sınırlarının güvenliği üzerinde durur. İngiltere, o zamana kadar dünya denizlerindeki en büyük donanmaya sahip olduğu, için deniz sınırları sorun değildi. Kara sınırlarına gelince; Hindistan üzerindeki Rus Carlığı planlarını durdurmak veya muhtemel Afgan saldırılarını önlemek için Oudh Sultanı ile güçlerini birleştiren şirket, 1774 yılında Ruhela Savaşı' nı başlatmıştı. İngiliz Ordusu tarafından komuta edilen bu savaşta, Ruhelalar yok edilirken, şirketin Hindistan'daki konumu daha da güçlenmişti. Böylelikle İngilizler, XIX. yüzyılın ortalarına kadar Hindistan'ın kuzeybatı sınırlarını güvence altına alırken, doğu sınırında da tam kontrolü elde etmişti.

Şirket 17. Yüzyılın sonunda, özellikle 1783'ten itibaren Hindistan ve İngilizler için hükümet sorunu olmuştu. Yedi Yıl Savaşı Doğu Hindistan Şirketini ticari bir güç olmaktan bölgesel askeri bir güce çevirmişti (Güngör 2001: 71). Doğu Britanya İmparatorluğunun temelleri bu dönemde atılmıştı. Artık Şirketin düşman rakip firmalar değil rakip bakan ve devletlerdi (Güngör 2001: 72). Fakat bir müddet sonra şirket topraklarının İngiliz donanmasının ve İngiliz ordusunun yardımıyla fethedildiği ve hiçbir İngiliz vatandaşının krallıktan bağımsız bölgesel egemenliklere sahip olmayacağı ileri sürüldü. O günün bakanları ve halkı, son fetihlerle kazanılan büyük yerlerin verilmesini ve

kendilerine düşen payları istiyorlardı. Şirket varlığını ancak, 1767 yılında yapılan anlaşmayla koruyabilmişti. Bu anlaşmaya göre, yılda 400 bin sterlin ödeyecekti. Şirket, zamanla borcunu ödemek yerine parasal bir yardım elde etmek için parlamentoya başvurdu. Antlaşmada birtakım değişiklikler yapılmasına rağmen şirketin durumu düzelmedi ve İngilizlerin kafasında bu andan sonra başka bir yerde sömürge kurma fikri doğdu.

Şirketin yapısına bakacak olursak; Doğu Hindistan Şirketi, işe ilk başta Hindistan'da fabrika ve acentalar kurarak başlamıştı. Bunları korumak için küçük kaleler yaptı. Hindistan'da dominyonlar kurmayı ve ele geçirdiği eyaletlerden vergi almayı 1689'da düşünmüşler fakat, 1744'e kadar Bombay, Madras ve Kalküta dolaylarında birkaç bölge ele geçirmişlerdi. Doğu Hindistan Şirketinin başında 24 kişilik bir yönetim kurulu bulunuyordu. 1757'de Bengal'in ele geçirilmesinden sonra, Hindistan siyaseti üzerinde etkili olunmaya ve hisse senetleri karşılığında oy alınıp satılmaya başladı. Bu iç çekişmeler sonunda Bengal topraklarını yönetemez hale gelen İngiliz Doğu Hindistan Şirketi 1773'te şirketin Hindistan topraklarındaki yönetimini düzenleyen bir yasa çıkardı.¹ Yasayla Bengal'deki William Kalesine, Bombay ve Madras'ı da denetlemekle görevlendirilen bir vali atandı. Genel Valiye bağlı dört kişilik bir danışma kurulu heyeti oluşturuldu; valiye oy hakkı verilmekle birlikte kurulun kararlarını veto etme yetkisi tanınmadı. Yasa ayrıca Kalküta'da dört İngiliz yargıcından oluşan bir yüksek mahkeme kurulmasını karara bağladı. İngiltere'de her yıl yapılan seçimle işbaşına gelen 24 kişilik yönetim kurulunun yerine her yıl, dörder yıllık süreler için altı yargıcın seçilmesiyle oluşan yargıçlar kurulu getirildi.

Yasada bazı eksikliklerin bulunması, zamanla çeşitli sorunlara yol açtı. Örneğin, genel valinin veto yetkisinin olmayışı danışma kurulu üyeleriyle çatışmalara, yüksek mahkemenin yetkilerinin tam olarak belirlenmemiş olması

¹ 1773 Yasasına kadar durum şöyle idi; şirketin 500 hisse senedine sahip olan herkes hissedarlar kuruluna üye olabilirdi. Bu kurulun üstünde hissedarlar kurulu tarafından seçilen bir müdürler kurulu vardı. Bunun üyeleri 24 kişi idi. Yeni kanuna göre müdürler kurulu her yıl toptan değil dörtte bir oranında değişecek yani 6 müdür her yıl tekrar seçilecek ve müdürler 4 yıl iş başında kalacaklardı. Bu yeni kanun hükümete, şirketin genel işlerini denetlemek hakkını vermez. Ancak şirkete bütün işlerini hükümete bildirme zorunluluğu yükler. Bayur, Yusuf

da yasal aksaklıklara yol açıyordu. Başbakan William Pitt, bu sorunları ortadan kaldırmak için, 1773 tarihli yasanın yeniden gözden geçirilmiş biçimi olan Hindistan Yasasını (1784) çıkardı. Hindistan Yasası, İngiltere Parlamentosuna karşı sorumlu bir denetleme kurulu aracılığıyla, Hindistan siyasetinin denetlenmesini öngörüyordu. Kumpanya bu tarihten sonra ticari ve siyasi gücünü giderek yitirdi. 1813'te ticaret tekeli kırıldı ve 1834'ten sonra İngiliz Hükümetinin Hindistan'daki temsilcisi durumuna geldi. 1857 ayaklanmasından sonra temsilcilik konumunu da yitirdi ve 1873'te resmen ortadan kalktı.

2.2. 1857 İSYANI VE SONUÇLARI

Kuzey Hindistan'daki Doğu Hindistan Şirketinin varlığını ortadan kaldıran başkaldırı Hindistan'daki İngiliz yönetimine de son verdi. Radikal Hint Milliyetçileri daha sonra bu ayaklanmayı "İlk Hindistan Bağımsızlık Savaşı" olarak gösterirken, İngilizler Hindistan'ın fethinde kendilerine yardımcı olan Hint askerlerinin saf değiştirmeleri nedeni ile bu harekete ayaklanma adını verdiler.(Kulke-Rothermund 2001:360)

1857 isyanı, ortaya çıkardığı sonuçlar bakımından XIX. yy Hindistan'ının önemli dönüm noktalarından biridir. Mayıs 1857'de Delhi şehrinin 30 mil uzağında bulunan askeri bir karargahta başlamıştı. İsyanın başlıca yayılma alanları Delhi ve çevresi, İngiliz Hindistan'a yeni dahil edilen Agra ve Oudh devletlerini de içine alan bugünün United Provinces Eyaleti ile Orta Hindistan ve Bihar eyaletinin bazı kısımlarıydı. Hindistan'ın güneyi de bu isyandan oldukça etkilenmişti.(Nehru 1961:272) İsyan ve isyanın bastırılmasında vahşetin boyutları da inanılmazdı. (Nehru 1961:272)

1857 isyanı, iktidarın Doğu Hindistan şirketinden alınarak İngiliz tacına aktarılmasını kaçınılmaz hale getirmiş ve bununla ilgili düzenleme 1858 yılında

yapılmıştı.¹ Hindistan'ın silah gücüyle yönetilmesi yine değişmez bir gerçektir. Şirket İngiliz imparatorluk birliklerinin yardımcılarından başka, kendi İngiliz birliklerine sahipti. İsyan, her şeyden önce bir asker başkaldırısıydı. İngiliz-Hint ordusu askerlerini isyana sevk eden görünürdeki maddi sebep olarak o dönemdeki yeni bir tüfek modeli gösterilir. (Percival 1972:271) Bu tüfeklerde yağlı fişek kullanılıyordu ve fişeklerin tüfeğe yerleştirilmesi de fişeklerin ısırılmasını gerektiriyordu. Sorun, fişeklerin yağlanması için kullanılan yağın, hayvani yağ olduğu söylentisinden kaynaklanmıştı. Çünkü sığırdan elde edilen yağ, ineğin kutsal olması nedeniyle Hindu askerler tarafından, domuzdan elde edilmesi durumunda da haram olmasından dolayı Müslüman askerler tarafından kabul edilemezdi. En sonunda ise bitkisel yağlar kullanıldı. Fakat bu nedenlerin temelinde olan hoşnutsuzlukları gidermeye yetmemiş ve dolayısıyla, 1857 isyanını engelleyememişti. Başka bir neden ise, askerlik yasağı nedeniyle, askerlerin sadece Hindistan da değil, Burma veya başka bir yerde de deniz aşırı görevlendirilebileceği meselesiydi. Hinduların özellikle üst kastları için deniz aşırı yolculuk inançlarına aykırıydı.(Percival 1972:271)

Ayaklanma başlangıçta askeri bir isyan şeklinde görünüyorsa da, geniş halk yığınlarından aldığı destekten dolayı bir milletin başkaldırısı olarak değerlendirildi.(Güngör 2001:41) Gerçekten de çok çabuk yayılıp, bir halk ayaklanması karakteri kazandığından, ilk Hint bağımsızlık savaşı olup olmadığı tartışılır. Geniş bir kitle tabanı bulması ise, özellikle 19. yy'nin ilk yarısında hızlanan toplumsal dönüşüm sürecine bağlanır. İsyan öncesi yıllar, batılı yenileştirici gücün kendi güveninden çok emin olduğu ve bu programı çok şiddetli uyguladığı yıllardır.

İsyan öncesi yıllar, Hindistan'da büyük bir dönüşümü olduğunu gösteren yıllardır. Bu dönüşümü belirleyen kişi Lord Dalhousie idi. (Güngör 2001:41)

¹ 1857 Ayaklanması önemini kaybettikten sonra, Şubat 1858'de İngiliz hükümeti Hindistan yönetimini şirketten hükümete geçmesini gerektiren bir kanunu meclise sunar ve her şeye rağmen kabul edilir. John Stuart Mill kanuna karşı çıkanların başında gelir. O, herhangi bir hükümetin başka bir ülkeyi iyi yönetemeyeceği belirtmiş, kanunu destekleyenler ise Şirketin başlangıçtan beri ülkeyi kötü yönettiği fakat İngiltere'nin baskısıyla yönetimini düzelttiği belirtilmiştir. Bayur, Yusuf Hikmet, *Hindistan Tarihi*, Ankara, Türk Tarih Kurumu, III.Cilt, 1987, s.317

Genel vali Bentick, 1828-1835 yıllarında köklü bir batılaştırıcı program uygulamıştı. Ondan sonra gelen Auckland ise gelenekler karşısında bazı tavizlerle bu batı rüzgarını yumuşatmıştı. Dalhouse inançlı bir batılaştırıcı olarak, Hindistan'a uygarlığın tanımının batılı reformların tanıtımı olduğuna, batılı silahların çok daha yetkin olduklarını ispatlamalarındaki gibi batılı idare ve kurumlarında Hintli olanların üstünlüğüne inanmıştı. Fakat bunun sonunda da Pencap krizi ortaya çıktı. 1850 yılında Pencap'ın işgal edildi ve gerekli düzenlemeler yapılarak İngiliz-Hindistan'la birleştirildi.

İngilizlerin yerli devletlerle ilk ilişkileri, 1813-1818 arasındaki Warren Hastings dönemidir. Bu dönemde Hint devletlerine yabancı gibi davranılmış ve içişlerine müdahale de bulunulmamıştı.(Bayur 1987: 218) İkinci dönem ise Lord Dalhouse kadar olan dönemdir. Bu dönem de ise İngiliz hükümeti, yerli Hint devletlerinin herhangi bir saldırıya karşı koymayacakları, dolayısıyla da dış saldırılardan korunması gerektiği düşüncesinden hareketle, bu devletler üzerinde üstünlük iddiasında bulunmuştu. Dalhouse' nin başlattığı üçüncü dönem ise "İşgal politikası" dönemi olarak anılır.(Bayur 1987:218) Dalhouse, İngiliz idaresinin Hintli idareden çok daha iyi olduğuna inanmıştı. Öngördüğü yeni Hindistan'da, Hint devletlerini çağ dışı olarak kabul etmişti. Selefleri mümkün olduğunca işgalden kaçınma ilkesi ile hareket etmişken, kendisi çok belirgin bir şekilde ilhak genel ilkesi ile hareket etmişti. Bu işgal politikası ile Lord Dalhouse, Hindistan'da bir kısım yerli devleti (1848'de Satara, 1854'te de Jhansi ve Naghpur'u işgal etti.) ortadan kaldırmış, ülkeleri ellerinden alınan feodal prensler de kayıp topraklarını yeniden kazanabilmek için 1857 isyanına öncülük etmişlerdi.(Hümayün 1997:5)

Gerçekte Lord Dalhouse'nin Hindistan'da meydana getirdiği gerçek değişim, kamu işleri dairesini kurmakla giriştiği büyük kamu yatırımları sayesinde ortaya çıkmıştır. O, Başlattığı büyük yatırım projeleri ve reformcu kişiliğiyle modernleşmiş, batılılaşmış Hindistan'ı uzak bir rüya olmaktan çıkarmıştı. Bu sebeple Dalhouse, bu anlamda modern Hindistan'ın kurucusu

olarak değerlendirilebilir. Dalhouse'nin büyük yatırım projeleri, yapımına zaten başlanmış olan Ganj kanalı gibi sulama projeleri, selefi Bentick'in hedefini gerçekleştirdiği Kalküta-Peşaver yolunu kapsayan büyük yol programları ve Hint demiryollarıydı. Karşısına çıkan iklim zorlukları, mühendis yokluğu, Hintlilerin trenle yolculuk yapmak istememeleri gibi problemlere rağmen 1853 yılında demir yollarının yapılması gereği konusunda Britanya yetkililerini ikna etmişti. Böylece, ülkenin başlıca iç merkezlerini limanlarla birbirine bağlayacak, stratejik ihtiyaçlar ile ticari gelişmeye de cevap verecek demiryollarının yapımına başlanmıştı.

Hindistan'ın ulaşımında adeta devrim yapan Dalhouse, 1856 yılında ayrıldığında 200 mile yakın uzunlukta haberleşme ağı kurmuştu.(Percival 1972:272) İlk telgraf hattı, 1854'de açılan 1857'ye kadar Lahor ve Peşaver'e kadar uzatılan Kalküta-Agra hattıdır. Dalhouse eğitim alanında da büyük gelişmelere damgasını vurmuştur. Batılı tarzda üniversiteler kurmuştur. İsyanın çıktığı 1857'de üç tane üniversitenin kuruluşu tamamlanmıştı.

Burada önemli olan bir nokta, Hindistan pazarına İngiliz endüstrisinin makine yapımı malların akması sonucu Hint zanaatkarlarının adeta mahvolduğudur.(Güngör 2001:44) Yeni uygulanan toprak gelir sistemi de Hintli köylüler üzerinde çok ağır baskılar yaratmış ve ekonomik bir bozulmaya sebep olmuştu. Dolayısıyla 1857 isyanı, İngilizlerden önceki sosyal ve siyasi oluşuma dönmeyi ve Hindistan'dan İngilizleri sürmeyi amaçlayan bir hareketti ve iktisadi ve siyasi kazanım ve ayrıcalıkların yeni oluşum tarafından ellerinden alınmasına eski toplum sınıflarının son güçlü başkaldırısı idi. (Güngör 2001:44)

Prenslerin bir altındaki aristokrasi grubu, Talugdarlar, Zamindarla ve Racalardı. Hükümetin toplam alanının %48'inde Zamindar ve Talugdar adlandırılan araçlarla gelirleri toplayan bu sistem, Bengal Valisi Lord Cornwallis (1738-1805) tarafından kurulmuştur. Toprak yönetimi alanında tek bir düzenlemeye bütün ülkede geçilmemişti. İsyanı önce İngiliz yönetimi, yerinde bir kararla örneğin Oudh Talugdarlarını taşradaki köylü üzerinde baskı

uygulayan asalaklar olarak görmüştü. Sonuçta, tarımdaki ilerlemenin ajanları olarak davranacakları, hükümete de sadık kalacakları ümidiyle, köylülere toprakları dağıtarak mülksüzleştirilmişlerdi. Fakat 1857 isyanı, hükümetin bu görüşünü doğrulamamış, aksine köylüler, İngilizlere karşı Talugdarları izlemişlerdi.

1857 İsyani'nın önemli bir yönü, Hindistan'ın ilk bağımsızlık savaşı olup olmadığıdır. (Hümayün 1997:6) Çünkü, XIX. yüzyılın kapanmasına yakın Hindistan'da kitle tabanını genişletmeye ve ülkeye hakim olmaya başlayan milliyetçi söylem, onun ilk kurtuluş savaşı oluşuna fazlaca atıfta bulunmuş ve başlattıktan sonra ulusal hareketin kök ve anlam içeriğini 1857 İsyani'na göndermelerle oluşturmuştu. (Hümayün 1997:6)

1857 İsyani'nı modern anlamda ilk bağımsızlık savaşı olarak niteleyenlerin iki dayanağı vardı. Bunlardan ilki, uğrunda ölünen din; diğeri ise köleliği ifade eden emperyalizmden kurtuluş kavgası, yani uğrunda kan dökülen vatanseverlikti. (Hümayün 1997:7) 1857 İsyani'nın dayandığı ilkelerden, din uğruna Hristiyanlara karşı savaş ele alındığında, Hristiyan olanlara karşı tek vücut bir din savaşının varlığının sadece bir kurgu olduğu göze çarpar. Hindular ve Müslümanlar arasında hükümetin kendilerini gerçekten Hristiyan yapmak istediği korkusu vardı. Bu korkuya neden olacak kadar da misyoner etkinlik, kuzey Hindistan'da yaygın ve geçerli idi

1857 İsyani'nın ulusallık sorununda işaret edilmesi gereken diğer bir husus, Bahadur Şah'ın imparator ilan edilmesinin Sihleri bu isyana yabancılaştırmış olmasıdır. Sihler ve Maratheler, geçmişteki Moğol egemenliği ile devam eden uzun çatışma yıllarında, ırki, dini ve ülkesel bir bütünlük duygusunu görelî de olsa geliştirmelerinden dolayı, sözde imparator Bahadur Şah liderliğindeki bir hareketle Moğol imparatorluğunun canlanması anlamına da gelebilecek bir oluşumu hoş karşılamamışlardı.

İsyanın ulusal bir hareket olduğu savının ikinci dayanağı, swaraj yani bağımsızlık ilkesidir. (Hümayün 1997:8) Pencap Örneği, bu savın değerlendirilmesinde anlamlı veriler ortaya koyar. Öncelikle belirtilmesi gereken, 1857'de kanlarını ulusal bir kurtuluş savaşı için dökmüş olduğu söylenen sipahiler ve önderleri, eski prenslerin İngilizlerin Pencap'ı İngiliz Hindistan'a katmak için savaştıklarında Sihlere yönelik tutumlarıdır. (Hümayün 1997:8) Sipahiler, Pencap'ın İngilizler tarafından işgaline sadece kayıtsız kalmamışlar, aynı zamanda İngiliz Hint ordusunda da savaşmışlardır. Nitekim Dalhousie, Sihlerin ikinci savaşta yenilmesi ile Pencap'ı İngiliz Hindistan'a kazandırmıştı. İşgali sağlayan 1849'daki Chillianwala muharebesi, belki daha lehte şartlar altında yapılabilseddi, İngilizler karşısında kahramanlık ve kararlılıklarını kanıtlamış Sihlerin başarısı ile sonuçlanabilirdi. Sihlerin, İngilizler tarafından ele geçirilmesi zor olan son topluluk olduğu belirtilir.

Diğer taraftan sekiz yıl sonra bu kez Hint-Türk İmparatorluğu ile birlikte Sihlerin, 1857 İsyanı'nın bastırılmasında inançla İngilizlerin yanında savaşmaları; böylece de sipahilerin bozgununda önemli rol oynadıkları görülür. Aynı durum Hint- Türk İmparatorluğu için de geçerlidir. Hint-Türk İmparatorluğu 1815 yılında İngilizler tarafından saldırıya uğramış ve sipahilerin İngiliz ordusunda çarpışmalarının da katkısı ile yenilmişlerdi. 1857 İsyanı'nda yurtsever bir mücadele verdikleri söylenen sipahiler için bu hususta son olarak söylenebilecek olan, 1857'ye kadar sipahilerin, İngilizler adına Hintlilere karşı savaşmayı hiç reddetmemiş olmalarıdır. (Hümayün 1997:9)

2.3. İNGİLİZ YÖNETİMİNİN YENİDEN ÖRGÜTLENMESİ

1857 İsyanı'nın bastırılıp, yeniden otoritenin sağlanması, İngilizler açısından bir zaferdi. Fakat, diğer yandan, İngiliz yönetiminin isyana neden olan geri ve muhafazakar güçlerle ittifaka girmesi anlamında, onlar için bir yenilgiyi de ifade eder.(Doğan 1994:22) Hindistan'daki İngiliz egemenliğinin bu yılları, yeni bir başkaldırı hareketiyle karşılaşmaktan kaçınmak için siyasi

egemenliklerinin güvence altına alınması anlamında her ne kadar eski düzenin restorasyonunu öngörse de, modern Hindistan'ın yaratıldığı yıllardı. (Doğan 1994:22) Gerçekten de XIX yüzyılın ikinci yarısında meydana gelen sosyal, siyasi ve iktisadi değişimler, ilk yarıda meydana gelenlerle karşılaştırıldığında, onlara nazaran çok daha devrimciydi. (Doğan 1994:22) Dolayısıyla, bu gelişmelerden hareketle modern Hindistan'ın 1857 İsyanı sonrasında bir oluşumu olduğu söylenilebilir. (Doğan 1994:22) Şöyle ki, iç barış yılları olarak nitelenen Britanya Barışı ile hayat şartlarındaki gelişme, hızlanan nüfus artışı, devlet faaliyetlerinin genişlemesi, ticaret ve sanayinin gelişmesi, modern Batı uygarlığının uzantılarının takdimi, özellikle bu dönemin ilerlemeleriydi.

Lord Dalhousie'nin "bilimin Batıya verdiği sosyal ilerlemenin üç motoru" olarak tarif ettiği demiryollarının, posta sisteminin ve telgraf hatlarının kurulup gelişmesi hep bu yılların işleriydi.(Güngör 2001:52) Bütün bu ilerlemeler, öncelikle coğrafi engelleri kırıp, birbirinden ayrı bölge ve toplulukların etkileşimini sağlamak suretiyle, bir iletişim devrimi başlatmıştı. Bu oluşumun, 1860'lara kadar ülkenin birleşmesi yönünde yararları olmuştur.

İsyan sonrası, Hindistan'daki belirleyici güç rolünü kaybeden İngiliz yönetiminin artık asıl sorunu, egemenliğine ilk büyük şiddetli başkaldırıdan sonra Hint İmparatorluğunun korunması idi. Amaç, imparatorluğu elde tutabilmektir. Gerçekten de 1857 isyanı sonrasında en önemli özelliklerinden biri, Britanya Barışı olarak anılan savaşı geçiren uzun barış yılları idi. Hint yarımadasında, isyan öncesi yıllar olan XIX. yüzyılın ilk yarısında çarpışmaların biri diğerini izlemişken, bu yüzyılın ikinci yarısında ise ülke sınırlarının savunulması hariç 1919'a kadar iç barış tartışmasız sağlandı.(Güngör 2001:53) Başka bir deyişle, Kraliçe tarafından prensliklerin artık işgal edilmeyeceği sözü çiğnenmemiş ve 1858 yılından ülkenin bağımsızlığına kadar Hindistan haritası değişmeden kalmıştı.

Ülkeleri işgal edilerek, toprakları Hindistan'a katılan eski prenslerin düşmanlıkları, 1857 İsyanı'nın baş nedenleri arasında yer almıştı. Öte yandan

Nizam ve Bakanı Sir Salar Jung, Sindia ve Bakanı Sir Dinkar Rao, Rajput ve Sih şefleri gibi bir kısım yerli devlet adamlarının İngiliz yönetimine sadakatleri ise, isyanın bastırılmasında çok değerli olmuştu. Bu feodal liderler, gösterdikleri sadakat karşılığında unvanlarla, para ve toprak hediyeleriyle ödüllendirilmişlerdi (Nehru 1961: 329). Bu yaklaşım, artık onlara ilişkin politikanın içeriğini belirtiyordu. İsyân sırasındaki Genel Vali Lord Canning, prensleri “aksi takdirde bir büyük dalgada bizi süpürecek olan fırtınanın dalgakıranları” olarak tarif etmişti (Percival 1990:678).

İngiliz egemenliğinin Hint yarımadasında oluşturduğu siyasi örgütlenme, Hint imparatorluğu, İngiliz-Hindistan ve yerli devletler olarak anılan üçlü bir model içerisinde gelişmişti. (Percival 1990:678) 1901 yılı değerlerine göre, İngiliz Hint imparatorluğu Rusya hariç bütün Avrupa'dan 12.000 mil kare daha büyük olan 1.766.597 mil karelik bir alanı kaplıyordu. İngiliz Hindistan ise doğrudan İngiliz yönetimi altında olan ve Hint yarımadasının % 61.5'ine tekabül eden yedi eyaleti ifade ediyordu. (Percival 1990:678) Hindistan'ın kalan % 38.5'inde ise karışık olarak bütün Hint yarımadasına yayılmış 601 yerli devlet vardı. Bunlar, büyüklük olarak küçük bir kent devleti kadar olandan, Haydarabad gibi Fransa kadar olanına sıralanırdı. Yerli devletlerin uyrukları, İngiliz uyuğu sayılmaz; İngiliz Hindistan'dan ayrı oldukları için de İngiliz Hindistan'ın yasaları, bu devletlerde geçerli değildi. İngiliz Hindistan'ın mahkemelerinin yargılama yetkisinin de dışında idiler. Yerli devletlerin uyrukları, önce şirketin 1858'den sonra da üstün güç olarak İngiliz tacının himayesinde olan prenslerin otokratik yönetimi altında idiler. Bu devletler, o zamanki Hindistan'ın alan olarak 1/3'ünü aşılıyor, nüfus olarak da yaklaşık 1/5'ine karşılık geliyordu.

Yerli devletler, Moğol imparatorluğu ile Marathe egemenliğinin yıkıntıları üzerine kurulmuş oldukları ve İngiliz egemenliği döneminde de yasama fırsatı buldukları için, Eski Hindistan'ın yerli hükümet sistemlerini bir yönüyle yaşatan, Hindistan'ın önemli bir kesimiydiler. Değişik türden toplumları, üretim biçimlerini ve hükümet şekillerini barındırırlardı. Hükümet şekilleri, çoğunlukla tam bir otokrasi idi. Yerli devletlerin yaklaşık kırk tanesi, İngiliz tacı ile iç egemenliklerini

güvence altına alan anlaşma ilişkilerine sahiptiler. Bazıları, ülkeleri içinde tam bir siyasi egemenliğe sahipti. Bunların hiçbirisi, ne yabancı bir ülke ile ne de başka bir prensle siyasi bir ilişkiye girebilirdi, ilhak durdurulmuş olmakla birlikte, Taç tedrici olarak şirketin uygulamış olduğundan, bu prenslikler üzerinde çok daha fazla hak İleri sürmüştü, işgale karşı güvence verilmesine rağmen, İngiliz Hindistan hükümetleri, "iyi hükümet" noktasından müdahale etme yükümlülüğünde ısrar etmişti.(Chatterjee 2002:133) Böyle bir müdahalenin derecesi de emperyalist politikanın gerekleri ile Hindistan'ın durumuna göre değişiklikler göstermişti (Chatterjee 2002:133).

1921 yılındaki Kraliyet Bildirisi ile, yaklaşık 120 üyeden oluşan bir Prensler Kurulu oluşturulmuştu. Prensler Kurulu, büyük bir katılım olmaması ve yetkilerinin de sınırlı oluşundan dolayı, prenslerin belirli bir kısmı için bir toplanma zeminiydi (Güngör 2001:55). Bu kurulda prensler, kendi aralarında ki ihtilafları, İmparatorluk dairelerinin tek - tipliliği sağlama çabalarından doğan iç egemenliklerine tehdidi, rupinin istikrarı ve koruyucu tarifeler gibi mali sorunlar üzerinde İngiliz Hindistan'da alınan kararların kendileri ve uyruktan üzerindeki etkileri ile İngiliz Hindistan'daki siyasi gelişmelerin Britanya ile doğrudan ilişkilerini etkileme olasılıkları gibi sorunları tartışırlardı.

İngiliz Hindistan hükümeti, denk gümrük vergileri koymak hakkına sahip iken, yerli devletler de kendi ithalat ve ihracat vergilerini kendi sınırlarında uygulardı. Yerli devletlerin kendi iç gümrüklerini kaldırmakla oluşacak bir Gümrük Birliği, sosyal ve iktisadi bütünleşme için ideal bir çözüm olacak iken, bu devletlerin pek çoğu kendi gümrük vergilerinden vazgeçmek istememişlerdi.Kraliçenin Hindistan imparatoriçesi olarak ilan edilmesi, yani Lord Ellenborough'un¹, Hint- Türk İmparatorluğu Hükümdarı'ndan İngiltere

¹ Lord Ellenborough (1790-1871), Hindistan genel valisi ve Hindistan Denetleme Kurulu Başkanı olarak görev yapmıştır. 1841'de, Hindistan Genel valiliğine atandı. Afganistan'ın işgaline 1839'dan başlayarak masraflı olduğu için karşı çıktı. 1. İngiliz- Afgan Savaşından sonra (1839-1842), İndus Irmağının sınır olarak kabul edilmesine ve yalnızca, ırmakta ulaşımın serbestçe yapılmasını sağlayacak güçlü noktaların elde tutulmasına karar verdi. Daha sonra Sınd, Madras, Bombay ve Kuzeybatı eyaletleri arasındaki gümrük vergilerini ve geçiş paralarını kaldırarak, ticareti canlandırmaya çalıştı. Lord Derby hükümetinde Denetleme Kurulu Başkanlığı sırasında Hint Ayaklanmasının gerekli kıldığı, yeni bir hükümet tasarısı hazırladı.

Kraliçesine “imparatorluk” unvanını aktarmayı düşündüğü düzenleme, Disraeli hükümetinin¹ parlamentoya sunduğu, 1876 Kraliyet Unvanları Yasası ile yapılmış ve bununla Kraliçe Victoria, Hindistan imparatoriçesi ilan edilmişti. Kraliçeye verilen bu imparatoriçe unvanı, İngiliz Hindistan ile yerli devletler arasındaki ilişkisine anayasal bir nitelik kazandırmıştı.(Nehru 1961:293)

Bu dönemde kamu hizmetine girmede fırsat eşitliği ilkesi yalnızca sözde kaldı. 1857 ayaklanmasının önemli sonuçlarından biri de İngiliz yöneticilerle yerli halk arasında ortaya çıkan derin uçurumdur. Genellikle ırkçı bir şekilde hareket eden İngilizler, kendilerini efendi olarak görüyor ve yerli halka olabildiğince uzaklaşmaya çalışıyorlardı. Avrupalıların oturduğu konut alanları, kentlerin dışına kurulan garnizonların hemen yanı başında bulunuyordu. Süveyş Kanalı'nın tamamlanmasından (1869) ve ulaşımın kolaylaşmasından sonra görevlilerin aileleriyle birlikte kalmaya başlamaları, kapalı yaşam biçimini daha da pekiştirdi. Böylece Hindistan toplumuyla bağlar her bakımından zayıfladı. Daha önce Hint yaşam biçimine ve kültürüne gösterilen sempati ve anlayış yerini kayıtsızlık, kuşku ve korkuya bıraktı.

1909'a kadar son derece merkezi ve despotik bir yapıya dayanan Hindistan yönetimi, aynı zamanda dünyanın en kalabalık bürokratik mekanizmasını oluşturdu. 1861'de çıkarılan Hint Meclisler Yasasıyla, daha önce genel valiye danışmanlık yapan kurul, Yürütme Konseyi adı altında makam sistemine dayalı küçük bir kabineye dönüştürüldü. Konseyin beş doğal üyesi iç işleri, gelirler, askeri işler, maliye ve yargı işlerinden sorumlu kişilerden oluşuyordu. Başkomutanın da toplantılara katıldığı bu meclise, 1874'te bayındırlık işlerinden sorumlu yeni bir üye eklendi. Dış ilişkileri doğrudan kendisi yürüten genel valinin gerekli gördüğünde meclisin kararlarını geçersiz sayma

¹ 1858 yılında kurulan Hindistan Hükümetinde Disraeli, Maliye Bakanı olarak görev yaptı. 1874 seçimlerinde ise büyük bir zafer kazandı. Güçlü bir kabine kurarak Kraliçenin dostluğundan da yararlanarak, bir dizi toplumsal reform yasası çıkardı. Hindistan'a özel bir önem vererek imparatorluğun bütünlüğünün korunmasına yönelik bir politika oluşturdu. Kraliçe Victoria'yı “Hindistan İmparatoriçesi” ilan eden bir tasarı sundu, geniş muhalefet karşısında tasarıyı geri çekmeye hazırlanırken kraliçenin ısrarıyla tasarı yasalaştı. Disraeli, sağlığının bozukluğu yüzünden Avam Kamarası grubunun önderliğini yürütemez duruma gelince, Beaconsfield kontu unvanını kabul ederek Lordlar Kamarası'nın lideri oldu. Bayur, Yusuf Hikmet, *Hindistan Tarihi*,

yetkisi vardı. Söz konusu yasa, yasamayla ilgili işlerde sayıları 6-12 arasında değişen danışman üyelerinin de konsey toplantılarına katılmasına izin veriyordu. En az yarısı siviller arasından olmak üzere genel valice atanan danışman üyelerin, Yüksek Yasama Konseyi olarak bilinen bu organdan geçen yasaları veto etme yetkisi vardı. Meclis oturumları sınırlı sayıda dinleyiciye açıktı. 1892'de çıkarılan bir yasayla danışman üyelerin sayısı, 10'u sivil olmak üzere 16'ya çıkarıldı ve bu üyelere yönetime sorular yöneltme ve bütçeyi eleştirme yetkisi tanındı. Ama bu değişiklik, temsili kurumlar doğrultusunda gelişen taleplerin oldukça gerisindeydi.

İngiliz tahtının en çok gelir getiren makamlarından biri olan Hindistan Genel Valiliği, şirketin hizmetinde yetişmiş Sir John Lawrence (1864-1869) dışında, 19. yüzyılın sonuna değin genellikle Hindistan deneyiminden yoksun olan ve küçük soylu çevrelerden gelen kişilere verildi. Lord Canning'in (1856-1862) yerini alan Elgin 8. Kontu James Bruce (1862-1863), kalıcı hiçbir iş yapmadan 20 ay sonra Hindistan'da öldü. Daha önce Pencap'taki sorunları çözmesiyle etkili bir yönetici olarak Kalküta'ya döndü. Pencap ve Ayodhya Toprak Kiracılığı Yasalarıyla (1868) köylülerin haklarını güvence altına alarak istikrarı sağlamasına ve Kuzey Hindistan'da tarımsal üretimi canlandırmasına karşın, görev döneminde Orissa ve Racputana'da büyük kıtlıklar oldu. İngiliz yönetimine karşı hoşnutsuzlukların şiddet hareketlerine yol açtığı bir dönemde göreve gelen Lord Mayo (1869-1872), Bengal'deki Vahabi ayaklanmalarla Pencap'daki Kuka Sih akınlarıyla uğraştı ve Andaman Adalarında Afganlı bir tutsak tarafından öldürüldü. Yerini alan Lord Northbrook (1872-1876)¹, tepkileri yumuşatarak olayları yatıştırmayı başardı. Lord Lytton (1872-1876) izlediği yayılmacı politikayla, 2. Afgan Savaşına (1878-1880) yol açtı. İçeride de Lancashire² pamuğunun Hindistan'a serbestçe girişini sağladı ve bu politikaya karşı çıkan yerel basını baskıyla susturmaya yöneldi. Liberal eğitilmiş Lord

Ankara, Türk Tarih Kurumu, III.Cilt, 1987, s.350.

¹ Lord Northbrook, 1872 yılında öldürülen Lord Mayo'nun yerine getirilmiştir. Serbest ticaret yanlısı olduğundan, ihracat vergilerinin çoğunu kaldırdı ve ithalat vergilerini düşürdü. 1874'te, Bengal'deki açlıkta tahıl ihracatının durdurulmasına karşı çıktı. 1876'da görevinden istifa etti. Aynı yıl Northbrook kontu yapıldı. Ardından Deniz Kuvvetleri 1. lordu oldu (1880).

² Lancashire, İngiltere'nin kuzeybatı kesiminde bir ildir. Yörenin gelişmesinde tekstil sanayisi

Rippon¹ (1880-1884), bu baskıcı önlemleri kaldırdı ve yerel yönetim düzeyinde temsili kurumların oluşturulması yönünde ilk resmi adımlar attı. Ayrıca Hintli yargıçların İngilizlerle ilgili davalara da bakabilmesini öngören bir yasa tasarısı hazırlatarak, resmi ırkçı politikaya önemli bir darbe vurdu. Beyaz topluluğun Bengal'de ayaklanma noktasına varan tepkileri yüzünden, yasa büyük ölçüde budanmış olarak çıktıysa da, bir avuç insanın güçlü bir yönetimi kararından dönmeye zorlaması, genç Hintlilere siyasal mücadele taktikleri açısından bir örnek oluşturdu.

19. yüzyılın ikinci yarısı, ekonomik açıdan önemli gelişmelere yol açtı: Pazara dönük tarımsal üretim arttı, ticari ilişkiler genişledi, sanayi yönünde ilk adımlar atıldı (Kulke-Rothermund 2001:351). Bu dönemde ülke ciddi kıtlıklara da sahne oldu. 1857 ayaklanmasının İngiliz yönetimine maliyeti 40 milyon sterlini bulmuştu. Bu miktar, hemen hemen ülkeden sağlanan bir yıllık gelire eşitti. İngiliz yönetimi sonraki dört yılda gelir kaynaklarını acımasızca zorlayarak, bu kaybını yine Hindistan halkından çıkardı. Bu yıllarda Hindistan'ın en önemli gelir kaynağı arazi oranı olarak, gelirlerin yarısını karşılayan arazi vergisiydi. Bu para ancak ordu için yapılan harcamalara yetiyordu.

İkinci önemli gelir kaynağı, Çin'e yasa dışı yollardan sokulan afyon, üçüncüsü ise tuz vergisiydi. Bunun dışında ayaklanma giderlerini karşılamak için beş yıllık özel bir gelir vergisi kondu. Kentlerde düzenli gelir vergisi uygulamasına, 1886'da geçildi. İngiliz yönetimi genelde serbest ticaret ilkesine bağlı kalmakla birlikte, 1860'ta yüzde 10 oranında bir gümrük vergisi getirdi. Bu oran 1864'te yüzde 7'ye, 1875'te yüzde 5'e indirildi. 1879'da, pamuktan alınan ithalat vergisi kaldırıldı. Ama gümüşün dünya piyasalarında hızla değer kaybetmesi üzerine, 1894'te Lancashire'den gelen pamuklu malları da kapsayacak biçimde yeniden kondu (Kulke-Rothermund 2001:353). Bu sırada

önemli rol oynamıştır. İlin başlıca kentleri, Lancaster ve Preston'dur.

¹ 1866'da Hindistan'dan sorumlu devlet bakanı olarak getirildi. Gladstone'nin birinci hükümetinde konsey başkanlığına getirildi. 1880'de genel valiliğe getirilen Lord Rippon daha önce uygulanan birçok baskıcı önlemi kaldırdı. İkinci İngiliz-Afgan Savaşını sona erdirdi. 1878 tarihli Yerel Basın Yasası'nı yürürlükten kaldırarak yerel dildeki gazetelere İngilizce yayımlanan basınla eşit haklar tanıdı. 1884'te, genel valilik görevinden istifa etti. 1886'da Deniz Kuvvetleri

80'den fazla imalathanenin bulunduğu Bombay'ın dokuma sanayisi son derece gelişmişti.

Hintli sanayici Camsetci N. Tata'nın tam kapasiteyle çalışan Nagpur'daki dev imalathanesi, geniş Hindistan pazarı için doğrudan Lancashire ile rekabet ediyordu. Çok geçmeden İngiliz pamuklu dokuma üreticileri Kalküta'ya baskı uygulayarak eşitliği sağlamak üzere Hindistan'da imal edilen bütün kumaşlara yüzde 5 satış vergisi konmasını sağladılar. Bu tutum, Hintli kapitalistlerin milliyetçi harekete mali destek vermesinde önemli bir etken oldu.

İngiliz yönetiminin Hindistan ekonomisine yaptığı en önemli katkı, 1858'de başlatılan yaygın demiryolu yapımıydı. I. Dünya Savaşı'nın başlarında toplam uzunluğu 45 bin kilometreyi bulan demiryolları, kırsal kesimleri Bombay, Madras ve Kalküta limanlarına bağlayarak, Hindistan'dan İngiltere'ye hammadde akışını büyük boyutlara ulaştırdı. Öte yandan yerel tüketime dönük gıda üretiminden, ticari tarımsal üretime geçişi hızlandırmada da önemli bir rol oynadı. Bu dönemde, köylülerin tahıl ekiminden vazgeçerek topraklarını ticari ürünlere açmaları için yoğun bir çaba gösterildi. Özellikle Amerikan İç Savaşı¹ sırasında, tarımsal ürünlere yapılan ödemelerle kırsal kesime büyük miktarda gümüş girdi. İç savaş sonrasında ABD'den Lancashire'ye gelen pamuğun istikrar kazanmasıyla, Hindistan pazarı çöktü. Milyonlarca Hintli zor durumda kaldı. Bunalım yıllarında ticari ürünlerin elde kalmasıyla büyük bir gıda sıkıntısı yaşandı. Hindistan, 1865'ten 1900'e değin tarihinin en uzun ve en ağır kıtlıklarını yaşadı. İlk sayımın yapıldığı 1872'de 200 milyon olan Hindistan nüfusunun, 1920'de 300 milyona ulaşmasına karşın, 1895-1905 arasında nüfusta birkaç milyona yakın bir düşüş oldu. Bu arada İngiltere'den gemilerle gelen ve demiryollarıyla kasabaya ve oradan da köylere ulaşan ucuz mamul mallar, yerel el sanatlarının çöküşünü daha da ileriye götürdü. İşsiz kalan zanaatçılar geçinmek için toprağa döndü. XIX. Yüzyılın sonuna gelindiğinde

Bakanı oldu.

¹ Amerika Birleşik Devletleri tarihinde, Birleşik Devletler Federal Hükümetiyle birlikten ayrılma hakkını ileri süren 11 eyalet arasında dört yıl süren savaştır (1861-1865).

Hindistan nüfusunun yaklaşık yüzde 90'ı doğrudan tarıma bağlı duruma geldi. Demiryolları aynı zamanda, askeri birliklerin ülkenin her yanına kolayca ulaşmasını sağladı.

Bihar ve Orissa'daki zengin kömür yatakları da bu dönemde işletilmeye başladı. 1868'de 500 bin ton olan kömür üretimi 1900'de 6 milyon tona, 1920'de de 20 milyon tona fırladı. Elde edilen kömürün demir eritmede kullanılması 1875'te başladı. İngiliz yönetiminden destek görmeden kurulan ve 1911'de üretime geçen Tata Demir ve Çelik Şirketi, Bihar'da yerli çelik sanayisinin temelini attı. Kalküta'dan Dundee'ye Jüt ihracatını başlattı. Bu atılım, Bengal'de jüt dokuma sanayisinin gelişmesine de zemin hazırladı. 1862'de yalnızca iki olan jüt imalathanesi sayısı, 1882'de 20'ye, çalışan işçi sayısı da 20 bine çıktı.(Nehru 1961: 296)

Dönemin bir başka ekonomik gelişmesi çay, indigo (çivit) ve kahve plantasyonlarıyla sağlandı. Çay ekimi 1850'lerde önce Kuzey Hindistan'daki Assam tepelerinde başladı. 20 yıl sonra da Güney Hindistan'daki Nilgiri tepelerinde başladı. Çin çayının İngiliz pazarlarındaki egemenliğine son verdi. Bu arada Çinlilerin çay yerine afyon ekmeye başlaması, Hindistan'daki bu alandaki pazarının kapanmasıyla sonuçlandı. Bengal ve Bihar'da gelişen İndigo sanayisi, sentetik boyaların ortaya çıktığı 19. yüzyılın sonlarına değin Avrupa pazarlarına ihracatı sürdürdü. Güney Hindistan'daki kahve plantasyonları ise, 1860-1879 arasındaki gelişme döneminin ardından yıkıma yol açan bir bitki hastalığıyla gerileme içine girdi. 19. yüzyılın son yılları ve 20. yüzyılın ilk yıllarında, kıtlık ve veba salgınıyla büyük ölçüde sarsılan Hindistan ekonomisi, ancak 1. Dünya Savaşında canlanarak sanayide yeni atılımlar gerçekleştirebildi.

2.4. İNGİLİZLERİN İZLEDİĞİ DIŞ POLİTİKA

İngiliz Hindistan'ının tahta bağlanmasından sonra kuzeybatıdaki Patanların akınları ve Rusya'nın Orta Asya'daki yayılması, Hindistan'ın

sınırlarını Hindikuş dağlarının ötesine ve Afganistan'a kadar genişletme yönündeki emperyalist eğilimleri daha da güçlendirdi. Bununla birlikte iç sorunlarla uğraşan dönemin valileri, sınırdaki kabileleri zaman zaman sindirme ve 1868'de Afgan tahtına geçen Şir Ali'yle dostça ilişkiler kurma politikasıyla yetindiler. İngiliz hükümetinin müdahalecilik yönündeki tutumuyla uyum içinde olan Lytton ise, kendi elçilerini reddeden Şir Ali'nin bir Rus heyetiyle görüşmesini gerekçe göstererek, 2. İngiliz Afgan Savaşını (1878-1880) başlattı. Kabil'in işgal edilmesinden sonra imzalanan antlaşma uyarınca, Afganistan dış ilişkilerde İngiliz himayesini kabul etti. Ama çok geçmeden işgale karşı sert bir direniş başladı. Lytton'dan sonra genel valiliğe atanan Ripon, bir çıkmaza giren Afgan serüvenine son vererek, İngiliz birliklerini geri çekti.

Rusya ile yürütülen görüşmeler sonunda, 1887'de Afganistan'ın sınırları yeniden belirlendi (Bayur 1987:457). Ardından yeni genel vali Lord Landsdowne'nin (1888-1894) girişimiyle Durand hattı çizilerek, bazı kabile toprakları Hindistan'a bağlandı. Onun yerini alan Elgin 9. Kontu (1894-1899), sık sık ayaklanan bu kabilelere karşı sefer düzenleyerek onları cezalandırmakla uğraştı. Lord Curzon, denetim altına almak istediği bu sorunlu bölgeyi, Kuzeybatı sınır eyaleti olarak düzenlendi(1901). 1907 de Rusya ile varılan anlaşmayla Afganistan, İngiliz nüfuz bölgesi içine alındı. Afgan emiri bu anlaşmayı tanımamakla birlikte çatışmaya girmekten kaçındı. Yeni emir Emanullah Han'ın 1919'da İngilizlere açtığı savaş yalnızca birkaç ay sürdü. 1921'de imzalanan antlaşmayla Afganistan'ın bağımsızlığı tanındı.

İngiliz yönetiminin bu dönemde yayılma politikası izlediği bir başka bölge de kuzeydoğu sınırlarıydı. 2. İngiliz- Birmanya Savaşından sonra (1852), Yukarı Birmanya'ya çekilmiş olan Ava Krallığı'nın Fransa ile ilişkilerini geliştirmesi üzerine Lord Dufferin, 3. İngiliz – Birmanya Savaşına (1885) girişti. Bir hafta süren bu savaş sonunda, yüzölçümü bakımından İngiltere'den büyük olan Birmanya, İngiliz Hindistan'ına bağlandı¹.(1886) Birmanya 1897 den sonra bir genel vali yardımcısına bırakıldı.

¹ 18.yüzyılın ortalarında başkenti Ava olan Birmanya devleti gelişmeye başlar. Birmanya kralı

3. BÖLÜM: HİNDİSTAN'DAKİ DİNİ VE SOSYAL REFORM HAREKETLERİ

3.1. REFORM HAREKETLERİNİN ARKA PLANI

Dini ve sosyal reform hareketleri, Hint toplumunun ulusal demokratik uyanışının, dini ve sosyal alandaki ifadesi idi. Dini ve sosyal reform hareketlerinin birlikte değerlendirilmesinin nedeni, Hint toplumunda dinin kurucu unsur olmasındandır. Dini reform hareketlerinin doğası, yalnızca dinde reform yapma göreviyle sınırlanmamış, aynı zamanda sosyal kurum ve ilişkilerin yeniden inşası boyutuna da genişlemişti (Majumdam 1984:90).

Reform hareketlerinin öncelikle görülen özelliği, ülkedeki İngiliz eğitimli sınıf tarafından başlatılmış olmasıdır. Başka bir ifade ile bunlar, İngiliz varlığının ülkede yarattığı sosyoekonomik dönüşüm sürecinde Batılı kurum ve düşüncelerle tanışan bir sınıfın içinden gelmiştir. (Majumdam 1984:90) Nitekim, Hint milliyetçiliğinin tartışmasız kurucu ismi olan Ram Mohan Ray (1774-1833), örgün İngilizce eğitim almış olmasa da, saygın bir Brahman ailesinden gelen, anadili Bengalce dışında, Sanskrit, Arapça, Farsça, İngilizce, İbranice, Yunanca ve Latin dillerini belirli düzeyde bilen, bu donanımı ile de Batı kültürünün kaynak eserlerinden birinci elden yararlanabilen bir kişiydi. East India Company (Doğu Hindistan Şirketi)'de etkin bir yönetim görevinde de bulunmuştu. Bu birikim, bu anılan öncülerin Batılı fikirlerle doğrudan temas kurmasının önünü açmasına yardımcı oldu. Batı kültürünün bu alanda Hindistan'daki en büyük etkisi, Orta Çağın özelliklerinden olan mevcut gelenekler, inançlar ve kurallar karşısındaki kör inancın, herhangi bir şeyi kabul etmeden önce inceleme ve tartışmayı arayan akılcılık ruhuyla değiştirilmesi idi.(Nehru 1961:314) Hindistan'a Batının

Bengal'e ait bazı yerlerin kendisine verilmesini ister. İngilizler de bu isteği reddeder. I. Birmanya Savaşı bu yüzden 1823 yılında başlar. 1826 yılında biten savaşta Birmanyalılar yenilir. Kral bir milyon rupi öder. II. Birmanya Savaşı 1850 yılında başlar. 1852 yılında biten Savaşta Birmanya kralı tekrar yenilir. Bayur, Yusuf Hikmet, *Hindistan Tarihi*, Ankara, Türk Tarih Kurumu, III.Cilt,

değerlerini sunmada yardımcı olan İngiliz eğitiminin akılcılaştırıcı etkisi, ilk olarak Bengal'de, henüz toplumun siyasi bilincini derinden etkilemeden önce, kendisini dini ve sosyal düşüncelerde göstermişti. Dolayısıyla, Batı kültürü tarafından yaratılan akılcılığın sonucu olarak Brahmo Samaj¹, dini-sosyal reformların yanı sıra siyasi özgürlük ideallerine de büyük katkıda bulunmuştu. (Nehru 1961:314) Batının kendi değerleri ile yaptığı etkinin dışında, XIX. yüzyılın sonlarında Hint felsefe ve kültürü araştırmasına kazandırdığı ciddi bir canlılık da belirtilmelidir. Çünkü Hint uygarlığının keşfi, çoğunlukla İngiliz bilgin ve yöneticilerin çalışmalarının bir ürünüydü. Yazın, arkeoloji ve dilbilimi gibi alanlarda sınırlandırılabilir Hint uygarlığının keşfinde ve bu uygarlığın sadece Batılılara değil, o uygarlığın üretildiği toprakların insanlarına da haberdar edilmesinde yine batı vardı. (Nehru 1961:314)

Batılıların öncülük yaptığı bu çalışmalar ile Hint uygarlığının insanlığa yaptığı katkının artık önü açılmıştı. Bu süreci, 1783'te Yüksek Mahkeme yargıcı olarak Kalküta'ya giden XVIII. yüzyılın doğu bilimcilerinden Sir William Jones (1746-1794) başlatmıştı. Bu bilgin, Hindu kutsal kitaplarının ve eski Hindistan yazınının dili olan Sanskrit² araştırmış ve dünyaya bu dilin yapısındaki harikaliği tanıtmıştı: Yunancadan daha mükemmel, Latince'den daha zengin ve her ikisinden de daha güzel işlenmişti.(Nehru 1961:314) Hindistan'ın büyük Sanskrit şairlerinden Kalidasa (M.Ö. 400-500)'nın başyapıtı Şakuntala'yı da İngilizce'ye çevirmiş ve Hintlilerin Sanskritçe yoluyla, Avrupalılarla ilişkili olduğunu açıklamıştı.(Nehru 1961:314) Jones, Hint klasiklerinin güzel çevirilerle Batıya sunulmasında da öncüydü. Nitekim arkadaşı Wilkins, dramatik şiir

1987,s.278.

¹ 1828 de Ram Mohan Roy tarafından kurulmuştur. İslam ve Hristiyanlıktan etkilenen Brahmo Samaj, çok tanrıcılığa, putperestliğe ve Kast Sistemine karşıdır. XX. Yüzyılda Toplumsal Programlarında önemli başarı sağladığı halde hiçbir zaman çok yandaş kazanamıştır. Çağdaş, Kemal, *Hint Eski Çağ Kültür Tarihine Giriş*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1974, s. 45.

² Sanskritçe, Hindistan'da yaşayan Hinduların klasik edebiyat dilidir. Geçmiş M.Ö. 1800'lere uzanır. Panini'nin dil bilgisi kitabıyla standart bir yapıya kavuşmuştur. Panini'nin incelediği dile yakın olmakla birlikte bazı farklılıklar gösteren Klasik Sanskrit dilindeki edebiyat ise M.Ö. 500-M.S. 1000 arasında gelişmiş ve modern çağlara değin sürmüştür. Sanskrit dilinin bir biçimi bugün hem Hindu araştırmacılarca bir bilim dili olarak hem de bazı yazarlarca edebiyat dili olarak kullanılmaktadır. Devanagari yazısıyla yazılan Sanskritçe günümüzde pek yaygın değildir.

formundaki en ünlü Sanskrit ahlaki metin olan Bagavadgita'yı¹ ve dini ilkelerin bir toplamı olan Hitopadeşa'yı çevirmişti. Sir Edwin Arnold (1832-1904) ve Alman Sanskrit F. Max Müller ve başkaları ile sürdürülen Hindu dini yazını ve klasikleri üzerine çevirileri, büyük arkeolojik buluntuların keşfi izlemişti.

Lord Curzon'un arkeoloji kurumunu kurmasıyla Hindistan'da bilimsel anlamdaki kazılar başlamış ve M.Ö. 3000 de gelişen büyük Aryan(Ari)² öncesi uygarlığın kalıntılarının Sind'de 1922 yılında bulunmasıyla sonuçlanmıştı. Bu öncü çalışmalar genellikle 1784'te Jones'ın kurduğu Bengal Asyacı Topluluğu³(Daha sonra Bengal Kraliyet Asyacı Topluluğu olmuştur) bünyesinde sürdürülmüştü. Bu topluluk, Hindistan kültür ve tarihini araştırmak amacıyla özellikle Kraliyet Topluluğu örnek alınarak kurulmuştu. Başlangıçta bu dernek, Hintlileri kabul etmiyordu ve sadece Avrupalı bir örgüttü. 1928 yılından sonra, Hindilerin kendilerinin başlıca bilimsel yayımcı olarak ortaya çıkmaları ile üyelik yapısı değişmişti.

Reform hareketlerinin ikinci özelliği, batının Hindistan'daki dini ve kültürel meydan okuyuşuna özünde tepki olması idi.(Majumdan 1984:91) Hindu dirilişi olarak adlandırılan dönem, Ram Mohan Roy ile başlamış ve 1890'larda, Swami Vivekanand (1863-1902)'ın misyoner çalışmalarında zirveye ulaşmıştı. Bu Hindu, Rönesans'ı ulusal diriliş için gerekli kudret ve özgürlüğün Hindu geleneğinde saklı olduğunu ortaya koyarken, Hinduizmi, edilgenlikten Hint milliyetçiliğinin temelini oluşturan daha aktif, reform yönelimli ve güvenli bir harekete dönüştürmüştü.(Güngör 2001:7) Yine reform hareketlerinin asıl amacı, Hindu toplumunu Hristiyanlık ve İslam'a karşı birleştirmek olmuştur. Hinduizm,

¹ Sanskrit dilinde Tanrının Şarkısı anlamına gelir. Bir Hint Destanı olan Mahabharata'nın 6. Kitabının bir bölümünü oluşturur. İ.S. I. yada II. Yüzyılda Sanskrit dilinde yazılmıştır. 18 bölüme ayrılmış, 700 dizeden oluşur. Şiir, geniş çerçevede Tanrının niteliği ve insanın onu tanıyabilmesi yollarını araştırır. Çağdaş, Kemal, *Hint Eski Çağ Kültür Tarihine Giriş*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1974, s.48.

² Aryan (Ari), Sanskrit Dilinde soylu anlamına gelir. Tarih öncesi dönemlerde İran'da ve Kuzey Hindistan'da yaşamışlardır. Ariler XIX. Yüzyılda "Hint-Avrupalı" ile eş anlamda kullanıldığı gibi "Hint-İran" dillerini adlandırmak içinde kullanılmıştır. Çağdaş, Kemal, *Hint Eski Çağ Kültür Tarihine Giriş*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1974, s.49.

³ Bengal Asyacı Topluluğu, 15 Ocak 1784 te Doğu araştırmalarını desteklemek amacıyla İngiliz avukat ve doğubilimci Sir William Jones tarafından kurulan dernektir.

kendi tanrı ve tanrıça imajları ile yüzlerce mezhep ve alt-mezhebe bölünmüştü. Bunun yanı sıra, dini ve kast bölünmeleri ile örtüşen, coğrafi ve dil bölünmeleri de vardı.

Reform hareketleri, ortak bir Tanrı'yı, ortak bir tarihi ve muhtemelen ortak bir dili canlandırmakla, Hinduların dini ve sosyal birliğini kurmaya uğraşmıştı. Reformcular, İslamiyet ve Hristiyanlığa üstün ve bütün Hindular tarafından kabul edebilir bir Hindu dini bulmak için, Hint tarihinde 3000 yılı aşkın geriye, Vedik kutsal metinlerine gitmişlerdi. Nitekim bunların en büyük öncüsü olan Roy (Luther'in, Hristiyanlığı yüzyılların getirdiği eklentilerden kurtarmak için Hristiyanlığın İlk kutsal metinlerine geri gitmesinin, Hinduizmdeki temsilcisi olması dolayısıyla) Hintli Luther olarak adlandırılmıştı. (Güngör 2001:7) Hint tarihinin İslami dönemi (yaklaşık 1100-1765), mutsuz bir kesinti olarak önemsenmemişti. Hindu dönem (M.Ö.3500-M.S.1100) ise, sadece Hindistan'ın değil, fakat aynı zamanda bütün insanlığın Altın Çağı olarak övülmüştü. (Güngör 2001:8) O dönemde zaten Yunanca ve Latince'ye üstünlüğü Sir William Jones'un tanıklığı ile ilan edilen Sanskritçe, bütün dillerin anası olarak alkışlanmış ve artık kitlelerin dili olmayan bu dilden, onun soyundan gelen Hindi, Bengalce ve Kuzey Hindistan'ın diğer dillerinin karmaşık fikirler ve duyguların ifadesinde, ondan ödünç kelime almaları özendirilmişti. XIX. yüzyıl kapanırken Hint Rönesansı kendi manevi mirasını hatırlatmak ve Batı üstünlüğü efsanesini tahrip, Hindular arasında özgüven ve yurtseverliği yerleştirmeye çalışmıştı. Hindu reform hareketlerinin liderleri, milliyetçi etkinliğe yeni boyutlar açarak, Tilak, Gokhale ve Mahatma Gandhi gibi insanlara hayat vermişti.

Reform hareketleri, 1820-1890 yılları arasında devam etmiş ve ulusal kimlik oluşturulması için, neredeyse, gerek duyulan bütün unsurları hazırlamışlardı. Bu reform hareketlerinin doğası ile sonraki siyasi oluşumlar üzerindeki etkileri yanında, gerek Hindu akidesine gerekse sosyal yapılanmadaki başkaldırısına değinmek, hem Hinduizmin hem bu reformasyon hareketinin daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunacaktır.(Çağdaş 1974:34) Öncelikle Hinduizmin temel öğretilerine bakıldığında, hemen dharma, karma ve bhakti kavramlarıyla karşılaşılır. Bu kavramların ilki olan dharma, çağdaş Hint

dillerinin çoğunda din kelimesine karşılık gelen, fakat bu kullanımının pek de tatminkar görülmediği Sanskrit kökenli bir kelimedir. Hinduizm, Janizim, Budizm ve Sihizm'e göre, evren dharma tarafından yaşatılır, dharma, yaratılan her şeyi korur. Dolayısıyla, evreni sürdüren prensiptir. Neredeyse her Hindu, Jain, Budist ve Sih, okur-yazar olmasa bile, iyi hayatın temelini Dharma olduğunu bilir.(Çağdaş 1974:34) Çok çağrışımlı bir kavram olan dharma, düzenlenmiş bir evren fikri için temel sağlayan kozmolojik, etik, sosyal ve yasal ilkeleri içerir. Sosyal çerçevede ise iyi hayat tanımında, doğru eylemin kaçınılmazlığını ifade eder. Bu da sosyal statü (varna), hayat safhası (ashrama) ve doğuştan gelen nitelik bakımından her kategoriden aktör için geleneksel olarak oluşturulmuş sosyal ilişki kurallarına uygunluğa işaret eder (Çağdaş 1974:35).

Bu, basitçe her insan için en uygun olan bir uğraşın, olmuş olmasıdır. Bu da onun işi olarak çevrilebilecek olan svadharma'dır. Buradaki vurgu, ilkliden gelen meşruiyet üzerindedir. Bu ilklik, birisinin sosyal konumu ve fiziki doğasından doğar ve dıştan bir zorlamanın gerçek bir değeri yoktur. Nitekim, Hinduizmin en önemli dini metni olan Bhagavad Gita, kişileri kendi işinin yapılmasındaki başarısızlığı, bir başka birisinin işinin yapılması durumundaki başarıya tercih etmeye tekrar tekrar zorlar (Çağdaş 1974:36). Ona göre, birisinin doğumla kazandığı işi kendiliğinden ortaya çıkar ve kolayca icra edilir ve bir yük değildir. Birisi böyle bir dharmik varoluş biçimini ya da moral mükemmelliği başardığında, kalıplar dağılır, belirlenmişlikler kaybolur, ikilikler aşılar; artık yaşayan şey, pürüzsüz bir moral duyarlılıktır.

İkinci kavram olan karma, bireylerin Dharmaya uygun yaşamak hususundaki çabalarıdır (Çağdaş 1974:38). Karma, kelime anlamıyla eylem demektir. Eğer Ortodoks bir Hindu'ya karma hakkında soru sorulursa, ondan teorik bir inanç olarak söz etmekten ziyade, ondan bir ayin olarak söz etmesi çok daha muhtemeldir. Bundan dolayı, Hinduların binlerce yıllık birikimi ile karma, gözde tanrı ve tanrıçalara yapılan dua ve ibadettir. Puja olarak adlandırılan bu popüler ayinin kökleri, doğanın gücü ve güzelliği ile bozguna uğramış, ilk Vedik kahinlerin ona insani biçim verdiği doğanın değişik yönlerini,

tanrılar olarak gördüğü ve bu tanrılara nimet ve korunma için ibadet ettiği zamana yani üç bin yıl gerilere gider (Çağdaş 1974:38). Her Hindu, hangi kasta ve topluluğa ait olduğu sorun olmaksızın, doğumunda, evliliğinde ve ölümünde ayinlerin konusudur. Bu ayinler, bireyin moral arınması için amaçlanmıştır. Karma için önemli olan diğer bir husus da, kendinde yeterli olmayışıdır (Çağdaş 1974:38). Yani, insan sürekli ilâhi destek ihtiyacındadır ve bunu puja ve hac yoluyla arar. Tapınma ayini olan puja, evde veya bir tapınakta yerine getirilir. Bu ibadetin muhatabı, tapınan kimsenin ikon olarak temsil edilen ve itibarlı bir konuk olarak davranılan gözde tanrılarından biri olan Şiva¹, Vishnu² veya Devi'dir. Hindistan'da her gün hacılar, ahlâki kirlerinden arınmaya ve üstünlük kazanmaya, evlerinden uzaklara, kutsal yerlere (tirtha) yürürler. Kutsal yerleri, belirli önerilen vesilelerle ziyaret etmek, kutsal metinlerde tavsiye edilen bir karmadır. Bundan dolayı, kumbha adlandırılan ve astrolojik olarak önerilen bir vesile ile her on iki yılda bir milyonlarca Hindu, Ganj ve Jamna nehirlerinin bittiği yer olan Hindistan'ın kuzeyindeki Prayag kutsal şehrini ziyaret eder. Yüzlerce yıldır olduğu gibi bütün Hindistan oradadır. Birlikte yürünür, birlikte yıkanılır, birlikte darshan taşınılır (bir imaj veya ikon görme). Bununla birlikte, her hacı kalabalıkta yalnızdır. Hacı olma, yoğun olarak kişisel bir tecrübedir (Çağdaş 1974:44).

Üçüncü kavram ise, “adanma yolu” anlamına gelen Bhaktidir.(Çağdaş 1974:44) Çok tanrılılık ve ayin şeklinde ibadet, eylemin metafiziği hakkında Upanishadik teorileştirme yolunu açmıştır. Bhagavadgita, eylem, bilgi ve adanma şekillerini tasvir ettikten sonra bütün bu üç yolu terk etmeyi ve bütün moral eksikliklerin yükünden özgür olmak için Tanrı'ya sığınmayı emreder. Bu inanç, kutsal geleneğin koruyucuları ve Hindu toplumunun ideologları olan Brahmanlar tarafından şekillendirilmiş bir düşüncedir (Çağdaş 1974:45).

¹ Şiva, Hindistan'ın en karmaşık tanrılarından birisidir. Hem yıkıcı hem de yapıcı bir tanrıdır. Eşi Uma, Sati, Parvati, Durga gibi isimlerle anılır. Resim ve Heykellerde genellikle beyaz ya da kül renginde gösterilir. Üç gözü vardır. Üçüncü göz içe bakışı sağlar. Dışa yöneldiğinde yıkıcı ve yıkıcı bir etkiye sahiptir.

² Hinduizmde en önemli iki tanrıdan biridir. Diğer tanrı Şiva gibi birçok ikincil tanrı ve yerel kahramanı kişiliğinde birleştirir. Temelde büründüğü bedenler aracılığıyla bilinir. Bunlardan Rama ve Krishna en önemlileridir. Resimlerde Vişnu çoğunlukla esmerdir. Binek hayvanı Garuda (gökyüzü) kuşudur. Yanında genellikle karısı Lakshmi ve Bhumidevi yer alır.

Reformasyonun öncüsü Ram Mohan Roy, öncelikle Doğu ve Batı klasikleri yanında, Hindu klasiklerinden de birinci elden yararlanabilen muazzam bir donanıma sahipti. Farklı dinlerin üzerine hayatını adadığı özgün araştırmaları, Ram Mohan Roy'un reformcu oluşumunu hazırlamıştı. (Güngör 2001:14) Roy, Vedanta ve Upanishadlar olarak adlandırılan Hinduizmin eski kutsal metinlerindeki tek tanrıci ilkeleri de benimsemesi ile putperestliğin kararlı bir düşmanı olmuştu. Böylece, o günlerde anlaşılan şeklindeki Hinduizmin tam bir karşıtı olurken, onun Vedalarda¹ öğretilen, din de olmadığına inandığından putperestliği kınayan çalışmasını hazırlamıştı (Güngör 2001:15). Hinduların putperest sisteminin geçerliliğini sorgulamaya çağıran bu eser, Arapça bir önsözle Farsça olarak, "Tuhfatul Muwahhiddin" adıyla yayınlanmıştı (Güngör 2001:15). Bu eser, Hindu Pantheon'un tanrı ve tanrıçalarına derin saygı besleyen babasını gücendirmiş ve baba ocağından ayrılmak zorunda kalmıştı.

Roy, Hristiyan misyonerlerin dinlerinin yayımı sırasında, puta tapma ve çok tanrılılık ile aşağıladıkları Hinduizmi, başlattığı tek tanrılılık inancı ile eziklikten kurtararak, Bengal'de Hristiyanlığın yayılışını durdurmayı başarmıştı. Ayrıca, bu tek tanrılılık inancını, karşı bir silah olarak kullanarak, Hristiyanlığın üçleme (Trinity) inancını bir başka putperestlik olarak sunmuştu (Kulke-Dietmar 2001:376). Ram Mohan Roy, tek bir Tanrı'ya inanmış ve O'na bütün her şeyin Yüce Hükümdarı olarak bakmıştı. Ram Mohan Roy'un bağlıları olan Samaj üyeleri, aşağıdaki kuralları benimsemek durumunda idiler:

1. Başlangıçta sıfır vardı. Tek Yüce tek başına var oldu.
2. O tek başına gerçekliğin, sonsuz bilgeliliğin, iyilik ve kudretin, ebedi varoluşun, ikincisiz tekliğin tanrısıdır.
3. O'na ibadette bu ve öteki dünyadaki selametimiz saklıdır, O'nu sevme ve O'nun sevdiklerini yapma O'na ibadeti oluşturur.(Majumdan 1984:289)

¹ Vedalar, Hindu dininin kutsal metinlerinden herbiri. Sanskrit dilinde ilahi ve şiirlerden oluşur. Ne zaman yazıldıkları bilinmemekle birlikte, genelde İ.Ö. 1500-1200 arasında ortaya çıktıkları kabul edilir. Edebi açıdan büyük değer taşıyan ilahiler, tanrı yüceltici övgüler içerir. Vedalardan oluşan en önemli derleme Rigveda'dır.

Roy'un Vedantik Hinduizmde, İslam da ve Protestan Hristiyanlıkta değerli olarak düşündüğü şeyleri sentez yapmakla başlattığı bu reformasyonun, kökleri XVI. yüzyıl sonlarına kadar götürülebilen farklı dini seçici bir birleştiricilik olduğu ifade edilir. Hint-Türk imparatoru Ekber, ülkesindeki dinleri bir araya getirmeye çalışmış ve sonunda, İslam'ın, Hristiyanlığın ve Upanishadik Hinduizmin çeşitli unsurlarını birleştiren yeni bir dini, Tanrı Dini olarak ilan etmişti. Bu din, ulemanın düşmanlığına neden olmasının yanında, sarayın ötesinde yaşama imkanı bulamamış ve 1605'te de onunla birlikte ölmüştür.(Majumdan 1984:289)

Roy'un kurduğu Hinduizm, belki Hindular tarafından kabul edilmek için çok sert ve entelektüeldi.(Majumdan 1984:290) Bundan dolayı, hayâlini kurduğu evrensel dinin, onunla ölmesi şaşırtıcı değildi. İzleyicileri, sonraki yıllarda aralarında bölünmüşler ve büyük bir çoğunluğu da çok geçmeden halk Hinduizmine geri dönmüştü.

Sosyal reformları belirtmeden önce, bu reformlar üzerine bir değerlendirme yapacak olursak, önceden de belirtildiği gibi gerçekten dini ve sosyal reformlar çok iç içe geçmiştir (Nehru 1961: 155). Bunun için çoğu zaman, dinin bittiği ve sosyal reformun başladığı yeri belirlemek zordur. Dolayısıyla, genelde dini bir reformcu olarak bilinen Ram Mohan Roy, aynı zamanda sosyal reformların bir öncüsü olarak da karşımıza çıkar. XIX. yüzyılın sosyal reform ruhunda, toplumun çeşitli problemlere ve garip uygulamalara karşı üstlendiği mücadele azmi olağanüstü idi. Onların başlattıkları reformlara karşı olan ortodoks çevreler, toplumun çoğunluğu ve ülkenin varlıklı sınıflarının da desteği ile, zaman zaman çok şiddetli muhalefet göstermişler ve reformcuların can güvenliklerini bile tehdit etmişlerdi (Nehru 1961: 155). Hatta, statükoyu korumaya istekli bu ortodoks çevreler, örgütlü mücadelenin de öneminin kavranmasında gecikmemişler ve insanlık dışı pratikleri savunmak için Kalküta'da, Dharma Sabha' yı kurmuşlar ve reformların hararetli karşıtı da olan bir gazete yayınlamaya başlamışlardı.

Reformların önündeki tek engel ortodoks inanç da değildi. Reformcular da reformların yöntemi ve hızı bakımından aralarında bölünmüşlerdi, Bazıları, reformlarda ne bir gecikmeye tahammül edebileceklerini ne de reform amaçlarına ulaşmayı sağlayacak herhangi bir araçtan vazgeçemeyeceklerini ortaya koyarken, bazıları da ani ve şiddetli değişikliklere karşı olduklarını ve çok daha ihtiyatlı bir ilerlemeden yana olduklarını açıklamışlardı (Nehru 1961: 155). Bu bağlamda, aktarılması gereken bir husus, 1855 yılında özellikle Bengal Kulinleri arasında sınırsız, çok eşlilik (poligami) pratiğinden doğan kötülüklerin önlenmesi için binlerce kişinin imzaladığı bir dilekçe ile Yasama Konseyinden yardım istenmesi ile ortaya çıkmıştı. Bu şekilde başlayan tartışma, Hindu toplumunu izleyen elli yılda da reform amaçlarına nasıl ulaşılacağı hususunda bölmüştü (Nehru 1961: 156). Şöyle ki, Bengal'deki Bankim-Chandra Chatterji ve Bombay'daki Bal Gangadhar Tilak gibi ünlü isimler, sosyal sorunlar üzerinde yabancı bir hükümetin yasal düzenleme yapmasına kesinlikle karşıydılar.

1867'te kurulan ve Brahmo Samaj çizgisinde reform programına sahip Prarthana Samaj'ın kurucusu ve XIX. yüzyılın öncü reformcularından olan Mahadev Govind Ranade ise, "Müdahale, yabancı girişimden geliyorsa, itiraz dayanılmazdı." diye ifade ettiği anlayışa katılmıyor ve yasal düzenlemelerin yararlı olduğuna inanıyordu (Nehru 1961: 156). Yasal düzenlemeler, statü hukukundan sözleşme hukukuna, aile ve kast geleneklerinin sınırlamalarından bireyin özgür iradesinin sınırlamalarına bir değişim getirecek ve toplumun zihnini hurafelerin egemenliğinden kurtaracaktı.

Reformların içeriği yönünden belirtilmesi gereken diğer bir husus da, XIX. yüzyılın neredeyse önemli bütün sosyal reformlarının kadınlarla ilgili oluşudur (Bayur 1987:362). Nitekim, Hindu toplumunun düşkünlüğünü belirleyen önemli göstergelerden biri, tedrici fakat sürekli olarak kadının statüsünün, alt kastların ve özellikle dokunulmazların konumundaki gerilemesiydi. Dolayısıyla, bu hususlarda daha yüksek bir ideali benimseyen Batı uygarlığının etkisiyle, Hintlilerin kaçınılmaz olarak bu kötülüklerle dikkati çekilmişti. Gerçekten, dul yakımı, kız bebeklerin öldürülmesi, peçe (purdah), çocuk yaşta evlilik, dul

kadınların yeniden evlenememesi, çok eşlilik ve tapınak fahişeliği gibi gelenekler batılı fikirlerin nüfuzundan önce Hint toplumunda hiçbir itirazla karşılaşmamıştı. Hint uygarlığı üzerinde Batı'nın etkisi, erkeklere göre kadınlar üzerinde daha köklüdür.

Tarih içerisinde Hint toplumunun temelleri, kadının statüsünün etkileyen üç temel devrimle sarsılmıştı: Bunlar, M.S. VI. yüzyılda başlayan Budizm, XI. ve izleyen yüzyıllardaki İslam egemenliği ve XIX. yüzyıldaki Batı uygarlığı idi. Sonuncusu ise, Batı uygarlığının yarattığı sarsıntı idi. İngiliz öncesi Hint toplumunda, kadın ikincil bir konuma itilmişti. Hukuk ve din, erkekler ile kadınların eşitliğini ve eşit haklarını tanımamıştı. Toplum, kadınların sahip olmaktan dışlandığı hak ve özgürlükleri, erkeklere vermişti. XIX. yüzyıl şartlarından doğan reform hareketleri doğası gereği, Hint kadınının sancısını çektiği sosyal ve hukuki adaletsizlik ve eşitsizlikleri kaldırma görevini üstlenmişti. (Bayur 1987:366)

3.2. YAPILAN REFORMLAR

3.2.1. Dul Yakımının Yasaklanması

“Sati”, kelime anlamı ile iyi veya iffetli kadın demektir. Çünkü dul kadının kocasının ölü bedeniyle birlikte, cenaze ateşinde kendisini yakması, kadının iyilik ya da iffetini kanıtlaması olarak değerlendirildi. İngilizlerin Hint Yarımadası'na ilk geldiklerinde, Bengal'de bu vahşi uygulama çok yaygın olduğu belirtilir. Fakat İngilizler, bu uygulamanın Hindu dininin bir parçası olduğuna inandıklarından müdahale etmeyi uygun görmemişlerdi.

Bu acımasız gelenek, ülkede sağ duyulu, aydınlanmış insanların gittikçe tepkisini artırmış ve ilk örgütlü hareket, Serampore misyonerleri¹ tarafından

¹ Serampore şehri Bengal'in doğusunda yer alır. Baptist misyon 1793 yılında ilk defa bu şehirde

başlatılmıştı. Bunların,görevlendirdikleri 10 misyoneri Kalküta'nın etrafında 30 millik bir çevrede köy köy dolaşıp, dul yakımı hakkında yeterli bilgiyi topladıktan sonra dönemin genel valisinden sorunun çözümünde yardım istemişlerdi. O yıllarda Bengal'de bir yılda 700 kişinin yakıldığı belirtilir. Ram Mohan Roy da bu konuya değinmiş ve konuyla ilgili iki deneme yazmıştır. Bununla birlikte artık bu sorunu çözmeye karar veren Hindistan genel valisi Lord William Bentinck, 1829'da bu geleneği yasaklamıştır.

3.2.2. Çok Eşliliğin Yasaklanması

O yıllarda yaygın olan bir başka uygulama çok eşlilikti. 1855 ve 1857 yılları arasında bu konuyla ilgili, hükümete birçok başvuru yapılmıştı. Bu uygulama sadece Hindular arasında değil, Müslümanlar arasında da yaygındı. Çok eşlilik de asıl sorun, Kulin Brahmanları arasındaki uygulama idi. Bunların kızları, ancak çok katı sınırlandırmalar içinde, aileler arasından eş tercihini yapabilirlerdi. Dolayısıyla,bazen kızların ellisi, atmışı bile bir erkekle evlenebilirlerdi. Ram Mohan Roy, Brahmanlar arasında çok yaygın olan çok eşliliğin önlenmesi için dini metinlere baş vurmuş olsa da, bir an önce ortadan kaldırmak için radikal tedbirler almak gerekecekti. Fakat, dönemin genel valisi Babington Macaulay çok eşliliğe bir yasa ile son verme olayını pek benimsememiş, sorun zamana ve eğitime bırakılmıştı.

ortaya çıktı. Ve üç Baptist misyoner, 1818 yılında Serampore de Serampore kolejini kurmuşlardır.

3.2.3. Kız Bebeklerin Öldürülmesinin Önlenmesi

Bu geleneğin kurbanları, Sati'nin kurbanlarından daha fazlaydı. Gelenek Kathiawar, Raçputana, Pencab'ın Bedileri, Kehatrileri ve Catları belirli bölgelerde yaşayan bazı kastlarla sınırlıydı. Bu gelenek, bir kadının kendinden üstün bir gruptan erkekle veya en azından kendi grubundan bir erkekle evlenmek zorunda olmasını ifade eder. Aynı zaman yoksul ana-babalar için çok masraflı olan düğün giderlerinden, yerine getiremeyecekleri dini yükümlülüklerden kaçınmanın çıkış yolu da, kız çocuklarının ya hemen ya da doğumdan sonra öldürmesi oluyordu. Bu da bebeğin emzirilmemesi, zehirli bir ilacın meme ucuna sürülmesi ile yapılıyordu. Bu vahşi uygulama, 1795 ve 1804 yıllarındaki düzenlemelerle cinayet olarak ilan edilmesine rağmen, devam etmişti. Bunun üzerine İngiliz yöneticiler, uygulamanın olduğu yerlerde, konuyla ilgili eğitime önem vermişler ve evliliklerin yapılmasını da kolaylaştırma yönünde önlemler almışlardı. Fakat, 1911'de yapılan nüfus sayımı sonrasında yetkililer, hala kız çocuklarının öldürüldüklerinden şüphe ettiler.

3.2.4. Dulların Yeniden Evlenebilmesi

Hindu kadınların konumlarının iyileştirilmesi için başka önemli bir nokta da, dulların yeniden evlenmesinin yasallaştırılmasıdır. Eski Hint hukukunda dulların belli bir durumda yeniden evlenilmesine izin verildiği halde, Ortaçağ'da bu durum ortadan kalkmıştır. Hindu dulların çaresizliği ve perişanlığı yine ilk olarak ülkeye gelen Avrupalıların dikkatini çekmiş ve önce onların, sonra da Hintlilerin aydınlanmış kesimlerinin desteği ile mücadele başlamıştı. "Dul yakımının" 1829 yasaklanması, bu mücadeleye katkı sağlanmış ve Hindu kadınların kendileri de bu mücadelede yer almışlardır. Basın yoluyla da sorunun tartışılmasının önü açılarak 1937 yılında Bombay hükümeti, görevlileri ve din adamları aracılığıyla araştırmayı başlattı. 1830 ve 1840'lardan itibaren eğitimin ve rasyonel biçimlenmenin yükselişiyle, ciddi olarak sorgulanmaya

başlanan ve kesintisiz bir mücadelenin konusu olan dulların yeniden evliliği üzerindeki yasak, 1856 yılına gelindiğinde kaldırılmıştı. Dulların yeniden evliliği yasası çıkarılmış ve yapılan evliliklerin sonucu olan çocukların da meşru oldukları ilan edilmişti. Bu yasaya rağmen, dulların yeniden evliliğinde ciddi bir ilerleme görülmemesi üzerine, Bengal'de Pandit Iswer Chandra, Batı Hindistan da ise Vishnu Sastri, bu reformu yaymaya kendilerine adanmış ve 1866 yılında Bombay'da dulların yeniden evlilik konusunda mücadele etmişti.(Güngör 2001:27) Bundan da anlaşılacağı üzere yapılan reformların arka planına baktığımızda, toplumun geleneklerinin gerisinde yatan devasa sosyal baskıların varlığı görülür.

3.2.5. Köleliğin Kaldırılması

Kölelik, bir çok devlette var olan köklü kurumlardan biridir. Eski batı dünyasında kölelere her zaman büyük bir ihtiyaç duyulmuş ve bu talebi karşılamak için köle pazarları kurulmuştu. Hindistan'da aile hizmetkarları köleler olarak düşünülürdü. İnsanlığın yüz karası olan kölelik, 19. yüzyılın başında önce İngiltere ve diğer Avrupa ülkelerinde, sonra da Amerika'da yasaklanmıştı.

Hintli köleler hem İslam hem de Hindu hukukuna göre irsiydi ve üçe ayrılırlardı:

- a- Köle olarak doğanlar,
- b- Yoksul köyler yasa dışı saldırılıp ele geçirilenler,
- c- Kıtık zamanlarında ana babaların ihtiyaçlarını karşılayamaması sonucu ölmeye bırakılan çocukların satılmasından oluşurlardı.

Gerçekten de Hintli ailelerdeki kölelik durumu, Amerika ve İngiltere'deki kölelik sisteminden farklı idi. İngilizlerin Hindistan da sahip oldukları kölelerin durumu ise, oldukça kötü idi. Küçük suçları için bile kırbaçlandıkları bilinir. Hatta Kalkütta'da, kırbaç cezalarını ücret karşılığı yerine getiren kırbaç evlerinin bulunduğu söylenir. (Güngör 2001:28) Hindistan'da köleliğin kaldırılması için ilk

girişim, 1823 yılında yapılmıştır. Bu girişim, Kuzey Hindistan'daki köleleri, aile hizmetçileri ve fahişe olarak, Güney Hindistan'dakileri ise, tarımla uğraşanlar olarak tanımlamıştı. Yetişkin kızlar, babaları tarafından köle olarak satılırlardı. Ayrıca borçlular ve kumarbazlar da, karılarını köle olarak satarlardı. Kalkütta'da İngilizlerin yanı sıra zenginler ve aristokratlar da metres olarak, hizmet edecek kadın köleler satın alırlardı. Köle ticareti, Hindistan'daki İngiliz imparatorluğunda 1807 yılında kaldırıldı.

1811 yılında da Hindistan'a dışarıdan köle ithali yasaklandı. Kölelik ise 1833 yılında İngiltere'de kalkmasının ardından 1843'te Hindistan'da yasa dışı olarak ilan edilmişti. 1860 yılındaki Hindistan ceza yasasında ise, köle alımı ve satımı suç olarak düzenlenmişti. (Güngör 2001:33)

3.2.6. Çocuk Yaşta Evlilikleri Önlenmesi

Kadının toplumdaki statüsünün yükseltilmesiyle ilgili yapılan reformlardan birisi de buydu. Çocuk yaşta yapılan evlilikler geleneği, henüz gelişimlerini tamamlayamamış kız çocuklarının ruh sağlığı üzerinde yıkıcı etkilere yol açmıştı. Bu gelenek Hindular arasında olduğu kadar; Müslümanlar arasında da yaygındı. Çocuk yaştaki evliliği önlemeye yönelik ilk yasal adımı, Iswar Chandra atmıştı. 1860 yılındaki yasa ile, evlenme yaşı kadınlar için 10 olarak düzenlenmişti. 1891 yılında ise yapılan değişiklikle evlilik yaşı 12 ye çıkarılmıştı. 1925'teki değişiklikle ise yaş sınırı 14 olarak belirlenmişti. Erkeklerde ise, yaş sınırı 18 idi. (Güngör 2001:34)

20. yüzyıla da sarkan bu reform hareketleri ;batı ile etkileşimde ortaya çıkan ve özellikle Hint kadınının gündelik yaşamındaki olumsuzlukları çözmeyi amaçlayan ilerici çalışmalardı. Kökleri itibariyle de, 1857 isyanı öncesi döneme aittir. Bu dönemde İngilizler, Hint toplumunun sosyal hayatına etkin şekilde müdahale ederek dul yakımı, kız bebeklerin öldürülmesi gibi barbar gelenekleri yasal düzenlemeler sayesinde önlemeye çalışmışlardır. Başka bir deyişle

İngilizler, 1857 öncesinde etkin bir müdahalede bulunarak, geri sosyal kurumlara karşı reform öncüleri ile birlik olmuşlardı. Fakat, 1857 isyanı sonrasında İngiliz politikası Hindistan'da değişime uğramış ve bu politika değişikliği yüzünden sosyal reformcular, sadece geri sosyal güçlerle değil aynı zamanda ilerici programların başarılmasında İngiliz hükümetinin kayıtsızlığı ile uğraşmışlardı. İngiliz hükümetinin 1857 öncesi, Hint toplumu içindeki yeni ilerici güçlere desteği ve yönelimi, 1857 sonrasındaki yıllarda, Hint toplumu içindeki muhafazakar güçlere artan ağırlık ve destekle yer değiştirmişti.

4. BÖLÜM : HİNT BAĞIMSIZLIK HAREKETLERİ

4.1. HİNT MİLLİYETÇİLİĞİ

Hint Milliyetçiliği, bir yandan İngiliz yönetiminin, Hindistan toplumunda yarattığı yeni dinamiklerin, bir yandan da sömürgeci düzene duyulan tepkilerin ürünü olarak ortaya çıktı. Ama Hindistan'ın karmaşık toplumsal yapısının da etkisiyle bazı noktalarda birbirinden ayrılan, değişik akımlar temelinde gelişti. Başta 1857 de kurulan Bombay, Bengal ve Madras üniversiteleri olmak üzere, İngiliz eğitim kurumlarında yetişen genç Hintlilerin çoğu kamu hizmetine girerek ya da avukatlık, gazetecilik ve öğretmenlik gibi mesleklere yönelerek, batının yaşam ve düşünce biçimini benimsediler. Başlangıçta İngilizlerin kurduğu mekanizma içinde bir yer edinerek, ülke yönetiminde söz sahibi olmayı uman bu aydın çevreler, zamanla sömürgeci politikalarla karşı ulusal talepler doğrultusunda gelişen muhalefetin odağı durumuna geldiler. Kalküta'da "The Bengalee" gazetesini çıkaran S. Benarcea'nın, 1885'te Bengal'de topladığı Hindistan Ulusal Konferansı ilk örgütlü kıpırdanmalardan biriydi. Bu arada, Bombay'da da başını M.G. Ranade ve G. P. Gokhale¹ gibi önderlerin çektiği reformcu hareketler biçimlenmeye başladı. Bir başka önder olan B.G. Tilak², Hinduizmi ve Marathelerin istilalara direnişini temel esin kaynağı olarak alan,

¹ Gokhale (1866-1915), Hindistan'da altsınıflara yardım etmek amacıyla bir örgüt kuran toplumsal reformcudur. Bağımsızlık hareketinin ilk yıllarında ılımlı milliyetçilere önderlik etmiştir. Hindistan Ulusal Kongresinin etkili ve saygın bir üyesi olarak reform çizgilerini savunmuştur. 1905'te Hindistan Hizmetkarları Derneğini kurmuştur. Dokunulmazlara ve aşağı kasttan Hindulara kötü davranılmasına karşı çıkan Gokhale, Güney Afrika'daki yoksul Hintlilerin haklarını da savunmuştur.

² Tilak (1856-1920), 1914'te Hint Yönetmelik Özerklik Birliğini kurarak başkanlığını üstlenmiş, 1916'da Muhammed Ali Cinnah ile bağımsızlık mücadelesinde Hindu- Müslüman Birliğini sağlayan Lucknow Paktını imzalamıştır. 1884'te Halkı eğitmek ve bilgilendirmek amacıyla Dekan öğretim derneğini kurdu. Tilak, batıyı örnek alan toplumsal reformların bağımsızlık için siyasal mücadeleyi zayıflatacağı görüşündeydi. Tilak o dönemde daha çok yüksk sınıflarla sınırlı olan milliyetçi hareketi halk arasında yaygınlaştırmak için, Hindu dinsel simgelerinden ve geçmişte Marathelerin Müslüman yönetime karşı yürüttüğü mücadele geleneğinden yararlanmaya çalıştı. Gandhi'nin " Çağdaş Hindistan'ın Kurucusu" dediği Tilak Javahrlal Nehru tarafından da "Hint Devriminin Babası" diye anıldı. VED, Mehta, *Portraid of India*, Newyork, 1970, sf204.

daha militan bir hareketin temellerini attı. Öte yandan Ripon gibi ılımlı genel valilerin desteğinde gelişen ve İngilizlerle işbirliği yaparak geleneksel yapıyı dönüştürmeyi amaçlayan reformcu eğilimler de, Hint Milliyetçiliğinin bir kanadı olarak belirdi.

Aydın çevrelere ve bir ölçüde de orta sınıfa dayanan milliyetçi hareket, çok geçmeden bir siyasal güç olarak sahneye çıktı. Bu gelişmenin somut ifadesi olan Hindistan Ulusal Kongresi,¹ 28 Aralık 1885'te Bombay'da toplandı. Yaklaşık beşte dördü Hindu olan delegeler içinde en kalabalık meslek grubunu oluşturan avukatları, gazeteciler, işadamları, toprak sahipleri ve öğretim üyeleri izliyordu. Kongrenin son gününde kabul edilen kararlar arasında İngiliz Avam Kamarasının Hindistan'ın yönetiminde en etkili organ olması, gerici Hindistan Konseyi'nin² dağıtılması, kamu hizmetine girişte gerçek fırsat eşitliğinin sağlanması, memurluk sınavlarının hem İngiltere'de hem de Hindistan'da yapılması gibi talepler yer alıyordu. Ekonomik taleplerle ilgili olarak, Hindistan üzerindeki mali yüklerin azaltılması isteniyor ve ülkedeki yoksulluğun yoğun hammadde ve kaynak sömürsünün sonucu olduğu dile getiriliyordu. Öteki kararlar, askeri harcamalarda indirim yapılmasını, Birmanya'daki savaşa son verilmesini ve İngiliz mallarına yeniden ithalat vergisi konulmasını içeriyordu. İngiliz sömürge yönetiminin küçük bir azınlık hareketi olarak pek ciddiye almadığı Kongre Partisi, her yıl delege sayısını daha da artırarak toplantılarını düzenli bir biçimde sürdürdü.

¹ Kongre Partisi olarak da bilinir. Hindistan'da 1885 te kurulan geniş tabanlı siyasal parti İngilizlere karşı verilen bağımsızlık mücadelesine önderlik etmiş, 1947-1977 arasında ve 1980'den sonra sürekli iktidara kalmıştır. İlk toplantısını Aralık 1885 yılında yapmıştır. 1920 ve 1930 larda ise anayasa reformlarının yetersizliğini ve İngiliz yönetiminin bunları uygulama yöntemini protesto etmek amacıyla Mahatma Gandhi'nin önderliğinde, çeşitli pasif direniş eylemleri düzenledi. Bütün bu hareketlerin sonunda Svarac Partisi 1923 ve 1937'de seçimlere katıldı. 1937 seçimlerinde önemli başarılar kazandı. 2. Dünya Savaşının başlamasının ardından İngiltere'nin Hintli yöneticilere danışmadan Hindistan'ı Nazi Almanyası'na karşı savaşa sokması üzerine Kongre Partisi Hindistan'a tam bağımsızlık tanınana değin savaşı desteklemeyeceğini açıkladı. 1942'de ise " Hindistan'dan elinizi çekin" sloganı altında yaygınlaşan kitlesel pasif direniş eylemlerine önderlik etti. İngiliz parlamentosunun 1947'de Hindistan'a tanınan yasayı kabul etmesinin ardından, Ocak 1950'de Hindistan'ın bağımsızlığını öngören anayasa yürürlüğe girdi. VED, Mehta, *Portraid of India*, Newyork, 1970, sf213.

² Portekiz'i de yöneten İspanya kralı 3.Felipe'nin Amerika'daki Portekiz Kolonilerinin yönetimini İspanyol Batı Hint Adaları Konseyinin ilkelerine göre yürütmek amacıyla 1604'de oluşturduğu denetleme organıdır. Portekiz'in 1640'ta İspanya'dan ayrılarak bağımsızlığını kazanmasından sonra 1642'de Kral Joao tarafından denizaşırı konsey adıyla yeniden düzenlendi.

Lord Curzon'un sömürgeci yönetimi pekiştirmek için izlediği keyfi ve baskıcı politikalar, Kongre Partisi'nin bir aydın hareketi kimliğinden sıyrılarak, geniş bir kitle temeli kazanmasında önemli bir rol oynadı. Kolluk kuvvetlerinden üniversitelere kadar etkili bir yönetim kurmaya çalışan Curzon, kendi denetiminde giderek Bengal ilini bölme yoluna gitti (1905)¹. Plan uyarınca Müslümanların çoğunlukta olduğu Doğu Bengal ve Assam tek bir eyalet olarak birleştirilirken, Bihar ve Orissa'yı da içine alan Batı Bengal eyaletinde Bengalli Hindular azınlık durumuna düşürüldü. Bugün Bengal'de milliyetçi hareketi sindirmeye yönelik bir girişim olarak değerlendirilirken, Kongre Partisi'nin sert tepkisiyle karşılaştı. Parti önderlerinin plana karşı koyma çağrısı, özellikle Bengalli Hindular arasında coşkulu bir destek buldu.

Milyonlarca Hintlinin milliyetçi harekete katılması, Bengal'de yaygın bir dalgalanma başlattı. Dilekçelerin, basın yoluyla yürütülen mücadelenin ve protesto gösterilerinin bir sonuç vermemesi üzerine, kitle eylemleri İngiliz mallarını boykot ve Svadeşi hareketine dönüştü. Bengal sınırlarının dışına taşarak Puna, Bombay ve Madras'a da sıçrayan bu hareket, zamanla Kongre Partisinin en önemli ekonomik mücadele aracı durumuna geldi. Böylece Bengal'in bölünmesi, dolaylı olarak kumaştan kibrite, cam ürünlerinden demir çeliğe kadar yerli sanayilerin doğuşunu da hızlandırdı. Öte yandan bölünmeyle birlikte gelişen yerli dillerde eğitim hareketi, Bombay ve Bengal'in yanı sıra Benares'te de bağımsız yükseköğrenim kurumlarının oluşmasını sağladı. Milliyetçi hareketin daha radikal bir çizgiye yönelmesiyle, Kongre Partisinin 1906'daki toplantısında Svarac (Bağımsızlık) talebi gündeme geldi. Bu talep çok geçmeden ülke çapında yankı uyandırdı.

¹ Bengal'in Bölünmesi, Güçlü hint milliyetçi muhalefetine ve Hindgu Bengallerin öfkesine karşı Hindistan'daki İngiliz valisi Lord Curzon'un gerçekleştirdiği Bengal paylaşımı(1905). Bu bölünme, Hint Ulusal Kongresinin bir orta sınıf baskı grubundan ulusal çapta bir kitle hareketine dönüşmesine yol açtı. Curzon birkaç bölünme planlarından birini seçti. Bu plan uyarınca, 1874'e değin eyaletin bir bölümü olan Assam, Doğu Bengal'in 15 iliyle birleştirildi. Ve böylece 31 milyon nüfuslu yeni bir eyalet oluşturuldu. Halkın çoğunluğunun Müslüman olduğu eyaletin başkenti de Dakka idi. Bengal'in ticaret, iş ve tarımsal yaşamının büyük bir bölümünü ellerinde tutan Batı Bengalli Hindular, Bengal'in ikiye bölünmesiyle Bihar ve Orissa'nın tümünü kapsayan eyalette azınlık durumuna düşeceğini ileri sürerek karşı çıktılar. Bölünmeye karşı eylemler kitle mitingleri, kırsal kesimdeki karışıklıklar, swadeşi ve boykot şeklinde kendini gösterdi. Ama muhalefete karşın bölünme gerçekleşti. VED, Mehta, Portraid of India, Newyork, 1970, sf213

Kongre Partisinin Kalküta'da bağımsızlık çağrısı yaptığı sırada, Tüm Hint Müslümanları Birliği de Doğu Bengal'in yeni başkenti Dakka'da ilk toplantısını yaptı. Hindistan'daki Müslümanlar, sömürgeci yönetime karşı ulusal taleplere sarılmada Hindu çoğunluğun gerisinde kalmakla birlikte, bir süreden beri bağımsız topluluk olarak çıkarlarını korumaya çalışmaktaydılar. Eski şirket görevlisi Sir Seyyid Ahmed Han'ın 1875'te kurduğu İngiliz İslam Doğu Yüksekokulu, İngiliz eğitimi görmüş çok sayıda Müslüman aydın yetiştirmişti. Seyyid Ahmed Han ayrıca, 1857 Ayaklanmasının sorumluluğunu, daha çok Müslümanlara yükleyen resmi İngiliz görüşünü değiştirmek için büyük çaba göstermişti. Bu nedenle, Müslüman çevrelerde İngiliz yönetimiyle işbirliği yapma eğilimi ağır basıyordu.

III. Ağa Han'ın başkanlık ettiği Müslüman temsilciler 1906'da yeni genel vali Lord Minto'ya başvurarak, Müslümanların ayrı bir topluluk halinde ele alınmasını istediler. Minto da yapılacak düzenlemelerde bu durumun göz önünde alınacağı konusunda güvence verdi. Bu görüşmenin ardından toplanan Müslüman Birliği, Hindistan'daki Müslümanların siyasal hak ve çıkarlarını koruyup geliştirmeyi temel hedef olarak belirledi. Ayrıca İngiliz yönetimine bağlılığını dile getirerek, Bengal'in Bölünmesini onayladığını ve boykot hareketine karşı olduğunu açıkladı.

1906 da İngiltere'de Liberal Partinin başa geçmesi, İngiliz Hindistan'ı açısından yeni bir reform dönemi açtı. Lord Minto'nun engelleyici çabalarına rağmen Hindistan'dan sorumlu devlet bakanı John Morley yönetim mekanizmasında bazı önemli değişiklikler gerçekleştirdi. Öncelikle Hindistan Konseyine Müslüman ve Hindu iki üye seçildi. Bir süre sonra da S.P. Sinha ilk Hintli üye olarak Yürütme Konseyine girdi. Bu uygulama bir teamül olarak sürekli bir nitelik kazandı. Minto ve Morley ikilisinin en önemli reform girişimi 1909 da çıkarılan Hint Meclisleri Yasası oldu. Yasayla, Yerel Yasama Meclislerinde Hintli üyelerin seçimle belirlenme ilkesi getirildi. Oy verme hakkının mülkiyet ve eğitim düzeyine göre sınırlandırıldığı 1910 seçimleri

sonunda, Hindistan'ın çeşitli bölgelerindeki yasama meclislerine 135 Hintli temsilci girdi. Bu arada Müslümanlar için ayrı seçim bölgeleri oluşturuldu.

Hint Meclisleri Yasasıyla, Yüksek Yasama Konseyindeki danışman üyelerin sayısı da 16'dan 60'a çıkarıldı. Minto'nun kısıtlayıcı yönetmelikler hazırlayarak ve veto yetkisini kullanarak reformları sulandırma çabasına karşın, yeni düzenleme bir tür parlamenter yönetim sisteminin yolunu açtı. Seçimle gelen üyelere meclis görüşmelerine katılma ve yasa tasarıları sunma yetkisinin verilmesinden yararlanarak Gokhale, 1910'da Yüksek Yasama Konseyine parasız ve zorunlu ilköğretimle ilgili bir yasa tasarısı getirdi. Tasarının sürekli geri çevrilmesine kaşın, bu girişim meclisleri ulusal talepler için bir platform olarak kullanma yolunda bir örnek oluşturdu. Yönetim sorumluluğunu paylaşarak "içeriden" etkili olma anlayışı, Kongre Partisi içinde daha yasanın çıkarılmasından önce, Gokhale ve yandaşlarınca gündeme getirilmişti. Bu bakımdan liberal eğitilmiş İngilizlerle ılımlı Hint Milliyetçileri arasındaki iş birliği, aynı zamanda Kongre Partisi içindeki bölünmenin bir sonucuydu.

Kongre Partisinin 1907'deki toplantıda iki kanada ayrılması, başkanlık konusundaki anlaşmazlığın yanı sıra derin taktik ayrılıklarından kaynaklanmıştı. Tilak yanlısı devrimci kanat, boykot hareketinin İngiliz yönetimi de içine alacak şekilde genişletilmesini savunurken, Gokhale yanlısı uzlaşmacı kanat bu çizgiyi "aşırılıkla" suçluyordu. Devrimci kanat, özellikle gençlerin desteğini kazandı ve İngiliz yönetiminin baskısı karşısında yeraltına geçerek, şiddete dayalı mücadele çizgisini temel aldı. Özellikle Bengal'de etkili olan şiddet hareketleri, 1908-1910 yılları arasında doruğa ulaştı. Genel Vali olarak Minto'nun yerini alan Lord Hardinge (1910-1916), Bengal'deki olaylara yol açan düzenlemeye son verdi. Hindistan'ı ziyaret eden Kral 5. George'nin onuruna Delhi'de yapılan şenlikte (1911) açıkladığı kararla, Bengal yeniden birleştirildi ve Bihar ile Orissa, ayrı bir eyalete dönüştürüldü. Müslümanların tepkisini yumuşatmak amacıyla Başkentin Kalküta'dan Delhi'ye taşınması, bu kez de Müslümanlar arasında militan bir hareketin gelişmesini önleyemedi.

4.2. I. DÜNYA SAVAŞINDA HİNDİSTAN'IN DURUMU

İngiltere'nin savaşa girmesi, Hindistan'da köklü değişikliklere yol açtı. Lord Hardinge'nin¹, İngiltere'nin yanında yer alması için yaptığı çağrı, yerel hükümdarlardan, Tilak ve Gandhi gibi Kongre Partisi önderlerine kadar, geniş bir kesimden destek gördü. Buna karşılık halife sıfatı taşıyan Osmanlı padişahına bağlılık duyan Müslümanlar, kararsız bir tutum takındılar. Milliyetçi çevrelerin coşkulu desteği, aynı zamanda savaş sonrasında İngiltere'den siyasal ödünler alma hedefine de yönelikti.(Mehta 1970:199)

1914'te Hindistan'dan çıkan birlikler, doğrudan Fransa cephesindeki Belçika hattına gönderildi. Hint Kolordusu, 1914-1915 tarihlerindeki harekatlarda ağır kayıplar verdi. Hintli askerler, Doğu Afrika ve Mısır cephelerinde çarpıştı. 1914 yılının sonlarına gelindiğinde, denizaşırı garnizonlara ve cephe hatlarına sevk edilen Hindistan'daki İngiliz ordusu askerlerinin sayısı 300.000'e ulaşmıştı. 1915'te daha çok Hintli askerlerin kullanıldığı Mezopotamya seferinin başarısızlıkla sonuçlanması siyasal bir skandala yol açtı. Bunun üzerine, Hindistan'da devlet bakanlığına getirilen Edwin Montagu ve yeni genel vali Lord Chelmsford (1916-1921)², Hindistan'ın İmparatorlukla bağlarını güçlendirecek ve kademeli olarak sorumlu bir yönetime geçişi sağlayacak, yeni bir düzenleme üzerinde çalışmaya başladı.³

Savaşın hemen öncesinde İngiliz uyruğu alarak Kanada'ya yerleşmek

¹ Hardinge'nin(1858-1944) genel valiliğinin ilk yılları çeşitli karışıklıklara ve şiddet olaylarına sahne oldu. 1912 de Delhi'ye girişi sırasında bir bombanın patlaması sonucu yaralandı. Hardinge 1. Dünya Savaşı başladığında Hindistan'daki bütün Avrupalı askerler ve Hintlilerden oluşan çok sayıda Hint Birliği İngiltere'nin emrine verildi. Sonuçsuz kalan Mezopotamya seferinin düzenlenmesindeki rolü nedeniyle eleştirilere uğrayınca görevinden ayrılmak istedi ama istifası kabul edilmedi.

² Chelmsford (1868-1933) Avustralya'nın Queensland ve Yeni Galler Eyaletlerindeki valilik görevlerinden sonra Hindistan Genel Valiliğine getirilen bir İngiliz devlet adamıydı. Hindistan'la ilgili devlet bakanı Montagu ile Chelmsford'un hazırladığı ortak bir rapora dayanan Montagu-Chelmsford reformları sonucunda merkezi ve yerel yasama meclisleri genişletildi, üyelerin çoğunluğunun seçimle belirlenmesi sağlandı. Genel Valinin başkanlığındaki yedi kişiden oluşan yürütme konseyindeki Hintlilerin sayısı da üçe çıkarıldı. Chelmsford 1921 de emekliye ayrıldı.

³ Montagu-Chelmsford raporu, 22 Nisan 1918 yılında imzalandı. Bu rapor, İngiltere'nin Hindistan'ın iyiliğini dilediği ve iktidarın da memnuniyetle bırakacağı izlenimini veren taslak bir belge olup 1919 Hindistan Hükümeti Yasasının temelini oluşturmuştur. (Güngör, Celaeddin, *Sömürgeci Ulusa Hint Milliyetçiliğinin Kökenleri*, Ankara,Gazi Kitabevi,2001, s. 368)

isteyen bir Sih topluluğunun, büyük sıkıntılar yaşadktan sonra geri çevrilmesiyle Pencap'ta ortaya çıkan hoşnutsuzluklar, savaşıla birlikte şiddet eylemlerine dönuştü. Bu arada Müslümanlar arasında yaygınlaşan savaş karşıtı kampanya, Bengal'de İngiliz hedeflerine yönelik saldırıları daha da artırdı. Bu arada Afganistan'a yönelik yoğun bir göç hareketi başladı.

Aralık 1916'da Lucknow'daki¹ toplantıda, iki kanadı arasında birliğı sağlayan Kongre Partisi, aynı zamanda asgari ulusal talepler temelinde tüm Hint Müslümanları Birliğıyle de ittifak kurmayı başardı. Lucknow Paktı olarakta bilinen bu uzlaşma, Kongre Partisinin Müslümanlara daha önce verilmiş olan ayrı seçim bölgesi ayrıcalığının tanınmasıyla sağlandı. Bu arada paktın gerçekleşmesinde önemli rol oynayan Muhammed Ali Cinnah da, Müslümanlar arasında güçlü bir konum kazandı. Ama yönetsel özerklik programı konusunda ortaya çıkan anlaşmazlıklar, savaşın Osmanlılar aleyhine gelişmesinin Müslümanlar arasında yarattığı kaygılar ve Montagu'nun Hindistan'daki gezisi sırasında iki tarafı ayrı ayrı pazarlığa oturmaya yönelmesi, iki parti arasındaki yaklaşma havasının 1917'de dağılmasına neden oldu. Montagu, İngiltere'ye dönüşünde bir rapor sunarak, dış ilişkiler, maliye ve güvenlik konularının İngiliz Hükümetinin elinde kalmasına, öteki işlerin temsili organlara bırakılmasına dayanan ikili bir yönetim önerdi (1918).

Aynı yıl sona eren savaş, Hindistan'a oldukça pahalıya mal olmuştu. Savaş boyunca cepheye sürülen bir milyon askerin, 100 binden fazlası öldü ya da sakat olarak döndü. Savaş sırasında yüklü askeri harcamalar yapıldı, ayrıca büyük miktarlarda tarım ürünü ve hammadde İngiltere'ye aktı. Hindistan'ın sanayi potansiyelini geliştirmek için özellikle savaş sanayisi ve demir çelik

¹ Lucknow Paktı, Hint Ulusal Kongresiyle, Tüm Hindistan Müslümanları Birliğı arasında yapılan ittifak antlaşmasıdır (1916). Marathelerin önderi B.G. Tilak'ın başkanlık ettiğı Lucknow'daki toplantıda Kongre Partisinin ılımlı ve radikal kanatları arasında yeniden birlik sağlandı. Paktta, hem Hindistan'daki yönetimin yapısı hem de Hindu ve Müslüman toplulukları arasındaki ilişkiler ele alındı. Kongre Partisi bu antlaşmayla Hindu ve Sih azınlıklara bazı ayrıcalıkların tanındığı Pencab ve Bengal eyaletleri dışında eyalet meclisi seçimlerinde Müslümanların seçim bölgelerinin ayrılması ve meclislerde nüfuslarının üzerinde bir oranla temsil edilmesini kabul etti. Lucknow Paktı, Hindularla Müslümanların 1920'den sonra Hilafet hareketi ve Gandhi'nin pasif direniş eylemi sırasında işbirliğı yapmalarını sağladı.

alanında yoğun yatırımlar yapıldı. Savaş dönemindeki enflasyonu izleyen çöküntünün ardından patlak veren öldürücü grip salgını, savaşın getirdiği yıkımdan daha büyük can ve mal kaybına yol açtı.

Savaş sonrasındaki siyasal gelişmeler de, Hint halkının büyük beklentilerine ağır bir darbe vurdu. Savaş sırasında boşalan kamu görevlerini dolduran Hintliler, çok geçmeden yerlerinden oldular. Savaş boyunca eşit muamele gören Hintli askerler, cepheden döner dönmez kendilerini eski konumlarında buldular. Bu ortamda savaş dönemindeki olağanüstü önlemleri sürdürmeyi amaçlayan Rowlatt Yasalarının¹ çıkarılması, Hintlileri ayağa kaldırdı. Ülke siyasetinde büyük bir ağırlık kazanan Gandhi, halkı bu yasalara uymayarak pasif direnişe çağırdı. Ülke çapında geniş yankılar uyandıran bu hareket, özellikle Pencap'ta kararlı bir kitle hareketini başlattı. Nisan 1919'da, Pencap'ın Amritsar kentinde bir protesto gösterisi için toplanan halka ateş açılması sonucunda 379 kişi öldü, 1200 kişi de yaralandı. Amritsar katliamı² olarak bilinen bu olay, geniş kitleleri harekete geçirmenin yanı sıra ılımlı Milliyetçileri de İngiliz yönetiminden uzaklaştırdı.

İngiliz Parlamentosu yükselen milliyetçi dalgayı kırmak için, hemen 1919'da Hindistan Yönetimi Yasasını çıkardı. Yasayla Yürütme konseyindeki Hintli üyelerin sayısı üçe çıkarılırken, Yüksek Yasama Konseyi iki meclisli bir organa dönüştürüldü. Buna göre, 140 üyeli Yasama Meclisi'nin 100 üyesi seçimle belirlenecek, kalan 40 üyenin de ancak, 25'i resmi görevli olacaktı. İkinci meclis olan Devlet Konseyinin 60 üyesinden 40'ı daha dar bir seçmen

¹ Rowlatt Yasaları, Hindistan'da İngiliz yönetimi tarafından çıkarılan ve savaş zamanındaki olağanüstü önlemlerin sürdürülmesini sağlayan yasalardır (Şubat 1919). Siyasal davalarda yargılamanın jüri olmadan yapılmasına ve kuşkulu kişilerin yargılanmaksızın göz altına alınmasına izin veren bu yasalar, Yargıç Rowlatt başkanlığındaki komitenin raporuna dayanıyordu. Rowlatt Yasaları, Mahatma Gandhi'nin Amritsar Katliamıyla sonuçlanan bir protesto hareketiyle Pasif direniş eylemini başlatmasına yol açtı. Bu eylemler karşısında, yasalar hiçbir zaman uygulanmadı.

² Amritsar Katliamı, Hindistan'ın Amritsar Kentinde, İngiliz Birliklerinin Hintli göstericilere ateş açarak çok sayıda insanı öldürdüğü olaydır (13 Nisan 1919). Katliam, İngiliz- Hint ilişkilerinde sürekli bir yara açmış ve Gandhi'nin Direniş eyleminin başlangıcı olmuştur. Resmi açıklamalara göre 379 kişi öldü, 1200 kişi yaralandı. Bunu, sıkı yönetim ilanı ve İnsanların kırbaçlanması gibi olaylar izledi.

kitlesince seçilecekti. Yerel Yürütme Meclislerinde eğitim, sağlık, bayındırlık işleri ve tarım gibi konular seçimle gelecek temsilcilere bırakılırken, arazi vergisi, adliye, kolluk kuvvetleri ve sulama gibi konularla ilgili dairelerin başında, genel valinin atayacağı görevlilerin kalması öngörülüyordu.

Kongre Partisi 1920 başlarında bu yasa çerçevesinde İngiliz yönetimiyle işbirliği yapmayı reddetti. Aynı yılın Ağustos ayında Gandhi, ülke çapında satyagraha(Şiddete başvurmaksızın direnme) hareketini başlattı. Bu hareket İngiliz mallarının, okullarının, mahkemelerin, unvan ve makamlarının, seçimlerin ve gerekirse vergilerin boykot edilmesini kapsıyordu. Hindistan halkının desteğini çekmesiyle, İngiliz yönetim mekanizmasının duracağını ve svaraj hedefinin gerçekleşeceğini savunan Gandhi, Müslümanları da harekete katmak için büyük çaba gösterdi. Ama birlik sağlanamadı ve Muhammed Ali Cinnah, Kongre Partisiyle bağlarını kopardı.

4.3. BAĞIMSIZLIĞA GEÇİŞ

Sömürgeci yönetimin çöküş sürecine girdiği 1920 sonrasında, İngiltere’de uzun süreli ve hemen hemen kesintisiz bir muhafazakar egemenliğinin başlamasıyla, savaş öncesindeki reformcu eğilim, yerini İngiliz çıkarlarını korumaya yönelik temkinli bir politikaya bıraktı. Sömürgeciliği tasfiye yolundaki adımlar ancak, İşçi Partisi’nin iktidara geldiği 1945’te hız kazandı. Bütün bu dönem boyunca, İngilizleri yönetimi devretmeye zorlamak için geniş kitleleri seferber etmeyi temel alan Kongre Partisi’nin çabaları, ulusal hareketi değişik yönlerle çekmeye çalışan farklı kesimlerin yarattığı engellerle karşılaştı. İngiliz yönetimine karşı mücadelenin bir ölçüde bastırıldığı bölünmeler, bağımsızlıkla birlikte yeniden baş gösterdi.

Gokhale ve Tilak gibi önderlerin ölümüyle ortaya çıkan boşluğu dolduran Gandhi, 1919 daki düzenlemeyle öngörülen ikili yönetime karşı çıkarak, Kongre Partisi’ni 1921’deki seçimleri boykot etmeye çağırdı. Ama partinin ılımlı kanadını

temsil eden eski ve yeni bazı önderler, bu sistemi özyönetime geçiş için bir basamak olarak kullanmayı savunarak, Hindistan Liberal Federasyonu adı altında seçime katıldılar. Bengal, Bombay ve Birleşik Eyaletler'de (Uttar Pradeş) liberallerin başında yer aldığı yerel yönetimler oluşturuldu. Ülkenin diğer kesimlerinde ise, yerel siyasal güçler öne çıktı. Pencap'ta Kongre Partisinin kentlerdeki ağırlığına karşın, yerel yönetime Müslüman ve Sih toprak sahiplerinin kırsal kesimindeki gücüne dayanan Birlikçi Parti egemen oldu. Ayrıca, Akalilerin¹ giriştiği eylemlerle militan bir Sih hareketi doğdu. Kongre Partisi'nin öteden beri örgütlü olmadığı Madras'ta seçkin Brahman azınlığa karşı, mücadelenin ürünü olarak ortaya çıkan Adalet Partisi 1921'deki seçimleri kazanarak, bu eyalette ikili yönetim sisteminin güçlü bir dayanağını oluşturdu.

Gandhi, bu ortamda Müslümanlar arasında güçlenen Hilafet Komitesi gibi dinci örgütlerle ittifaka yöneldi. İngilizlerin Osmanlı Devletini parçalama politikasına tepki göstererek daha radikal bir tutuma giren örgütler de, Kongre Partisi'ne yakınlaşmaya başladı. Hintli Müslümanların İngiliz yönetimini yıkmayı hedef alan propaganda kampanyasıyla birlikte yürütülen pasif direniş hareketinde, svaraj kavramı bağımsızlığı kapsayacak biçimde daha geniş bir anlam kazandı. Ama bu mücadele sırasında ortaya çıkan birlik havası, çok geçmeden dağıldı. Güney Hindistan'daki Müslüman Moplahlar, yer yer Hindulara yönelik saldırılara girişti. Birleşik Eyaletlerdeki Hindu gösterileri şiddet eylemlerine dönüştü. Mücadelenin amacından saptığını görerek pasif direniş hareketini durduran Gandhi, Mart 1922'de tutuklanarak altı yıl hapis cezasına çarptırıldı. Ama geçirdiği ciddi bir ameliyatın ardından Şubat 1924'de serbest bırakıldı. Bu dönemde, Kongre Partisi içinde orta kuşak yöneticilerin ağırlığı artmaya başlamıştı. Gandhi'nin çevresinde yer alan Mothilal Nehru ile Bengal'deki harekete önderlik eden Ç. R. Das arasındaki yakınlaşma sonunda Eylül 1923'te yapılan özel bir toplantı da, Gandhi, Kongre Partisinin eyalet

¹ Akali, Hindistan'ın dinsel gruplarından biri olan Sihlerin ordularındaki intihar mangası üyelerine verilen addır. Babürlüler zamanında sihlerin öldürülmesi sonucu ortaya çıkan bu birlikler, 1920'lerde Reform hareketi sırasında İngiliz yönetimine karşı oluşturulan yarı askeri gönüllü birlikleriyle yeniden ortaya çıkmışlardır. Akaliler Pencapdaki Sih toplumunu temsil etmişlerdir. 1966'da Pencap eyaletinin kurulmasıyla bu amaçlarına ulaşmışlardır.

meclislerini boykot taktiğinden vazgeçtiğini açıkladı.

Hindistan'daki tepkileri göz önüne alan İngiliz Hükümeti, yönetim yapısını gözden geçirmeyi iki yıl öne alarak, 1927'de Simon komisyonunu¹ oluşturdu. Yalnızca İngilizlerin yer aldığı komisyon, Hindistan'daki çalışmaları sırasında Kongre Partisinin başı çektiği yaygın bir boykot kampanyasıyla karşılaştı. Motilal Nehru başkanlığında kurulan bir komite, dominyon statüsünü ve iki meclisli parlamenter bir merkezi yönetimi öngören bir taslak hazırladı. Bu taslaktan hoşnut kalmayan Müslümanlar, Ağa Han başkanlığında bir konferans düzenlediler. Cinnah, Konferansın ardından 14 madde altında topladığı önerileri ortaya koydu. Cinnah'ın planı eyaletlere özerklik verilmesini, daha gevşek bir federasyonu, kuzeybatı Sınır Eyaleti, Sind ve Belucistan'ın öteki eyaletlere eşit bir statüye çıkarılmasını ve Müslümanların merkezi yasama meclisinde üçte bir oranında temsil edilmesini öngörüyordu.

Çalışmalarını tamamlayan Simon Komisyonu hükümete sunduğu raporda parlamenter bir merkezi yönetim görüşüne karşı çıkarak, yalnızca eyaletler düzeyinde temsili yönetime geçilmesini önerdi. Oysa bu sırada İngiltere'de, İşçi Partisi'nin iktidara gelmesiyle (1929) siyasal ortam değişmiş ve Muhafazakar Partinin sağ kanadı dışında bütün partilerde, dominyon statüsünü görüşme eğilimi güçlenmişti. Bunun sonucu olarak, Londra'da düzenlenecek bir yuvarlak masa konferansında Hintli toplulukların ve İngiliz siyasi partilerinin temsilcilerini bir araya getirme kararına varıldı.

Bu dönemde Kongre Partisinde, İngiliz taktiklerine karşı kuşkucu bir hava egemendi. Motilal Nehru'nun oğlu Javaharlal Nehru ile Das'ın yardımcısı Subhas Çandra Bose gibi genç önderlerin etkisiyle partide, yeniden radikal bir çizgi ağır basmaya başlamıştı. Bu yeni eğilimin sonucu olarak, 1930'da

¹ Simon Komisyonu, John Allsebrook Simon'un(1873-1954), 1927-1930 yılları arasında Hindistan'ın Yönetimiyle ilgili araştırmalar yapmakla görevli olduğu bir komisyondur. Simon, Kasım 1931'de Ramsay McDonald'ın kurduğu, ulusal Hükümet olarak adlandırılan komisyonda dış işleri bakanı oldu. İngiltere ile Nazi Almanyası arasında yakınlaşma yanlısı olan Simon, 1936'dan sonra Hitler'e karşı yatıştırıcı bir politika izlenmesini savunan siyaset adamlarının arasında yer aldı.

Lahor'da toplanan Kongre Partisi bağımsızlığı hedef alan bir karar tasarısını benimsedi.

Kongre Partisi'nin katılmadığı I. Yuvarlak Masa Konferansında (Kasım 1930- Ocak 1931) Hindistan'ı temsil eden delegeler, tanınmış liberal siyaset adamlarından Ağa Han ve Cinnah gibi Müslüman önderlerden ve yarı özerk yapılarını hala koruyan devlet ve devletçiklerin temsilcilerinden oluşuyordu. Başta Haydarabat ve Keşmir olmak üzere, genellikle otokratik yapılarını sürdüren bu geleneksel siyasal birimlerin dominyon statüsü içindeki yeri, önemli bir sorun oluşturuyordu. Ama İngiliz yönetiminin yakın bir işbirliğine girdiği bu devletler, federal bir yönetim biçimine katılmayı kabul ettiler. Böylece, konferansın sonunda tarafların federasyona dayalı bir dominyon statüsü üzerinde, ilke olarak anlaşmaya vardığı açıklandı.

Yeni bir pasif direniş hareketi başlatmış olan Kongre Partisinin de bu uzlaşmaya katılmasını sağlama yolundaki çabalar, 1931 yılında olumlu sonuç verdi. Bütün siyasal tutukluların serbest bırakılması karşılığında pasif direniş hareketini durdurmayı kabul eden Gandhi, sonbaharda Londra'ya giderek 2. Yuvarlak Masa Konferansına katıldı. Bu sırada 1929 Büyük Bunalımından yeni çıkmış olan İngiltere'de, Muhafazakar Parti iktidara gelmişti. Gandhi'nin dominyon statüsünün özü olarak etkisiz öz yönetimde direktmesi karşısında İngilizler, toplulukların taleplerini öne sürerek öz yönetime bazı sınırlamalar ve koşulla getirmeye çalıştılar. Konferansın sonuçsuz kalması üzerine Hindistan'a dönerek pasif direnişi yeniden başlatan Gandhi, çok geçmeden öteki kongre liderleriyle birlikte tutuklandı. Bu sırada ekonomik durumun düzelmesi ve siyasal baskıların yumuşamasıyla kitle hareketi bir düşüş içine girdi. Bazı Kongre Partisi yöneticileri Liberallerin sınıfına katılarak, İngiliz yönetimiyle uzlaşmaya yöneldi. 1934'te Javaharlal Nehru'nun çevresindeki genç aydınlar, Kongre Partisini sola çekmeyi amaçlayan Sosyalist Partiyi oluşturdu.

Gandhi'nin İngiltere'den ayrılmasından sonra İngilizlerin ön ayak olduğu III. Yuvarlak Masa Konferansı, Hintli Liberallerin dışında pek destek görmemişti. Bunun üzerine İngiliz Hükümeti, Ağustos 1932'de yayımladığı genel kararlar ikili yönetim sisteminin değiştirilmesi sırasında azınlıklar için ayrı seçim bölgeleri ilkesinin sürdürüleceğini açıkladı. Hindistan'daki bütün etnik, dinsel ve toplumsal gruplara uygulanacak ölçüde geniş tutulan bu ilke, "böl ve yönet" taktiğinin kaba bir örneği olarak yaygın bir tepkiyle karşılandı (Kulke-Rothermund 2000:415).

Gandhi dokunulmazların önderi B.R. Ambedkar'la anlaşmaya vararak, bu girişimi boşa çıkarmayı büyük ölçüde başardı.

4.4. 1935 HİNDİSTAN YÖNETİMİ YASASI

Hindistan'ın yönetim yapısını belirlemek üzere Genel Karar doğrultusunda hazırlanan ayrıntılı ve uzun yasa tasarısı, Muhafazakar Partinin sağ kanadının engellemeleri yüzünden, İngiliz parlamentosundan ancak, 1935 yılında geçebildi. Yasa uyarınca eyaletlerin yönetimi, daha geniş bir seçmen kitlesince belirlenecek, temsil organlarına karşı sorumlu olabilecek hükümetlere bırakıldı. Ayrıca, yarı özerk devletlerin en az yarısının katılmasıyla yürürlüğe girecek bir federasyon oluşturuldu. Ortaya çıkabilecek anlaşmazlıkları çözmek için Hindistan Yüksek Mahkemesi gibi federal düzeyde görev yapacak, bir dizi yeni kurum oluşturuldu. Tam özyönetime geçiş için bir basamak olarak öngörülen bu yasa, Nehru gibi radikal önderlerce bir kölelik belgesi olarak nitelendirildi (Kulke-Rothermund 2000:415).

Yeni yasa çerçevesindeki ilk seçimler, 1936 yılı sonunda yapıldı. Boykot ve seçime katılma taktikleri arasında kısa süreli bir duraksamanın ardından örgütsel bir bütünlük içinde, basit ve etkili bir programla seçime giren Kongre Partisi Birleşik Eyaletler, Merkez Eyaletler, Bihar, Orissa ve Madras'ta mutlak bir çoğunluk elde etti. Bombay'da ise az farkla çoğunluğu kaçırdı. Örgütsel bakımdan hazırlıksız olduğu için Müslümanlara ayrılmış seçim bölgelerinin ancak, üçte birinde seçime katılabilen Müslüman Birliği, bu seçim bölgelerindeki

başarısızlığına karşın hiçbir eyalette çoğunluğu kazanamadı. Kongre Partisi, sayılan altı eyaletin yanı sıra bazı desteklerle Assam ve kuzeybatı Sınır Eyaletinde de yerel hükümetler oluşturdu. Kongre Partisinin egemenlik alanı dışında, yalnızca üç eyalet kaldı; Pencap, Sind ve Bengal.

4.5. II. DÜNYA SAVAŞINDA HİNDİSTAN'IN DURUMU VE BAĞIMSIZLIK

Kongre Partisinin ülke yönetimine katılmasının önemli bir sonucu, orta kademe yöneticilerinin konumlarını güçlendirmesi oldu. (Kulke-Rothermund 2000:415) Bu süreç, II. Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle kesintiye uğradı. Genel valinin ulusal önderlerin desteğinin almaya gerek görmeden Nazi Almanyası'na savaş açmasına tepki gösteren Kongre Partisi Yürütme Komitesi, partiye bağlı bütün eyalet hükümetlerini istifaya çağırdı. Yerel yöneticilerin isteksizliğine karşın bu karar, birkaç ay içinde uygulandı.

Cinnah'ın önderlik ettiği Müslümanlar, kararı büyük bir hoşnutlukla karşıladı. Mart 1940'da Lahorda toplanan Müslüman Birliği, ayrı bir Müslüman devletin kurulmasını gündeme getirdi. Böylece daha önce bir düş olarak nitelendirilen Pakistan tasarısı, somut bir isteğe dönüştü. Savaşın başlarında Avrupa ve Kuzey Afrika'daki sorunlarla uğraşan İngiliz Hükümeti, Hindistan'daki yönetsel tıkanmayı bir yana bıraktı. Ama, 1942 başlarında Japonya'nın Güneydoğu Asya'daki hızlı ilerleyişinin giderek Hindistan'ı tehdit etmeye başlaması, İngiliz Hükümetini harekete geçirdi. C.R. Attlee'nin başkanlık ettiği Hindistan Komitesi, savaşın bitiminde bağımsızlık koşullarını belirlemek üzere bir kurucu meclisin toplanmasını öngören bir plan hazırladı. Plana yeni yönetim yapısı içinde yer almayı kabul etmeyecek eyaletlerin, yürürlükteki düzenlemeyi sürdürebileceği hükmü de kondu.

Bu plan çerçevesinde Hindistan'daki siyasal güçlerin desteğini kazanmak üzere Hindistan'a gönderilen S. Cripps, özellikle Kongre Partisiyle yoğun görüşmelere girişti. Cripps'in yürüttüğü pazarlıklar, Kongre Partisinin öncelikle

ulusal bir hükümet oluşturma yolundaki koşulu nedeniyle çıkmaza girdi. Japonların Assam sınırına ulaştığı 1942 yılında Gandhi, saldırıya barışçıl yöntemlerle karşı koymak amacıyla, İngilizlerin Hindistan'dan çekilmesini istedi. İngilizlerin Japon kuvvetlerini Assam sınırındaki ormanlık tepelerde tutmayı başardığı sonraki iki yıl içinde, İngiliz yönetimine karşı ciddi bir muhalefet gelişmedi. (Kulke-Rothermund 2000:423)

Son iki yılda Kongre Partisine yönelik baskılar, yerel hükümetlerde yer alan Müslüman Birliği'nin gücünü artırmasını sağlamıştı. 1944'ten sonra kademeli olarak serbest bırakılan Kongre Partisi önderleri, Müslümanların ayrı bir devlet isteyip istemediğinin halk oylamasıyla saptanmasının formülünü ortaya attılar. Bir süre sonra Gandhi ve Cinnah'ın benzer bir formül için yaptıkları görüşme, hiçbir sonuç vermedi. 1945 yılında önde gelen partilerin yer alacağı bir hükümet oluşturma konusunu görüşmek üzere Simla'da toplanan konferans da bir anlaşmaya varmadan dağıldı.

Bu sırada İngiltere'deki seçimler sonunda başa geçen İşçi Partisi hükümeti, Hindistan'a bağımsızlık sözü vererek, öncelikle merkezi bir yasama organı ve eyalet meclisleri için seçime gidilmesini kararlaştırdı. 1946'da yapılan seçimlerden Kongre Partisi ve Müslümanlar Birliği ülkenin temel iki siyasal gücü olarak ortaya çıktı. Merkezi yasama organında, Müslümanlara ayrılan sandalyelerin hepsini Müslüman Birliği kazandı. Geri kalan sandalyeleri ise, beş eksikle Kongre Partisi adayları elde etti. Eyalet seçimlerinde Kongre Partisi, diğer bütün partileri saf dışı bırakarak sekiz eyalette yerel yönetimi ele geçirdi. Müslüman Birliği yüksek bir oy oranına ulaşmakla birlikte, yalnızca Sind ve Bengal'de yerel yönetimi oluşturabildi. Pencap'ta Birlikçi Parti az farkla seçildi.

Seçim sonuçlarının iki parti arasındaki uzlaşmazlığı artırmasına karşın, İngiliz hükümeti yeni anayasanın çerçevesini belirlemek üzere Delhi'ye bir heyet gönderdi. Taraflarla yürüttüğü görüşmelerde ortak bir çözüme varamayan heyet, eyaletlerin Hindu ve Müslüman çoğunluğa göre düzenlenmesini ve yönetimin her kademede paylaşılmasını öngören bir taslak hazırladı. İki taraf da

taslağı kabul etmeye yanaşmadı. Müslüman Birliği'nin kararlılığını göstermek için 16 Ağustos 1946' da düzenlediği kitle gösterilerini, büyük boyutlara varan çatışmalar izledi. Kalküta' da üç gün süren karışıklıklar sırasında 4 bin kişi öldürüldü. Bu kıyımın hemen ardından Hindistan genel valisi Wavel, Hintli politikacılardan oluşan bir geçici hükümet kurdu. Sekiz Kongre Partisi üyesi ve dört bağımsızın yer aldığı hükümete, sonradan Kongre Partisi'nden beş kişinin çekilmesiyle Müslüman Birliği üyeleri de alındı. Ama bu adım, ilişkilerin düzenlenmesini sağlayamadı.

Doğu Bengal'deki kitle kıyımlarının önü alınamadı. Nehru ve Gandhi'nin birliği koruma yönündeki çabalarına karşın, Kongre Partisi'nde ülkenin iç savaşa sürüklenmemesi için, bu konuda ödün verme eğilimi güçlendi. Öte yandan İngiliz Hükümeti de en geç Haziran 1948'de yönetimi devretmeye kararlı olduğunu açıklayarak, Lord Mounbatten'ı genel valiliğe atadı (Şubat 1947). Mounbatten'ın Hindistan'a vardığı sırada, birlikçi yerel hükümetin görevden çekildiği Pencap'ta Müslüman, Sih ve Hindu toplulukları içine alan çatışmalar baş göstermiş bulunuyordu. Olayların büyümesini önlemek için hemen bir çözüme varmak gerektiğini anlayan Mounbatten, taraflara Hindu ve Müslüman toplulukların tercihlerine dayalı bir bölünme planı kabul ettirmeyi başardı. Plan uyarınca Kongre Partisi'nin yönetimde olduğu eyaletlerin, birleşik Hindistan'ın içinde yer alması; Sind, Belucistan ve Kuzeybatı Sınır Eyaleti'nde Hindistan'a ya da yeni bir Müslüman devlete katılma konusunda halkoylamasına gidilmesi; daha karmaşık bir yapı gösteren Pencap ve Bengal'de de aşamalı bir oylama yapılması kararlaştırıldı.

Müslümanların büyük çoğunluğu oluşturduğu Sind, Belucistan ve Kuzeybatı Sınır Eyaleti beklendiği gibi Hindistan'dan ayrılma yönünde oy kullandı. Bengal ve Pencap eyalet meclislerinin aynı doğrultuda karar alması üzerine, Müslüman olmayanların çoğunlukta olduğu iller bu eyaletlerin bölünmesi yönünde bir tutum takındı. Böylece 15 Ağustos 1947'de Hindistan ve Pakistan iki ayrı devlet olarak ortaya çıktı (Harita - 4). Ana hatları saptanan bölünme planının uygulanması için maddi varlıkların paylaşılması, kamu

hizmetlerinin ayrılması, özellikle Pencap ve Bengal'de sınırların çizilmesi ve sayıları 600'e varan yarı özerk devletlerin konumunun belirlenmesi gibi, sorunların da aşılması gerekiyordu.

Harita 4. Hindistan Cumhuriyeti

Maddi varlıkların paylaşılması işi bir bölünme komitesine bırakıldı. Bu paylaşımdan, doğal kaynakların ve yatırımların büyük bölümünün yer aldığı Hindistan kazançlı çıktı. Dondurulan maddi varlıklar konusunda ancak bağımsızlık sonrasında Gandhi'nin giriştiği açlık greviyle bir uzlaşmaya varılabildi. Kamu hizmetlerinin ayrılmasında bireysel tercih temel alındı. Hinduların, Müslümanların ve Sihlerin genellikle iç içe olduğu ordu birliklerinin ve polis kuvvetlerinin kaydırılması sırasında, süre giden düşmanlıklar nedeniyle sık sık çatışmalar yaşandı. Yeni sınırların çizilmesinde daha büyük güçlüklerle karşılaşıldı. Bağımsızlık sonrasında yürürlüğe konan sınır, her iki ülkeyi de, ama özellikle Pakistan'ı hoşnut etmedi.

SONUÇ

Portekizli gemici olan Vasco Da Gama'nın Hindistan'a varışı ile başlayan sömürgeleşme hareketleri, ikinci Dünya Savaşı sonrasında İngilizlerin bölgeden ayrılması ile sona ermiş sayılır. Bu 450 yıllık dönemin getirdiği değişiklikler Hindistan'da yaşamın her alanını etkilemiştir. Özellikle ticaret yılları olarak belirtilen 1610-1758 yılları arasındaki dönemde İngilizler, Hint yarımadasına, dolayısıyla henüz derinden nüfus etmemişti. Fetih yılları olan 1750-1857 dönemi ile durum değişmeye başladı. Hindistan ve diğer Asya devletlerinin liderleri yabancıların bir tehdit unsuru oluşturduğunu ve ciddiye alınmaları gerektiğini, bu yıllarda kavramaya başlamışlardı. Liderlerin bu dönemdeki ilk ciddi ilgi alanları top yapımı, ordunun örgütlenmesi ve askeri donanımlardı. Bundan başka, Hindistan'da Ram Mohan Roy'un 1828 yılında kurduğu Brahmo Somaj (Tanrı Topluluğu) ile XIX. yüzyılın ilk çeyreğinde başlayan dini reform, sadece dini bir hareket olmaması, sosyal ve siyasi reform unsurlarını da içermesi dolayısıyla, Hint modern çağının açılışında önemli bir paya sahipti. Ram Mohan Roy ve öğrencileri, Sati'nin kaldırılması, İngilizce eğitim, kadının statüsünün yükseltilmesi ve dinde reform mücadelelerinde, kendi reform programlarının doğruluğunu savunmak için Hindu kutsal metinlerine başvurmuş olsalar da gerçekte Hint şartlarına uyarlanmış Batılı kavramlarla düşünmüşlerdi. Hindistan'daki reform hareketlerinde, Avrupa'nın esin kaynağı oluşu inkar edilmez bir gerçektir.

1857 isyanı sonrasında 1858'de kurulan yeni İngiliz Hükümeti, yaklaşık 50 yıl değişmeden devam etmişti. XX. yüzyılda ise, yükselen Hint Milliyetçiliği, İngiliz parlamentosundan birbirini izleyen üç Hint anayasal reformunun 1909, 1919 ve 1935 yıllarında geçirilmesine öncülük etmişti. Bu anayasal reformlar, yaşama ve yönetme organlarında gittikçe artan bir derecede Hintli katılımın sağlanması olgusu ile Hindistan yönetimini doğrudan İngiltere'nin hükümet şekli olan parlamenter sistemine doğru dönüştürmüştü.

Hintlilerle Avrupalılar arasındaki temasın, gerçek anlamda emperyalizm çağında başlamış olduğu vurgulanması gerekir.1498'den 1858'e olan yaklaşık 350 yıldaki bu temas,Hindistan'da dar çevrelerle sınırlı idi ve yönetici sınıflara bile yeterince nüfuz etmemişti. Bu temas,doğrudan yönetimle, eğitim sisteminin gelişmesiyle, yalnız ticaret değil sermaye yatırımlarıyla da sağlanabilmişti. Hintli gençler, yavaş yavaş İngiltere ve diğer Avrupa ülkelerindeki eğitim kurumlarının yolunu tutmuşlardı. Genç Hintlileri denizaşırı yolculuklara çıkartan ilk dürtü,Avrupa yaşam ve üstünlüğünün gizemini çözmek değil,Hint sivil hizmet alanlarında görev sahibi olabilmek içindi. Zaman içerisinde bir çok Hintli, Avrupa'ya hukuk ve sosyal bilimlerin yanında mühendislik, tıp, ormancılık, jeoloji, kimya gibi alanlarda öğrenim yapmak amacı ile gitti. Mahatma Gandhi, Muhammad Ali Cinnah, Jawaharlal Nehru gibi önemli insanlar da Batıda eğitilmişlerdi.

Hintliler, kendi kültürlerine olan inançlarını korusalar da, Batı bilgisinin üstünlüğü ile Avrupa sosyal ve iktisadi örgütlenmesinin daha güçlü olduğunu da kabul ediyorlardı. Avrupa'nın sosyal ve iktisadi örgütlenmesini, kısmen büyük bir istekle, kısmen de dünya şartlarının bunu benimsemeye zorladığını anladılar. Böyle bir durumla Hindistan tarihinde, hiç karşılaşılmamıştı. Kuzey Hindistan'daki 500 yıllık Müslüman egemenliği, Hinduların kast sistemini çökertemezken, İngilizlerle olan teması sonrası kast hızla çözülmüştü.

Hint halkı üzerinde kalıcı etkiler bırakan İngiliz etkilerinin en önemlilerinden biri de hukuk alanındadır. Ülkedeki tüm hukuk düzenlemeleri zamanla değişmiş ve İngiliz sistemine göre yeniden yapılmıştı. Bir Brahman'ın Hindu öğretiler altında bir Sudra'nın tanıklığı ile cezalandıramadığı, Müslüman'a karşı tanıklığın kabul edilmediği bir ülke olan Hindistan'da, kanun önünde herkesin eşitliği ilkesinin yerleştirilmesi ilk önemli bir hukuk devrimiydi.

Hindistan üzerinde İngiltere'nin uzun egemenlik yıllarından ortaya çıkan başka bir sonuç ise, Hindistan'ın önceki yıllarda bilinmeyen bir devlet biçimi olan büyük ulus-devleti oluşturmak üzere birleştirilmiş olması idi. Nitekim

Hindistan,tarihi boyunca İngiliz egemenliğinde olduğu gibi hiçbir zaman tek bir devlet olmak üzere bir arada kaynaştırılmamıştı. Hindistan'ın geçmişteki birliği Hinduizmin birliği, Sanskrit kültür birliği olarak belirtilse de, ülkenin kuzeyinden güneyine tek bir siyasi egemenlik altına almayı hiçbir imparator başaramamıştı. Tarihinde ilk kez Hindistan,aynı yasa altında yaşayan ve aynı yasalarla tek bir devlet olarak birleşmişti. Bu birlik, şüphesiz İngilizlerin Hint halkına empoze ettiği uzun işgal yıllarının bir sonucu idi.

KAYNAKÇA

- AGRA, Hümayün Amin, "Analysis of the 1857 War of Independence", 1997, ss. 1-12, <http://www.defencejournal.com/jul1999/1857.htm>
- ARMAOĞLU, Fahir, *XX. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1980*, Cilt I, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 1991.
- BAYUR, Yusuf Hikmet, *Hindistan Tarihi*, Türk Tarih Kurumu, Cilt I-III, Ankara 1987.
- CHATTERJEE, Partha, *Ulus ve Parçaları*, İstanbul, İletişim Yayınları, (Çev. İsmail Çekem), 2002.
- ÇAĞDAŞ, Kemal, *Hint Eski Çağ Kültür Tarihine Giriş*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1974.
- DOĞAN,Özgür, "Bir Ulusun Doğum Sancıları", 1994, ss.1-34, <http://www.2023.gen.tr/>
- FERRO, Marc, *Sömürgecilik Tarihi*,Fetihlerden Bağımsızlık Hareketlerine, İmge Kitapevi Yayınları,(Çev. Muna Cedden), Ankara, 1999.
- FISHER, Louis, *Mahatma Gandhi*, Varlık Yayınları, (Çev.Engin Tonguç), İstanbul, 1971.
- GARDNER, Brian, *The East India Company*, Dorset Press, Newyork, 1990.
- GÜNGÖR, Celaledin, *Sömürgeci Ufukta Hint Milliyetçiliğinin Kökenleri*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2001
- JAVAHARLAL, Nehru, *The Discovery of India*, Asia Publishing House, 1961.

- KULKE, Hermann, DIETMAR, Rothermund, *Hindistan Tarihi*, Ankara, Imge Kitabevi,Yayınları, (Çev. Müfit Günay), 2001.
- LURAGHI, Raimondo, *Sömürgecilik Tarihi*, Ankara, E Yayınları, (Çev Halim Inan), 2000.
- MAJUMDAN, R.C, *History of The Freedom Movement In India*, Lahore, Vol.1, Book Centre, 1984
- MARX, Karl, ENGELS, Frederick, *Sömürgecilik Üzerine*, Ankara, Sol Yayınları, 1997.
- MUKHERJEE, Ramkishna, *The Rise and Fall of The East India Company*, Montly Review Press, Newyork, 1974.
- NARULA, Manoj, "Hint Ekonomisi", *Hindistan'a Bakış Dergisi*, Mayıs sayısı, Ankara, 2004, ss. 32-34
- NUR, Rıza, *Türk Tarihi*, Toker Yayınları, Cilt 4, İstanbul, 1979.
- ORAN, Baskın, "Sömürgecilik Üzerine Dersler", 2003, http://www.peace-initiative-turkey.net/Baskin_Oran_031031.htm
- SANDER, Oral, *Siyasi Tarih, İlkçağlardan Günümüze*, Ankara, Imge Kitabevi Yayınları,1999.
- SINGHAL, D.P, *A History of The Indian People*, Londra, Methuen London L.T.D, 1983
- SPEAR, Percival, *A Modern History, India*, By University of Michigan, 1972.
- SPEAR, Percival, *The Oxford History of India*, Ram Printograph, New Delhi,1990.

TATAR,Taner, “Avrupai Vahşetin adı: Sömürgecilik”, 2001, ss.1-7.
<http://www.2023.gen.tr/mart03/>

WASEY, Akhtarul, *Education of The Indian Muslims*, New Delhi, Press Asia International, 1978.

VED, Mehta, *Portraid of India*, Newyork, 1970.

YURTSEVER, Esin “Osmanlı İmparatorluğu, Rusya ve Hindistan Üzerinde Boğazlar Politikası” 1999 Türk Tarih Kurumu Basımevi ss. 559 – 595 *Bellefen, LXIII, Sayı 237*.

KRONOLOJİ:

- 1742 Fransız Vali Dupleix, Hint Yöneticileri arasındaki çekişmelerden yararlanıp ordusunu kuruyor.
- 1746 Fransız Amiral La Bourdonnes Madras'ı ele geçiriyor.
- 1757 Plassey Savaşı, Clive Bengal nebabını yeniyor ve yerine Mir Cafer'i getiriyor.
- 1760 Vandivaş Savaşı, İngilizler Fransızları yeniyor.
- 1761 Panipat Savaşı, Afgan Hükümdarı Ahmet Şah Marathe'leri yeniyor.
- 1764 Baksar Savaşı, Hint Türk İmparatoru ve Bengal ile Oudh nevablarının birleşik orduları İngilizlere yeniliyor.
- 1765 Clive Bengal Valisi oluyor, Doğu Hindistan Şirketi adına Hint-Türk İmparatorluğunun Bengal için verdiği siyasi yetkiyi kabul ediyor.
- 1769 Haydar Ali Hindistan'ın güney bölümünü fethediyor.
- 1770 Bengal kıtlığı, halkın üçte biri ölüyor.
- 1799 Tippou Sultan ölüyor.
- 1773 Tanzim Kanunu, Warren Hastings vali oluyor.
- 1803 Oudh Nevabı topraklarının güney ve batı bölümlerini İngilizlere bırakıyor.
- 1818 Marathe'lere karşı İngilizlerin kesin zaferi.
- 1843-1848 İngilizlerin Sind ve Pencab'ı ele geçiriyorlar.

- 1857 Doğu Hindistan Şirketindeki Hint askerlerinin ayaklanması.
- 1858 Doğu Hindistan Şirketinin dağılması, Hindistan'ın kraliyet yönetimine girmesi.
- 1877 Kraliçe Victoria Hindistan İmparatoriçesi unvanını alıyor.
- 1885 İlk Hindistan Ulusal Kongresi Bombay'da toplanıyor.
- 1905 Bengal'in bölünmesi, ulusal heyecan, İngiliz mallarının boykotu.(Swadeşi Kampanyası)
- 1909 Morley-Minto Reformu, Müslümanlar için ayrı seçim gerçekleştiriyor.
- 1916 Ulusal Kongre ve Müslüman Birliği arasındaki Lakhnau Paktı.
- 1918 Ulusal Kongre'nin bölünmesi.
- 1919 Rowlatt Kanunları ve Gandhi'nin pasif direnişi.
- 1919 Montagu- Chelmsford Reformu.
- 1931 Gandhi- Irwin Paktı.
- 1935 Hindistan Yasası Hükümeti Yasası.
- 1939 İkinci Dünya Savaşı başlıyor, Kongre Bakanı istifa ediyor.
- 1947 Bağımsızlık ve Bölünme (Pakistan ; 14 Ağustos). Keşmir anlaşmazlığı başlıyor.
- 1948 Mahatma Gandhi Suikasti. (30 Ocak)
- 1950 Hindistan Cumhuriyeti Anayasası açıklanıyor. Racenda Başkan J. Nehru Başbakan oluyor.